3

PETRI BVNELLI FAMILIARES ALIQVOT EPISTOLAE,

IN ADOLESCENTVLOrum *Ciceronis studiosorum gratiam.*

LVTETIAE.
Cura ac diligẽtia Caroli Stephani.
M. D. L I.
CVM PRIVILEGIO REGIS.

REGIO DIPLOMATE CAVTVM EST, NE QVIS TYPOGRAPHVS AVT BIBLIOPOLA, HINC AD SEX ANNOS, HAS EPISTOLAS, PRAETER CAROLVM STEPHANVM, CVRET EXCVDENDAS.

CAROLVS STEPHANVS adolescentibus bonarum literarum studiosis S.

QVAESO vos ingenui adolescentes, vt quantum vobis superesse poterit, tantum mihi otii tribuatis, dum ostendo, quid honoris, atque æternæ post fata memoriæ bonarum literarum summo labore conquisita studia, ipsorum sectatoribus, vel inuita fortuna soleant comparare.

PETRVS BVNELLVS Tholosanus, patre Neustrio, Antistitis Vaurensis medico natus, post summum quem in politioribus literis perdiscendis laborẽ insumpserat, ipsarũ quædam veluti stipendia sub Roberto Dugatio, in Coqueretico Parisiorũ gymnasio fecit. Inde cum Georgio Cœgnetio Tholosam quum rediisset, solus Patauium profectus, tanquàm apud exteros ignotus atque inops (ea ferè est literatorum calamitas) tandiu cũ Æmilio Perroto vixit ac studuit, dum ex Chãdonii commendatione à Lazaro Baysio, Francisci Galliarum Regis apud Venetos id temporis Legato, humanissimè (vt virum bonum, & summæ eruditionis decuit) exceptus est. Apud quem assiduo labore, maximísq; vigiliis ita suos loculos Romanis diuitiis compleuit, vt æquales omnes scribendi elegantia facilè superaret. Quibus abunde instructus, non modò Iulio Camillo, qui harũ quoque vehementi studio tenebatur, familiaris fuit, verumetiam ab Iacobo Sadoleto, ac Lazaro Bonamico, non sine quadam admiratione sic colebatur, vt ille Cardinalis Corn[illegible]ii, hic verò Melphiorũ principis liberorum erudiendorum conditionem ei offerret: quæ omnia, qua erat animi magnitudine

cõtemnẽs, Romã cum vno aut altero Gallo, studiorum sociis proficiscitur: magna spe Græciæ quoq; inuisendæ, si per afflictæ Christianæ Reipub. tempora licuisset. Hunc suum animum dum explere non potest, Venetias redit: quò vix dum appellit, cum Baysio in Galliam post longam legationem absolutam, protinus redeundum esse intelligit. Audiens tamen ipso eodem articulo, Georgiũ Seluam Vaurensem Antistitem, eius quem diximus ex sorore nepotem, in Baysii locum suffectũ esse, animo erectiore factus, atque ab hoc mirũ in modum subleuatus, habuit quo suam, dum apud eum Venetiis, ac Vauri vixit, inopiam subleuaret, literísque (quarum perdiscendarum studio nunquam exatiari potuit) liberrimè incumberet. Eius deinde morte destitutum, ac veluti dubium & nutantẽ, Tholosæ exceperunt Fabricii fratres, & literarũ & studiosorũ imprimis amantes: cui etiam P. Fabriti' primæ senatus decuriæ præses, filios suos in Italiam perducẽdos tradit: in quo itinere, quum iam Alpes animo satis alacri superasset, Taurini (malùm: sic enim perpetuò fortuna bonis inuidet) vehementissima febre consumptus est: verùm eius quidem fama ac gloria in perpetuum superstite. Nulla enim febris, nullus (præterquam scelerum) morbus, virtutis memoriam obruere potest. Vix septimum & quadragesimum annum excesserat, quando nõ sine profusissimis literatorũ omnium lachrymis, quum orationes de maximis rebus atq; argumentis meditaretur, nobis ademptus est. Assiduus fuit in omni humaniorum literarum genere, vt eo nomine ab amicis plærunque reprehenderetur, quasi eo modo corporis valetudini parum cõsuleret. Hui' nihil præter aliquot epistolas sum-

mæ eruditionis testes, ac Ciceronem ipsum planè redolentes, hactenus reperimus: quas nunc vobis Iacobi Fabricii beneficio exhibemus. Reliqua (si quæ reperientur à nobis) per otium atque opportunitatem ostensuri.

Habetis ô adolescẽtuli, quem non dicendo, ac bene scribendo solùm, verumetiam exercendo deinceps imitari possitis. Cuius exemplum ac vestigia persequi nunquam posthac (mihi credite) vos pœnitebit. Cætera quæ ad eius vitæ probitatis cõmendationẽ pertinent, vos nunc, si vacat (puto autem vt vacet, facilè concessuros) ab intimo Paulo Manutio nostro, quocum (vt & aliquãdo nobiscũ) familiarissimè vixit, audire percupio.

PAVLVS MANVTIVS
Vido Fabro S.

NESCIO vtrum fortunæ succenseam, cuius culpa factum sit, vt ego tuas literas duobus ferè mensibus post eum diem, quo tu scripseras, acceperim: an eidem gratias habeam, quòd mihi arculam quandam scriptorũ euoluenti, planéque aliud agenti, de improuiso illas obtulerit. Gratias habebo potius, quòd eodem tempore simul cum iniuria beneficium accepi: & iniuriæ beneficium præferri æquum est. Sed quoniam vereor, ne tarditatem in scribendo meam durius acceperis, hunc tu mihi scrupulum, Vide, si ex animo euelleres, faceres humanè, nec tamẽ iniquè, cũ hoc ipsum, quod cõmissum à me est, primum ex aliena culpa pendeat, deinde nunc quidem etiam corrigatur. Venio ad tuas literas, quibus mihi gratius nihil po-

tuit accidere : dicerem iucundius, nisi clausula illa de Bunello meo, planè omnem iucunditatem eriperet. Nam sic fac existimes, ex illius viri interitu tantum me cepisse dolorem, quantum exhaurire nulla dies poterit. Vixerat mecum Venetiis per quadrienniū, cùm ego in illo probitatem morum, virtutémque diligerem : ille in me propensionem credo quandam ad literas non improbaret. Intercessere etiam inter nos officia quædam, sed à me leuia, nec satis digna, quæ memoria tenerētur: quæ tamen ille (vt erat gratus) non meminisse solùm, sed prædicare etiam solebat: ego ab illo maximum habebam beneficium, quod me cum Politianis & Erasmis nescio quibus miserè errantem, in hanc rectè scribendi viam primus induxerat. Videbatur quibusdam natura seuerior, sed erat lenissimus erga sui similes, hoc est, erga bonos viros. Vbi vitium nosset, censor acerrimus: distinguere homines, non fortuna, sed moribus solebat. Loqui ad volūtatem neque ipse poterat, neq; ferre qui ad istam artem eruditus esset : totus erat apertus, & simplex. Satis scio fuisse, qui illum deprauatæ religionis nomine in crimen vocauerint, quorum vitam si cum Bunelli vita cōparares, Socratem diceres iniquorum conspiratione circumuentum. Coluit omnes virtutes, & philosopho dignas, & homine Christiano: sed continentiam præter cæteras. hac ille triūphauit maximè, & triumphauit adolescens, quum cæteros voluptas capit. Quò mirandum est minus, si tantus postea vir ex tanto adolescente factus est: nam extremam vitæ partem, quam, vt in fabula actum, decet esse perfectissimam, heroicam scribis fuisse, & planè diuinam. Quare incumbamus ô Vide, & hanc operam Bunello nostro nauemus, vt

illius nomen immortalitate dignissimũ extingui mortali cũ corpore nõ sinamus. quod equidẽ enitar, & hominis mihi amicissimi, summi viri memoriam (si modò is ego sum, qui tantum præstare possim) profectò ab interitu vindicabo. Video te in tuis literis idem velle, nec dubito quin possis: nam & Bunellum amas mortuum, & vales plurimùm ingenio, quod etiam pietas excitabit. Cuius officii societas eò gratior vtrique nostrum esse debet, quòd cùm apud alios laudabilis maximè erit illustri exemplo gratiæ referendæ: tum ad animos nostros amore coniungendos, æternáque necessitudine conglutinandos plus valere nihil potest.

Reliqua erant in epistola tua magnifica quædã, & eleganter scripta, de laudibus parentis mei, quæ verissima fateor: quædam etiam de me ipso, quæ non agnosco. Nam etsi tibi nobilissimo adolescẽti, multis non solũ fortunæ, sed etiam naturæ, doctrinæque bonis ornato, & (quod caput est) virtutis amanti, placere maximè velim: tamen quia nemo hactenus à me hoc impetrauit, vt ea mihi asciscerem, quæ mea nõ essent, patere, obsecro te, de me ipso mihi potius me credere, quàm tibi. Quòd si cupidum esse laudis, laudem esse vis, isto me licet nomine non contemnas, quòd ea quæ habent ii, qui laudabiles ducuntur, ego vt haberem, semper laboraui. Sed scis, velle & perficere non idem esse: alterũ contingit multis, alterum duntaxat iis, quos dii diligere putantur. Quorum ego te in numero, optime Vide, præstanti natura preditum, Bunelli præceptis informatum, confido facile futurum. Vale. IIII. Cal. Decemb. Venetiis.

PETRI BVNELLI FAMILIARES ALIQVOT EPISTOLAE.

PETRVS BVNELLVS Lazaro Baysio, Regis Galliarum apud Venetos Legato, S.

ETSI cùm ad eum scribimus, uir doctissime, cum quo nobis nulla necessitudo intercessit, in ipso statim literarum initio, quibus causis adducti id faciamus, accuratè exponere solemus: ego tamen in præsentia hoc exordij genere non utar. Longè magis enim in hoc laborandum est, ut me purgem, quòd tardius scribo, quàm in eo ipso declarando, quare scribo. Nam cuius rei prætermissæ culpam deprecor, eam honestissime fieri potuisse, & debuisse consentaneũ est: ac quod sine scelere negligi non potuit, eius certè actio & cum laude erat coniuncta, & ad uiri boni officiũ pertinebat. Eo igitur quod tractari minimè conuenit, omisso, ad ea uenio, in quibus summa contentione, & totis uiribus enitendũ est: neque uerò prius quiescendum, quàm causam meam tibi probauero. Non patiar ingratitudinis, in cuius suspicionem imprudẽs incidi: non ferã huius uitij teterrimi, in quo (ut est apud Ciceronem) nihil non inest mali, ullam in me maculam hærere. Intellexi ex multo & accurato sermone Chandonũ, mihi planè maximis de causis amicissimi, te meas epistolas non solùm legisse, quod quidem permagni æ-

stimandum esset, uerumetiam authoritate tua praeclarè commendasse. Addebat etiam, *te ad meos casus sustentandos, si* Venetias *ire uellem, partem fortunarum tuarum pollicitum esse.* Haec *si mihi allata fuissent in tempore, incredibilem uoluptatem ex eo nuntio cepissem, egissémque tibi gratias, ut par erat, uel per literas, uel etiam corám.* Nunc *discrucior animi, metuens ne quoniam id factum non est, aliquid sinistri de me cogites.* Ego *defensionem neque ueriorem, neque iustiorem habeo, quàm me nesciuisse, neque te de me loquutum fuisse unquam, neque omnino aliquid epistolarum mearum, quae quidem meo nomine scriptae essent, attigisse.* Quod *si tibi persuaderi sinis, neque taciturnitatem meam durius accipies, neque quod ab ignoratione profectum est, ingratitudini tribues.* Egóne *in eũ ingratus essem, qui & nullo meo merito me laudasset, & inopiae meae subuenire uellet? res ipsa loquitur: pluribus non agam.* Transeo *ad beneficia tua.* De *meis epistolis non malè existimas: credulus ero in hac parte: is est animi tui candor, ea est consuetudo doctorũ omnium, ut ingeniis adolescentium faueãt: approbatio tua uim cohortationis habet.* Neque *enim eam facultatem, quam id aetatis adeptus sum, laudari puto. pergratum tamen est, quod facis: excitas enim ad maiora, & illud, quod iam me adeptum bellè simulas, efficis, ut aliquando consequi posse non desperem.* Hoc *si frequentius inter* Gallos *fieret, neque bonarũ artium tã pauci patroni essent: haberet fortasse* Gallia, *quos* Italiae *opponeret, & de illa ipsa* Ciceroniana *eloquẽtia, de qua imprimis sibi* Itali *placent, cum illis contenderemus.* Istud *quidem paulò audacius: sed scio cui scribam: ab* Italis

sanè hæc legi nõ uelim. Sed nimis multa de meo scribẽdi genere. Venio ad ea, quæ tu de me leuando cum Chandonio humanissimè disseruisti: agam liberè tecum, sine fuco, simplicissime, id est, more Gallorũ. Me quidem institutæ uitæ ratio magis ad honestum otium, quàm ad honorum cupiditatem ducit: hanc uoluntatem mihi eripere de manibus conatur inopia: obsisto quantum possum, sed alicuius subsidio opus est: ruent enim studia, si fortunarum mearum tenuitate solummodo nitantur. Hic Chandonius me sollicitudine leuare, ac reddere quietum uult, nempe quòd tua mihi nunquam clausum iri dixeris. Nihil humanius, nihil munificẽtius dici potuit. Multa uerò mihi ueniunt in mentem: Primùm, si id fieret, uiuerẽ cũ homine Gallo, cum quo, ut arbitror, meus sensus facilè consentiret: deinde cum Baysio, id est, cum eo, qui iam utriusque linguæ cumulatam eruditionem consecutus est. Illud uerò, quàm honorificũ apud Legatũ Regis Gallorum nõ solùm in gratia esse, uerumetiam in intimis haberi? Occurrũt diuersæ cogitationes, te mea opera non egere, in te omnia summa, in me nihil laudabile, præter animum: non esse prudentis hominis cuiusquã liberalitate abuti: ostendi quidem multa honestissimè, quæ ueluti promissa exigi non debent. Itaque pendeo animi: incertum est quid uelim: quæ dicta sunt à te, in quam partem accipiã dubito. Pudori meo, etiamsi maxima egestate premerer, consulendum puto: uolũtatis tuæ nemo certior est interpres, quàm tu. Ego quod te uelle intellexero, faciam, ac lubens. Percurri omnia parum diligẽter: sed hæc epistola magis purgandi mei, quàm eloquentiæ ostentandæ gratia composita est: aliâs subtilius & politius. Bene uale. Patauij VI. Cal. Nouemb.

AEMILIO PERROTTO S.

IVCVNDAE *mihi fuerunt literæ tuæ, sed ex ea parte imprimis, quatenus ostendis te officium scribendi nõ intermissurum esse. Accipio igitur quod das: tu uerò quod de meo, tuóque epistolarum genere scribis, parum abest, quin te obiurgem. Etiámne tu, homo nõ solùm doctus, uerumetiã, quod certò scio, pius, ineptias istas inter nos habere locum putas? Dabis ueniam, quòd negligenter scribo, hócque spinosis artibus, in quibus sum totus, attribues. Tu in maximo otio, præsertim cum ratio tua ad eloquẽtiam spectet, & accuratius, & elegãtius. Ad quæ sic habeto. Tametsi in scribendo non multum operæ ponere soles, neque id facere tibi per Accursiũ licet, purè tamen, & latine loqueris: ex quo facilè perspicio quantum natura, ingenióque ualeas, & quem gradum inter disertos tenere possis, si aliquando te totum ad hæc studia conuertas. Mihi quidem longè magis laborãdum est, & huiusmodi excusationibus sæpius utendum, à quo nonnihil limatius & perfectius expectari dicis, quòd huic uni rei dem operã: ita ut nisi labore, studio, diligentia, industria, ad mediocritatem aliquam procedente tempore perueniam, uideàr summam uituperationem effugere non posse. Tu igitur non solùm crebris literis, quod mihi quidem gratissimum erit, me exerceas uelim: sed etiam quicquid ex Lazaro audies, quod quidem ad ueram, &, ut nunc loquimur, Ciceronianam dicendi rationem attinere putabis, peto abs te ut diligenter ad me perscribas. Valde enim cupio nosse illorum mysteria: non quòd sine illis me aliquid consequi posse diffidã, sed quòd ijs perspe-*

ctis meam rationem cum illorum instituto conferre, & quodammodo consilium certius capere possem. De Demosthene, quoniam non tibi magis in hac parte, quàm mihi faues, tu ipse statue quid me facere uelis. Baysius, ubi me literarum Graecarum admodum cupidum uidit, cùm saepenumero eo audiente quererer, neminē Venetiis Graecè profiteri, hócque perincommodè accidisse, respondit humanissimè, se uelle desiderio meo, praesertim tam honesto, subuenire. Iniuimus itaque hāc rationem, ut hora noctis prima, dum is leni deambulatiuncula ad coenam se parat, ego aliquid ex Demosthene legam, ipse in uertendis Graecis animi causa se exerceat, facta mihi potestate, si quid uelim, percontandi. Ad hunc modum Olynthiacas duas absoluimus. Qua die uerò literas tuas accepi, cùm eas Legato, ut tibi scripsi, legerem, & ad eum locum peruenissem, in quo de oratione περὶ τῆς παραπρεσβείας, quam Lazarus uertendam susceperat, mentionem faciebas, dixit se uelle, statim absolutis Olynthiis, eam quoque in manus sumere, ut ego ne in hac parte quidem uobis cederem, aut Lazarum desiderarem. Legatus Demosthenem non habet: quod facit, non tam sua causa, quàm mea, facit: non quidem ut ludum aperiat, quod à dignitate magnifici uiri alienum esset, sed ut animum à grauioribus curis relaxaret, ille quasi aliud agens, ludit in uertendo Demosthene. Ego uerò illud unum ago, & non uulgarem utilitatem ex ea rè capio. Exposui tibi causam meam, quam ad te ueluti arbitrū defero: quicquid statues, aequum iustúmque existimabo. Dictionarium in Germania non exciditur. quod Parisiis excusum est, uenit nouem libris Venetis. Quod ad ius ci-

uile pertinet, allati sunt Commentarij Marij Salomonij Albertici Iurisconsulti, Equitísque Romani, in Librũ primum Pandectarum: eiusdém in .l. Gallus, & in §. Responsa prudentum, paradoxa Marcelli. Sed heus tu, quidnam audio? Sonetus uenit, imprudẽter sanè fecit, Tholosæ mansisse debuit, ubi nonnullam apud imperitos eloquentiæ, apud peritos loquentiæ famam inuenerat. Nunquam me hercle monstra illa, & portenta uerborum, auribus Italorum Ciceronis lectione tritis, & omnem sermonis peregrinationem respuẽtibus, probabit. Cernotiũ febre laborare, ut debeo, molestè fero: uerùm, uti spero, & ut tu ostendis, breui ualetudinẽ recuperabit: eum tu meis uerbis saluta. Hieronymo, & Alixãtio salutem ex me dicito. Accepit ante paucos dies Legatus literas ex Brixio, quem tu ex sermone quorundã aut grauiter affectũ, aut etiam uita defunctum existimas: uiuit & ualet, lusitq; uersibus aliquot in Veneris statuam, quam Rẽsus Regi dono dedit. Scripsit tria Epigrammata, mitto ad te unum breue, in quo Bayfij, meóque iudicio melius, quàm in cæteris illi successit.

Quæ donata tibi Venus est, Francisce, uolebat
Illa loqui tecum, posse loqui ars dederat.
Sed dum præuertis, mille admirata loquenti
Esse tibi Veneres, muta repentè fuit.

Arnoldo nostro scribã, cùm erit otiũ, tu eum mihi saluta. Bene uale. Venetiis IX. Calend. Decemb. 1530.

IOANNI CAVSSADO S.

TV uerò mi Caussade, non impudens aut ambitiosus, sed parum cautus negotiator mihi uideris, quòd ei grandē pecuniam credere uelis, qui fidem suam tueri nō potest. Ego tibi locuples fortasse uideor, & ob eam rem tua omnia ultrò ad me desfers. Sed si scias quantum æris alieni contraxerim, quod dissoluere nulla ratione queā, celeriter hinc pedem retrahas, neque posthac in promittendo tam sis prolixus & liberalis. Tu (ut apertè dicam) nonnullorum hominum prædicatione deceptus, me doctum hominem existimas, & maximi beneficij loco, in meam amicitiam recipi petis. Sed audi secretò uersiculum, quem ego semper in ore habeo:

-me quoque dicunt
Vatem pastores, sed non ego credulus illis.

Videor quibusdam fortasse eruditus, quòd apud doctissimos homines uixerim, multósque annos in studiis literarum consumpserim: uerùm ego me ipsum non aliorum opinione, sed mearum uirium imbecillitate metior. Debui, &, ut uerum fatear, potui ad aliquē doctrinæ gradū peruenire, si cum libris meis uno in loco me cōtinere, quàm perpetuò sursum ac deorsum cursitare maluissem. Hæc est hominum expectatio, quā fefelli, qua me uehementer premi sentio. Hi sunt creditores, à quibus urgeor, quibus te etiam atque etiam socium adiungis: debitum exigunt, diem uenisse dicunt: ego præsentem pecuniam non habeo, inficiari neque uolo, neque possum. quòd si erunt acerbiores in exigendo, cogar ad aram, aut ad nouarum tabularum auxilium confugere. Peto igitur abs te mi Caussade, si me amas, si

à me amari uis, ut huiusmodi homines reprimas & mitiges. Inops sum: dies uel potius annos aliquot ad soluendum mihi prorogari postulo. Hoc si impetro, aliquantum nummorum aliunde mea diligentia, uti spero, corrogabitur, quò illis, tibíque aliqua ex parte satisfiat. Vale.

AEMILIO PERROTTO S.

SI quando lõgius erit interuallum mearum literarum, ut nunc accidit, & aliàs sæpe continget, peto abs te, ne mihi id uitio des, néue negligentiæ, aut obliuioni, potius quàm occupationibus tribuas. Neq; enim mihi tãtum superest temporis ad scribendum, quàm tu existimas, & præterea studiorũ meorũ rationem nõ immuto libẽter. Eueniũt multa quotidie, quibus ego ne tã citò quàm uellẽ, tibi respõdeã, impedior. Acceptis literis tuis, quib9 quæ te authore de Villanouano gesta essent, significabas, quid etiam me in hac parte facere uelles, cùm ego tibi & Gallus in ea re magnopere satisfacere cuperẽ, ecce tibi Nouiodunen. Episcopus, adolescens sanè nobilissimus, & bonarum artium imprimis studiosus, cum quo mihi ante multos annos amicitia & familiaritas intercesserat, ad nos uenit. Quæ uerò præstãda fuerint ueteri amico, nunc etiam Episcopo, tu melius scis, quàm ego ipse. Omnino quantum quidem in me fuit, omnia officia diligentis & amici hominis illi præstiti, ac quoties eum ita uelle existimaui, ab eius latere nunquam discessi. De Villanouano paucis accipe. Quis fuerit author uitæ Longolij, neque Egnatius, neque is, qui imprimendis epistolis Lõgolij præfuit, aliquem certum ha-

tum habent: audiui qui dicerēt ab eo ipso Longolio scriptam: quod mihi quidem uerisimile non fit. Incidi in nonnullos, qui Villanouanum authorem esse coniicerent. Quod igitur compertum non habemus, pro certo inscribi oportere non sentio. De genere mortis fuit, cùm ego idem existimarem, atque tu. Sed Legatus id factum quod tu suspicaris, pernegat. Ego his diebus in bibliotheca Realtina casu cum medico locutus sum, qui Villanouanum peste interiisse planè confirmabat: addebat se accersitum à Florentinis quibusdam, ut ægrotum inuiseret: adduci tamen non potuisse, ut eò ueniret, quòd ex eorum sermone, à quibus uocabatur, certissima indicia pestis colligeret. Tu uide quæ post meum discessum te intellexisse scribis, num istis firmiora sint. Ego primùm in re tam dubia neminem accusari debere sentio: deinde etiāsi omnia explorata essent, tamen in Epitaphio, quod si cum ulla Italorum contumelia describetur, diuturnū certè non erit, hoc fieri minimè decet. Quòd si hanc plagam à nefariis hominibus accepit, Galliæ illucescet aliquando dies, cùm & opportuniore loco, & maiore cum libertate hāc iniuriā ulcisci poterit. Quòd uerò in scribendo Epitaphio adeò exarsisti, ignosco dolori tuo, quem ego iustum esse ex meo sensu facilè iudico. Neque ego, qui non sic persuasus eram, ut tu, cùm aliquid simile scribere conarer, facere potui, quin aliquā particulam doloris in uersus meos effuderim. Mihi quidē quod scripsi maximè displicet, neque, quod sciā, unquam in hoc genere peius mihi successit. Equidem propter intermissa mansuetiora hæc studia, musas mihi iratas esse arbitror, non tamen in eo multum operæ posui. Quòd si aliud delegistis argumentum, & tibi

aliiſue per otium non licebit, ego aliquid elaborabo: omnino tamen ab alio hoc idem præſtari mallem. Quo die mihi tuæ literæ redditæ ſunt, eo Demoſthenis *orationem cum* Dictionario *& meis literis te accepiſſe puto. Quàm uellem eſſe* Patauij, *ut cum* Ludouico *tuo, quem ueniſſe audio, de rebus* Gallicis *perſcriberes: quod ut facias, etiam atque etiam rogo.* Tardius *quàm uoluiſſem, allatus eſt liber* Alciati *de* Verb. *ſignif. iam enim à neſcio quo* Egnatius *alterum acceperat: itaque eum tibi remitto.* Non *tamen eò minorem gratiam habeo, quòd is non eſt uſus beneficio noſtro: ego enim quod debui & potui, præſtiti.* Tu *uerò quemadmodum neque in aliis antea, ita neque nunc in hoc mihi roganti defuiſti.* Bene *uale.* Venetiis. Pridie Calend. Decemb. 1530.

SIMONI VILLANOVANO

Belgæ, *Græcæ* Latinéque *doctiſſimo, cum bonis omnibus diſciplinis, tum ſyncaræ* Philoſophiæ *imprimis dedito, ob mirificam ſcribendi elegantiam & ſubtilitaté, quam etiam ſuis ſcriptis, quæ à nonnullis premuntur, expreſſam reliquerat, teſtimonio* Longolij *toti* Italiæ *præclarè commendato,* Galli, *in demortui patriǽque commendationem, placata* Italia, *poſuere.*

Neſcio quo impulſu Italiam, *cælúmque alienum*
Prætuleras patriæ Villanouane *tuæ.*
Inuidit tibi: nec peregrinum uiuere paſſa eſt:
Oſſa inhonorato condidit in tumulo.
Reddere non potuit ſenſum, uitámque ſepulto:
Hoc tibi reſtituit Gallia, *quod potuit.*

CARDINALI CORNELIO S.

IVLIVS Camillus, uir summa eruditione, & rara probitate, ita mecum discedens egerat, quasi de re mea amplius deliberandũ non esset: cuius ego promissis impulsus, statim à discessu illius Patauium sum profectus, tum ut fidem, quam is tibi de me dederat, liberarẽ: tum ut, si uelles, eruditionis meæ, si modò ulla est, periculũ facere posses. Itaque domum tuam ueni, cum Iosepho primùm, deinde cum Bernardino, optimus sanè uiris sum collocutus. Hoc responsum tuli, eo die te minus rectè ualere: de medicorum sententia, ne quid ad morbũ accederet, à rerum grauiorum administratione, in totum abstinere decreuisse: neque uerò dubitandũ, quàm tibi ratũ gratúmq; esset, quod Iulius Camillus de mercede mecum tuo iussu confecisset, redirem modò Venetias, ab Oratore, cuius uoluntatem semper excipiebam, de abitu impetrarem: tibi quidem certè meum aduentum expectatissimum esse, ut illi te uelle confirmarunt. Ita feci, & iam libros meos in nauem imponere cogitabam, cùm te Venetias quasi colligẽdi tui causa uenisse de nõnullis audio. Ne multa, nihil mihi prius faciundum putaui, quàm ut te primo quoque tempore quàm honorificentissimè salutarem. Ex eo ingressu cœpi suspicari (dicam apertè, ut mea fert natura) te maleuolorum quorũdã obtrectationibus immutatũ esse: ita enim mecũ locutus es, quasi dubia, & incerta planè adhuc essent omnia, te scriptorum meorum nihil legisse: quàm longè per linguæ Græcæ studia profecissem, nescire. Vehementer sanè admiratus sum, hæc tum demũ abs te dici, cùm integra mihi non essent omnia, & cùm iam me in

eum locum demisissem, unde facilè exitum reperire nõ possem. Quod cùm neque familia Corneliorum, neque prudentia, neque uerò fide tua dignum mihi uideretur, totum hoc ab inuidis manasse non dubitaui: facilèque intellexi, quam rem apud te adiumentum allaturam sperarẽ, eam uel maximè contra me facere. .Commendatio non uulgaris Iulij Camilli, quæ me apud te in gratia ponere debuit, magnas inuidiæ procellas, quæ nullo negotio hominem Gallum in Italia obruere possent, excitauit. Equidem uir mei amantissimus nihil prætermisit, ueruntamen re ipsa experior, abundantia quadam amoris lapsus est. Ea enim me inuito, & reclamante scripsit, quæ maximam (ut temporibus istis) ad conflandam inuidiam, multorúmque odia excitanda uim habent. Quod igitur mihi plurimum prodesse debuit, id quorundam iniquitate in perniciem meam conuersum est. Totum illud tamen in hac mea infælicitate percommodè accidit, quòd, prius quàm in tuã familiam receptus essem, cognoui, tum ex uultu, tum ex sermone, me occultè, & per cuniculos, à nescio quibus oppugnari. Semel enim admissus in tuorum numerũ, sine summo animi dolore eiici non potuissem: nunc autem excludi me tum facilè patior, tum etiam gaudeo. Quid enim miserius me dici aut fingi potuisset, si in domũ quidem tuam essem ingressus, ex qua aut statim cum ignominia exeundũ, aut si in ea permanere uellem, perpetuo animi dolore contabescendum esset? Tãti, Deum obtestans iuro, nõ sunt apud me omnes omniũ diuitiæ. Equidem animi tranquillitatem mihi eripi nolo, quam ut retineam, cedam inuidiæ, cedam maleuolentiæ, neque de hac re posthac me tibi offerã. Quan-

quā enim tibi homini doctissimo, & humanissimo satisfacere, ni fallor, possum: Cornelio tamen, id est, homini locupletissimo, tam multis literarum nomine aliquid expectantibus, obsesso, satisfacere non possum. Hæc scripsi ad te summa libertate, ut ingenium meum, & studia nostra, à quibus omnis simulatio abesse debet, postulant. Quæ si tu non aliter accipies, atque à me scripta sunt, meam hanc querelam ad alios quosdam, ad te nulla ex parte pertinere iudicabis. Ego cæteris in rebus meum officium, operam, diligentiam, obseruātiam ad te defero: tu, si placet, non eò minus, quòd apud te non uiuam, me tuum esse existimabis. Equidem quæcunque tum sanctissimo religionis Antistite, tū benignissimo literarum patrono digna erunt, semper de te & sentiam, & prædicabo libenter. Vale. Venet. Prid. Calend. Nouemb. XXXI.

IOSEPHO MAGETANO S.

ITA esse ut tu scribis prorsus mihi persuadeo, suauissime Iosephe, me de Cardinalis immutata uoluntate temerè suspicatum, tibi sanè maiorem in hac parte, quàm mihi fidem habere uolo. Neque enim, nisi ita res haberet, tu, quem mei amantissimum esse cognoui, tam ualde affirmares: & ego uirum amantissimum, ac inter suos facilè principem, semper de studiis meis nō malè existimasse, mihi persuaderi cupio. Quibus tamen rebus, ut planè à me abalienatum existimarē, adductus fuerim: quanquam in ea epistola, quam ad Cornelium scripsi, satis aperui, tibi tamē familiarius exponam. Audiueram Patauij esse, qui Iulio Camillo partim obscurè in-

uiderent, partim apertè eius existimationem oppugnare non desisterent: quorum institutum equidem laudare non poteram, quod homini, ut ego sentio, optimo ac eloquentissimo, qui nihil de eorum laude aut quæstu detrahere uellet, nulla præsertim ab eo iniuria lacessiti, nocere cogitarent. Nam ut largiar illis, quo maximè nituntur, artificium nunc primùm ab eo excogitatum & inuentum, omnem fidẽ excedere, fauere tamen pulcherrimis conatibus, non obsistere debuerunt. Gallorum fortasse partes istæ fuerint, ei qui per fraudem (ut quidem isti putant) aliquid à Rege auferre uelit, aditus omnes præcludere. Ab Italis quidem homo Italus in re tam honesta adiuuandus fuit: sed de hoc ipsi uiderint. Redeo ad id quod cœperam. Intellexeram Iulium Camillum flagrare inuidia, cuius commendationem, ut apud Cornelium gratiosam, sic apud nonnullos inuidiosam fore: ubi primùm res agi cœpta est, prædixi. Hanc meam prædictionem nonnulla, quæ à Cornelio in eo congressu, unde nata est suspicio, dicta sunt, uehementer sanè confirmarunt, uultus tristis, oratio seuera, incerta quidem signa, signa tamen animi non satis beneuoli. Quid illa? cùm ego dicerem me daturum operã, ut expectationẽ, quam de me Iulius Camillus excitasset, aliqua ex parte sustinere possem, respondit cõmoto, ut mihi uisus est, animo, incredibile quiddam sibi uideri. Quis has uoces maleuolorum esse non crederet, præsertim cui nota essent, quæ de me Iulius Camillus scripsisset? Ad extremum adiecit, se genus scriptorum meorũ quale esset, ignorare, redirẽ quo die uellẽ, unam de meis epistolis afferrem: sibi quoniam aliquò proficiscendũ esset, pluribus mecũ agere non posse.

Respondi, me omnia, quæ uellet, esse facturum. Ita discessimus. Non longè aberam, cùm ego extrema ista cum superioribus contexens, rem totam attentius cœpi perpēdere. Ne multa: hanc feci summā cogitationum mearum: eos, qui Iuliū Camillū odissent, mihi quoque inuidisse: uix præstare posse, ut is essem, quem Iulius Camillus fore recepisset: eodem illa de meis epistolis pertinere. Quòd tanti uiri testimonium, quod ille multò amplius, quàm uolebam, dederat, in dubium uocaretur, id quorundam inimicorum artibus effectum esse: neque uerò tam accuratè me quicquam scripturū, quod animos istorum ipsa maleuolentia ieiunos, satiare posset: mihi iam non cum Cornelio, sed cum Iulij Camilli æmulis rem esse: cum illis, si Patauium irem, suscipiendam necessariò dimicationem. Itaque deliberationem cōclusi, è re mea nequaquam fore, si in has turbas coniicerer, à quibus & natura, & uitæ meæ ratio abhorreret. Veni domū, non iam dubitans, quid mihi faciundū esset: ualde tamen iratus iis, qui & talē patritiū, & tuā, & Bernardini consuetudinē eripuissent. Incēsus dolore, ea ad Corneliū scripsi, quibus meleuolos accusans, quid facere decreuissem, nō asperè, sed apertè, sine ulla circuitione explicabā. Hîc tu me rogas (in quo amicitiæ nostræ iniuriā facis) ut me totū uobis remittā, & placabilē præbeā: quæ bono animo dicta sunt, ne durius accipiā. Tu ergo alicui me iratū putas? Erras mi Iosephe; si hoc de me tibi persuades. An ignorare me credis, q̄ ridiculum fuerit, me hominē Transalpinū, in Italia, Italo uel ignobili irasci? Verū si præteritis nihil offēsus es, amabo mi Iosephe, sustine te parūper, & ubi rē audiueris, cōsilio me iuua. Ego simul ac me à uobis exclusū credidi, dixi Oratori de

Patauina illa conditione, quod sperabam mihi non successisse. In quem sermonem cùm ingressi essemus, multa mecum ille humanissimè, ut solet, disseruit. De discessu nihil certi se antè constituere posse, quàm literas è Gallia accepisset: & quoniam à uoluntate Regis haec penderēt, fieri posse, ut hic quartus annus quintum adduceret, se in utranque partem aequo animo esse: optimum sibi uideri, si non prius me commouerē, quàm de uoluntate Regia certior fieret. Siue enim manendum, nihil esse quod laborarem: siue decedendū, tunc quoque satis maturum, ut meis rationibus prospicerem, fore. Dixi, mihi uehementer consilium probari, & in utranque partem esse tutissimum. itaque me eo usurum, in quo sine maxima leuitatis suspicione non perseuerare non possum. Hoc loco non urgeo, ut mihi consiliū des, & sententiam de his rebus exponas tuam: mihi certum est, quicquid potius perpeti, quàm constantiam non retinere. Duo modo abs te peto: unum, ne me iracundia, aut arrogantia, sed iustissimis de causis, quo minus ad uos hoc tempore ueniam, prohiberi: alterum, Antistiti Cornelio ut istud idem persuadeas. Cui quidem propter eam uoluntatem, quam erga me declarauit, tātum debere me existimo, quantum si me omni beneficiorum genere cumulasset. Venet. Idib. Nouembr. M. D. XXXI.

AEMILIO PERROTTO S.

QVOD *minus saepe superioribus diebus meae literae ad te peruenerunt, negligentiae tribuere si uoles, erit illa quidem durior accusatio, neque tamen non uera: non*

enim ſum in ſcribendo impiger. Itaque in confeſſione criminis deprecatione utendum erit. Adiungam tamen & alteram defenſionem, me rem non habuiſſe. Tertiũ item, tuos municipes Maroſticanos minus frequenter, quàm antea, huc uenire. Satius ergo nõ accuſare, quàm reum tibi eripi. Quòd ſi mihi dicam intendere uoles, & ab hac ſententia deduci non poteris, uereor ut per quartanam uadimonium obire poſſis: atque ut ea careas, Venetias tamen in litem tibi ueniendum erit, ubi ego ſplendore, gratia, copiis Oratoris ad corruptionem iudicij abutar. Sed extra iocum: amabo te, mi AEmili, quid tibi uis? cur te enecas? cur ualetudinis rationem nullam ducis? Incumbendum quidem eſt in ſtudia: uerùm & illud curandum, ut quàm diutiſſimè facere poſſis. Memini olim me tibi in hanc ſententiam ſcribere: uide ne dum nimis feſtinas, uſpiam offendas, ac te præcipitem des. Quare ſimul atque ex febri te laborare intellexi, magnum accepi dolorem, ueritus ne id quod prædixeram, eueniſſet. Quo igitur maiore metu de morbo tuo ſum perturbatus, eo uehemẽtiori lætitia propter recuperatã ualetudinem totus efferor. Nihil eſt igitur, quod de medicina tibi tradenda laborem, cùm iã bellè habeas. Equidẽ cùm ab ineũte ætate à patre audiui, tum neſcio quis Gallus, iuris Põtificij magis, quàm bonarum artium ſtudioſus, qui te unà cum Nouiodunenſi Romæ uidit, & à Georgio literas mihi attulit, cũ peteret ubinã eſſes, ut ualeres, ego te Maroſticæ quartanam habere reſpondiſſem: dixit, illud idẽ quod ego iam inde à puero à patre didicerã, à doctiſſimis Italiæ medicis reſponſum eſſe, Quartanæ præter moderatũ uictum medicinam nullam adhibendã eſſe. Ve-

rùm finamus ualere quartanā: ueniamus ad alia quæ requiris. Primùm illud *eſt, quod ais, te, dum ægrotares, de tuo in* Galliā *reditu ſæpius cogitaſſe, ad extremum & inchoati operis, & conſtantiæ cauſa in eam ſententiam ueniſſe, fore honeſtius, ſi perlectis* L. Pandectarū *libris, tum demum ex* Italia *decederes.* Neque *tamen hoc apud te fixum eſſe uidetur, cùm petas meum tibi de hac re iudicium perſcribi.* Non *mihi ſumo mi* AEmili, *ut plus in tua re uideam, quàm tu ipſe: uerùm quoniam ita uis, aperiam paucis quid ſentiam.* Si *quis eſt qui ſtudiis tuis faueat, eáque ad exitum perduci uelit, is ego ſum.* Quòd *ſi in* Italia *ſolùm id conſequi licet, author tibi ſum, ut ne eam relinquas.* Si *uerò ea quæ in animo habes, tam bene in* Gallia *noſtra, quàm inter* Italos *efficere potes, eò proficiſcare cenſeo, ubi & ſuauius uiues, & lubentius, ſi res ferat, moriere.* Quid *tibi accidat neſcio: ſed ego humanitatem illam uerè* Gallicam *ita deſidero, ut magnam de alacritate ſtudiorum meorum partem hæc res mihi detraxiſſe uideatur.* Præterea *cùm te hæc regio neque doctrina, neque uiuendi exemplis augere poſſit, non uideo cur patriæ, quæ utrunque ſuppeditare poteſt, eam præferas.* Si *otium ſpectas, multi uici ſunt in* Gallia *ſalubri cælo, ſumma amœnitate, procul ab interpellatoribus.* Si *opinio hominum te mouet, mea quidem ſententia* Tholoſæ *leges interpretari, quàm* Maroſticæ *uiuere, ad ſanitatem accommodatius eſt.* Adde *tot pericula, quibus expoſiti ſumus, quæ ſubire cùm res cogit, ut magni excelſique animi eſt: ita cùm neque neceſſitas compellit, neque utilitas ſuadet, uelle tamen in diſcrimine uerſari, aut temerarij, aut etiam amentis eſt.* Nihil

dico de moribus horum hominum corruptißimis, quæ una causa hominem Christianißimum commouere debet: nisi fortè tua nihil referre existimas, quibuscum uiuat aliquis, cuius consuetudine utare. Ego quidem de istis hominibus intimum habeo neminem, & tamen mihi oculi dolent, quoties in eos incurro, & simul sanctißimorum amicorum sermones requiro, quibus alter alterum Tholosæ ad pietatem hortabatur. Scripsi pluribus meum de hac re iudicium: tu quod putabis è re tua esse, id facies. Transeo ad alia. Imperator crebras expectationes sui commouet, uerùm Germaniam cùm pacare non poßit, re infecta redire existimat. Omnino de his rebus incerta & uaria ad nos afferuntur. Iactatum est à nonnullis eum ad Lutheranos inclinaße. Huius rei præter rumorem nullus author erat. Thurca, ut existimo, nihil minus quàm de pace cogitat, præsertim nunc Mathona recepta à Cruciferis illis equitibus, in qua ciuitate recuperata tantum nos lucri fecimus, quantum damni in Rhodo amißa acceperamus. Venetis res non ita placet. De Gallorum in Italiam aduentu falsa sunt quæ audisti. Itali quidem dimißi sunt, accepto tamen prius trium mensium stipendio, adeò ut nonnullis Rex non tam eos à se dimittere, quàm in Italiam mittere uoluiße uideatur. Hoc nuper ad nos allatum est, Reginam nonnunquam in uenationem exire solitam, sectaríque ceruos, ueluti alteram Dianam: equum uerò tanta uelocitate incitare, ut quodam die Regem ipsum anteuerterit, ac dum per deuia & saltus ad latratus canum, modò huc, modò illuc uagatur, prior ad cerui interempti

spectaculum peruenerit. Hæc lætiora sunt, & leuiora: quæ sequuntur, grauiora. Rex *Ligures omnes seuerissimis edictis propositis primo quoque tempore è* Gallia *iussit excedere.* Edictorũ *multa sunt capita: unum quod ad nouas tabulas pertinet, quorum tertia pars ad debitorẽ, duæ reliquæ ad* Regem *redeunt.* Quanta *in trepidatione sint amici nostri* Ligures, *tu existimare potes.* Rumor *est eos apparare omnia ad bellum necessaria.* Rex *quid in animum induxerit, diuinare non possum: multa tamen concurrunt, ut bellum proxima æstate fore existimem.* Nõ *minimum signũ, quod audiui de quodã certo homine,* Regem *ad exædificandas naues longas animum adiecisse, quæ tu nemini dixeris.* Quid *præterea? quid? dicebant* Reginam *ad fratrem uelle proficisci.* Hactenus *de rebus publicis, ut quodque ueniebat in mentem tibi scripsi, non latinè quidem, quod in hac epistola magna ex parte facere neglexi, sed apertè.* Audi *nunc pauca de priuatis.* Binæ *literæ eodem ferè tempore à* Georgio *redditæ, in quibus hoc significabat, se* Tholosam *rectà proficisci, causam non explicans: tãtum adscribebat, se de uoluntate patroni id facere: hortabatur ut si uellem,* Romam *uenirem, fore mihi omnia cum* Iacobo *communia: nihil ferè præterea, nisi se nostras literas accepisse, & alia quædam, quæ ex amicorũ literis iam intellexeram.* Fratris *enim & amicorum iam triduo antè literas acceperam.* Tholosæ *fœliciter omnia.* Qui *iurisdictioni ordinariæ præerat,* Regi *à libellis est.* Michael Faber *in fratris locum successit.* De *matrimonio res confecta, clàm, tamen ex animi sententia.* Quid *quæris? ut ad eorũ fœlicitatem, ita ad meam lætitiam, quam ex his rebus capio, nihil addi potest:*

uterque pius, uterque meus ciuis, uterque mihi amicissimus. Ego quidē quodãmodo mihi tribui existimo, quod illis datū est. De morte Domini ab Anna, puto te audiuisse, cuius loco Patus ius Pontificium interpretatur: est à bonis literis non abhorrens: gaudeo tales uiros augeri honore. Rector Saxensis Tholosæ est. Rescripsi ad omnia, nisi de Haloandro: sed hoc erit alterius epistolæ argumentum. Bene uale, & ualetudinem tuã cura diligenter. Saluta ex me Ludouicum, tum Franciscum, & alios amicos, si qui sunt Marosticæ qui nos amēt. Sed heus tu, ne tibi quod ad me scribas, desit, exerce te in hac deliberatione, Romámne mihi eundum transacta hyeme putes. In altera parte hæc insunt: Oratoris humanitas, & eruditio, quibus studiorum meorum ratio nititur: suspicio leuitatis, cùm bono loco sis, uelle aliò transfugere: stultitiæ reprehensio, quæ ueniam non habet, si me facti postea pœnitebit. In diuersam partem ista impellunt: Venetiis non esse consenescendum: uidēdam Romam necessariò: nullum tempus magis idoneum inueniri posse, quàm dum noster Iacobus illic est, qui & se, & sua defert, & quodammodo meum aduentum cupere uidetur: incōstantiam ab eo abesse, qui annum & quinque menses Venetiis uixerit: stultum non esse, qui studio rerū pulcherrimarum inde se commouet: me per literas Græcas usque eò progressum, ut per me possim nonnihil consequi. Quæ me magis his omnibus pungūt, memini me tibi Patauij dicere: tu hæc omnia diligenter expendes, & ubi primùm per otium licebit, per literas, quid tibi placeat, significabis: quas tu non nisi certo homini. De discessu illius, scin' quē dico? scriptorem illum antiquitatum, nihil dum certi habeo. Iterū Vale, & me, ut facis, ama. Venetiis. 2. Calend. Octob. 1531.

IACOBO SADOLETO S.

QVOD ueritus sum antea, Sadolete doctissime, si ego adolescens, neque bonis artibus excultus, neque in recta dicẽdi ratione satis exercitatus, ad te prouecta ætate uirum, ab omni doctrinæ genere instructissimum, Romanæ eloquẽtiæ hac nostra ætate cum paucis facilè principem, literas darem: ne meum istud factum cum temeritate coniunctum uideretur, id totum penitus sublatum est, meúmque hunc siue pudorem, siue metum uicit beneficij erga me tui magnitudo. Nam iuueni quidẽ plusculum etiam audere, quàm par sit, ab omnibus ferè cõcedi solet: non habere gratiam quibus debeas, omni ætati sanè turpissimum est. Itaque uetus illa dubitatio in præsentia nihil me mouet, neque tam uenit in mentem uereri reprehensionem quòd scribam, quàm quòd serius id faciã. Equidem meũ silentiũ in tuis illis ad Bonamicum doctissimè scriptis literis mihi subaccusare usus es, in quibus locum de Melphitana conditione ita concludis: Qui siue profectus est, siue non, meum tamen officium in illum constitit. Hoc ego sic accepi, quasi diceres, cùm meum in re sua studium perspexerit, etiamsi hanc spem aut sequi noluerit, aut cùm uellet, non potuerit, est tamen cur mihi gratias agat. Hoc tu siue ita sensisti, siue cùm aliud significares, ego ita interpretatus sum, iure tamen tuo à me, quem iam tibi obligaras, expectare potuisti: & ego, nisi nimis magnam modestiæ rationem habere uoluissem, maturius fecisse debui. Cuius enim humanitatis illud est, eum, quem ne de facie quidem noueris, ob unius, aut ad summum alterius epistolæ lectionem tam amanter complecti libera-

litate tua, tam solicitè, tam sæpe de illius negotio scribere, facit quidem superioris uitæ tuæ cōsuetudo, ut minus hæc mirabilia uideātur. Quod cùm in aliis multis, tum uerò in Longolio ornando te eundem præstitisti. Sed in ipso Longolio incredibiles erant ingenij dotes, quæ te ad eum amandum raperent, ac tum sibi studium deberi quasi contenderent. Ego uerò quò à summis illis uirtutibus absum longius, eò plus me tibi debere sentio, propterea quòd cùm nihil in me sit, quod quidem tuam beneuolentiam colligere possit, sponte tua tamen ad me subleuandum omnem operam & studium contulisti. Ergo tua ista uoluntate, quam in negotio Melphitano apertissimè declarasti, ita me tibi deuinctum esse scito, ut à multis beneficia ipsa grata mihi multò minus acciderint. Neque enim per te stetit, quò minus ampla conditione, magna spe, apud optimū principem uiuerem. Quid autē in causa fuerit, ne quo me uocabas profectus sim, paucis accipe. Vt primū mādato tuo Lazarus Bonamicus meū egit, dixi quibus cōditionibus nobilissimos adolescentes docere uellē. Illud imprimis petij, certam sedē, & quietā constitui studiis nostris: circuncursationes illas, quibus nobilissimi quiq; in Gallia sursū ac deorsū perpetuò iactarētur: & istā uitæ rationē ostendi mihi uehemēter displicere. Bonamicus, quòd de omnib⁹ his, quæ esset Melphitani principis uolūtas, se certū nescire diceret, ad te omnia diligēter perscripturū respōdit: fecisse puto. Dū expectamus tuā, & Principis de rebus istis sentētiā, ecce tibi Vaurēsis Antistes Lazaro Baysio successurus Venetias uenit, hortatus ut secū maneā. Ego qui in Galliam antea cogitabā, simul atque eū præsentē uidi, de cuius sāctissimis morib⁹, eruditione, humanitate à multis plurima prædicari audiueram, nō

PERROTTO S.

quam

quã tu magnopere optare uidebaris, non ita multum in-
ereſt. De rebus meis quid ego tibi ſcribam? nuper
atauij non ſatis rectè habebã: nunc ſum planè reſti-
utus. Quae cauſa fuerit profectionis, puto te ex Iaco-
i noſtri literis intellexiſſe. In ſtudiis eandem ego uiã
quor, quam antea: Orator tamen quotidie de priſtina
iligentia nonnihil remittit: erga me tamé idem eſt qui
uit. Quòd ſi eum uel tantillum immutatum ſenſe-
o, nae ego ſtatim ad Georgium. De libris Germanicis,
llatus eſt totus Ariſtophanes Graecus. Authẽticae Grae-
ae, quas ad te mitto, emptae ſunt 7. lib. Venet. Lugdu-
i Lexicon Hebraicum ualde copioſum excuſum eſt.
e ſimulatione quod ego ſcripſeram, ad Simonem non
ertinebat, quem uirum bonum, & amicum minimè
ucatum cognoui: aut ſi aliter eſt, mihi planè impoſuit.
Quòd ad res Mediolanenſes pertinet, certum neſcimus,
uo authore Marchio Muſtrenſis haec miſerat: omnia
unt denſiſſimis ſimulationum integumentis inuoluta.
ex quidem prae ſe fert, ſe nihil minus uelle: tu de eius
oluntate coniecturam facito. Res Gallicae bono ſa-
è loco ſunt, &, uti ſperamus, erunt meliore. Bene ua-
e. Venetiis.

BENEDICTO RAMBERTO
Patricio Veneto S.

OLI queri Ramberte ſuauiſſime, ſi ſerius, quàm for-
taſſe expectabas, ad te ſcribo, ne ego, quod contrà quàm
mihi iſthinc diſcedenti receperas, adhuc Patauium non
ueneris, tecum expoſtulem. Quòd ſi occupationes in
cauſa fuiſſe dices, cur mihi in hac urbe hoſpiti, cui bi-

eum locum demisissem, unde facilè exitum reperire nō possem. Quod cùm neque familia Corneliorum, neque prudentia, neque uerò fide tua dignum mihi uideretur, totum hoc ab inuidis manasse non dubitaui: faciléque intellexi, quam rem apud te adiumentum allaturam sperarē, eam uel maximè contra me facere. Commendatio non uulgaris Iulij Camilli, quæ me apud te in gratia ponere debuit, magnas inuidiæ procellas, quæ nullo negotio hominem Gallum in Italia obruere possent, excitauit. Equidem uir mei amantissimus nihil prætermisit, ueruntamen re ipsa experior, abundantia quadam amoris lapsus est. Ea enim me inuito, & reclamante scripsit, quæ maximam (ut temporibus istis) ad conflandam inuidiam, multorúmque odia excitanda uim habent. Quod igitur mihi plurimum prodesse debuit, id quorundam iniquitate in perniciem meam conuersum est. Totum illud tamen in hac mea infœlicitate percommodè accidit, quòd, prius quàm in tuā familiam receptus essem, cognoui, tum ex uultu, tum ex sermone, me occultè, & per cuniculos, à nescio quibus oppugnari. Semel enim admissus in tuorum numerū, sine summo animi dolore eiici non potuissem: nunc autem excludi me tum facilè patior, tum etiam gaudeo. Quid enim miserius me dici aut fingi potuisset, si in domū quidem tuam essem ingressus, ex qua aut statim cum ignominia exeundū, aut si in ea permanere uellem, perpetuo animi dolore contabescendum esset? Tāti, Deum obtestans iuro, nō sunt apud me omnes omniū diuitiæ. Equidem animi tranquillitatem mihi eripi nolo, quam ut retineam, cedam inuidiæ, cedam maleuolentiæ, neque de hac re posthac me tibi offerā. Quan-

quã enim tibi homini doctissimo, & humanissimo satisfacere, ni fallor, possum: Cornelio tamen, id est, homini locupletissimo, tam multis literarum nomine aliquid expectantibus, obsesso, satisfacere non possum. Hæc scripsi ad te summa libertate, ut ingenium meum, & studia nostra, à quibus omnis simulatio abesse debet, postulant. Quæ si tu non aliter accipies, atque à me scripta sunt, meam hanc querelam ad alios quosdam, ad te nulla ex parte pertinere iudicabis. Ego cæteris in rebus meum officium, operam, diligentiam, obseruãtiam ad te defero: tu, si placet, non eò minus, quòd apud te non uiuam, me tuum esse existimabis. Equidem quæcunque tum sanctissimo religionis Antistite, tũ benignissimo literarum patrono digña erunt, semper de te & sentiam, & prædicabo libenter. Vale. Venet. Prid. Calend. Nouemb. XXXI.

IOSEPHO MAGETANO S.

ITA esse ut tu scribis prorsus mihi persuadeo, suauissime Iosephe, me de Cardinalis immutata uoluntate temerè suspicatum, tibi sanè maiorem in hac parte, quàm mihi fidem habere uolo. Neque enim, nisi ita res haberet, tu, quem mei amantissimum esse cognoui, tam ualde affirmares: & ego uirum amantissimum, ac inter suos facilè principem, semper de studiis meis nõ malè existimasse, mihi persuaderi cupio. Quibus tamen rebus, ut planè à me abalienatum existimarẽ, adductus fuerim: quanquam in ea epistola, quam ad Cornelium scripsi, satis aperui, tibi tamẽ familiarius exponam. Audiueram Patauij esse, qui Iulio Camillo partim obscurè in-

uiderent, partim apertè eius existimationem oppugnare non desisterent: quorum institutum equidem laudare non poteram, quod homini, ut ego sentio, optimo ac eloquentissimo, qui nihil de eorum laude aut quæstu detrahere uellet, nulla præsertim ab eo iniuria lacessiti, nocere cogitarent. Nam ut largiar illis, quo maximè nituntur, artificium nunc primùm ab eo excogitatum & inuentum, omnem fidē excedere, fauere tamen pulcherrimis conatibus, non obsistere debuerunt. Gallorum fortasse partes istæ fuerint, ei qui per fraudem (ut quidem isti putant) aliquid à Rege auferre uelit, aditus omnes præcludere. Ab Italis quidem homo Italus in re tam honesta adiuuandus fuit: sed de hoc ipsi uiderint. Redeo ad id quod cœperam. Intellexeram Iulium Camillum flagrare inuidia, cuius commendationem, ut apud Cornelium gratiosam, sic apud nonnullos inuidiosam fore: ubi primùm res agi cœpta est, prædixi. Hanc meam prædictionem nonnulla, quæ à Cornelio in eo congressu, unde nata est suspicio, dicta sunt, uehementer sanè confirmarunt, uultus tristis, oratio seuera, incerta quidem signa, signa tamen animi non satis beneuoli. Quid illa? cùm ego dicerem me daturum operā, ut expectationē, quam de me Iulius Camillus excitasset, aliqua ex parte sustinere possem, respondit cōmoto, ut mihi uisus est, animo, incredibile quiddam sibi uideri. Quis has uoces maleuolorum esse non crederet, præsertim cui nota essent, quæ de me Iulius Camillus scripsisset? Ad extremum adiecit, se genus scriptorum meorū quale esset, ignorare, redirē quo die uellē, unam de meis epistolis afferrem: sibi quoniam aliquò proficiscendū esset, pluribus mecū agere non posse.

Respondi, me omnia, quæ uellet, esse facturum. Ita discessimus. Non longè aberam, cùm ego extrema ista cum superioribus contexens, rem totam attentius cœpi perpẽdere. Ne multa: hanc feci summã cogitationum mearum: eos, qui Iuliũ Camillũ odissent, mihi quoque inuidisse: uix præstare posse, ut is essem, quem Iulius Camillus fore recepisset: eodem illa de meis epistolis pertinere. Quòd tanti uiri testimonium, quod ille multò amplius, quàm uolebam, dederat, in dubium uocaretur, id quorundam inimicorum artibus effectum esse: neque uerò tam accuratè me quicquam scripturũ, quod animos istorum ipsa maleuolentia ieiunos, satiare posset: mihi iam non cum Cornelio, sed cum Iulij Camilli æmulis rem esse: cum illis, si Patauium irem, suscipiendam necessariò dimicationem. Itaque deliberationem cõclusi, è re mea nequaquam fore, si in has turbas coniicerer, à quibus & natura, & uitæ meæ ratio abhorreret. Veni domũ, non iam dubitans, quid mihi faciundũ esset: ualde tamen iratus iis, qui & talẽ patritiũ, & tuã, & Bernardini consuetudinẽ eripuissent. Incẽsus dolore, ea ad Corneliũ scripsi, quibus meleuolos accusans, quid facere decreuissem, nõ asperè, sed apertè, sine ulla circuitione explicabã. Hîc tu me rogas (in quo amicitiæ nostræ iniuriã facis) ut me totũ uobis remittã, & placabilẽ præbeã: quæ bono animo dicta sunt, ne durius accipiã. Tu ergo alicui me iratũ putas? Erras mi Iosephe; si hoc de me tibi persuades. An ignorare me credis, q̃ ridiculum fuerit, me hominẽ Transalpinũ, in Italia, Italo uel ignobili irasci? Verũ si præteritis nihil offẽsus es, amabo mi Iosephe, sustine te parũper, & ubi rẽ audiueris, cõsilio me iuua. Ego simul ac me à uobis exclusũ credidi, dixi Oratori de

Patauina illa conditione, quod ſperabam mihi non ſucceſſiſſe. In quem ſermonem cùm ingreſſi eſſemus, *multa mecum ille humaniſſimè, ut ſolet, diſſeruit.* De diſ*ceſſu nihil certi ſe antè conſtituere poſſe, quàm literas è* Gallia *accepiſſet: & quoniam à uoluntate* Regis *hæc penderēt, fieri poſſe, ut hic quartus annus quintum adduceret, ſe in utranque partem æquo animo eſſe: optimum ſibi uideri, ſi non prius me commouerē, quàm de uoluntate* Regia *certior fieret.* Siue *enim manendum, nihil eſſe quod laborarem: ſiue decedendū, tunc quoque ſatis maturum, ut meis rationibus proſpicerem, fore.* Dixi, *mihi uehementer conſilium probari, & in utranque partem eſſe tutiſſimum. itaque me eo uſurum, in quo ſine maxima leuitatis ſuſpicione non perſeuerare non poſſum.* Hoc *loco non urgeo, ut mihi conſiliū des, & ſententiam de his rebus exponas tuam: mihi certum eſt, quicquid potius perpeti, quàm conſtantiam non retinere.* Duo *modo abs te peto: unum, ne me iracundia, aut arrogantia, ſed iuſtiſſimis de cauſis, quo minus ad uos hoc tempore ueniam, prohiberi: alterum,* Anti*ſtiti* Cornelio *ut iſtud idem perſuadeas.* Cui *quidem propter eam uoluntatem, quam erga me declarauit, tātum debere me exiſtimo, quantum ſi me omni beneficiorum genere cumulaſſet.* Venet. Idib. Nouembr. M. D. XXXI.

AEMILIO PERROTTO S.

QVOD *minus ſæpe ſuperioribus diebus meæ literæ ad te peruenerunt, negligentiæ tribuere ſi uoles, erit illa quidem durior accuſatio, neque tamen non uera: non*

enim sum in scribendo impigr. Itaque in confessione criminis deprecatione utendum erit. Adiungam tamen & alteram defensionem, me rem non habuisse. Tertiũ item, tuos municipes Marosticanos minus frequenter, quàm antea, huc uenire. Satius ergo nõ accusare, quàm reum tibi eripi. Quòd si mihi dicam intendere uoles, & ab hac sententia deduci non poteris, uereor ut per quartanam uadimonium obire possis: atque ut ea careas, Venetias tamen in litem tibi ueniendum erit, ubi ego splendore, gratia, copiis Oratoris ad corruptionem iudicij abutar. Sed extra iocum: ámabo te, mi AEmili, quid tibi uis? cur te enecas? cur ualetudinis rationem nullam ducis? Incumbendum quidem est in studia: uerùm & illud curandum, ut quàm diutissimè facere possis. Memini olim me tibi in hanc sententiam scribere: uide ne dum nimis festinas, uspiam offendas, ac te præcipitem des. Quare simul atque ex febri te laborare intellexi, magnum accepi dolorem, ueritus ne id quod prædixeram, euenisset. Quo igitur maiore metu de morbo tuo sum perturbatus, eo uehemẽtiori lætitia propter recuperatã ualetudinem totus efferor. Nihil est igitur, quod de medicina tibi tradenda laborem, cùm iã bellè habeas. Equidẽ cùm ab ineũte ætate à patre audiui, tum nescio quis Gallus, iuris Põtificij magis, quàm bonarum artium studiosus, qui te unà cum Nouiodunensi Romæ uidit, & à Georgio literas mihi attulit, cũ peteret ubinã esses, ut ualeres, ego te Marosticæ quartanam habere respondissem: dixit, illud idẽ quod ego iam inde à puero à patre didicerã, à doctissimis Italiæ medicis responsum esse, Quartanæ præter moderatũ uictum medicinam nullam adhibendã esse. Ve-

rùm sinamus ualere quartanã: ueniamus ad alia quæ requiris. Primùm illud est, quod ais, te, dum ægrotares, de tuo in Galliã reditu sæpius cogitasse, ad extremum & inchoati operis, & constantiæ causa in eam sententiam uenisse, fore honestius, si perlectis L. Pandectarũ libris, tum demum ex Italia decederes. Neque tamen hoc apud te fixum esse uidetur, cùm petas meum tibi de hac re iudicium perscribi. Non mihi sumo mi AEmili, ut plus in tua re uideam, quàm tu ipse: uerùm quoniam ita uis, aperiam paucis quid sentiam. Si quis est qui studiis tuis faueat, eáque ad exitum perduci uelit, is ego sum. Quòd si in Italia solùm id consequi licet, author tibi sum, ut ne eam relinquas. Si uerò ea quæ in animo habes, tam bene in Gallia nostra, quàm inter Italos efficere potes, eò proficiscare censeo, ubi & suauius uiues, & lubentius, si res ferat, moriere. Quid tibi accidat nescio: sed ego humanitatem illam uerè Gallicam ita desidero, ut magnam de alacritate studiorum meorum partem hæc res mihi detraxisse uideatur. Præterea cùm te hæc regio neque doctrina, neque uiuendi exemplis augere possit, non uideo cur patriæ, quæ utrunque suppeditare potest, eam præferas. Si otium spectas, multi uici sunt in Gallia salubri cælo, summa amœnitate, procul ab interpellatoribus. Si opinio hominum te mouet, mea quidem sententia Tholosæ leges interpretari, quàm Marosticæ uiuere, ad sanitatem accommodatius est. Adde tot pericula, quibus expositi sumus, quæ subire cùm res cogit, ut magni excelsíque animi est: ita cùm neque necessitas compellit, neque utilitas suadet, uelle tamen in discrimine uersari, aut temerarij, aut etiam amentis est. Nihil

dico de moribus horum hominum corruptissimis, quae una causa hominem Christianissimum commouere debet: nisi fortè tua nihil referre existimas, quibuscum uiuat aliquis, cuius consuetudine utare. Ego quidem de istis hominibus intimum habeo neminem, & tamen mihi oculi dolent, quoties in eos incurro, & simul sanctissimorum amicorum sermones requiro, quibus alter alterum Tholosæ ad pietatem hortabatur. Scripsi pluribus meum de hac re iudicium: tu quod putabis è re tua esse, id facies. Transeo ad alia. Imperator crebras expectationes sui commouet, uerùm Germaniam cùm pacare non possit, re infecta redire existimat. Omnino de his rebus incerta & uaria ad nos afferuntur. Iactatum est à nonnullis eum ad Lutheranos inclinasse. Huius rei præter rumorem nullus author erat. Thurca, ut existimo, nihil minus quàm de pace cogitat, præsertim nunc Mathona recepta à Cruciferis illis equitibus, in qua ciuitate recuperata tantum nos lucri fecimus, quantum damni in Rhodo amissa acceperamus. Venetis res non ita placet. De Gallorum in Italiam aduentu falsa sunt quæ audisti. Itali quidem dimissi sunt, accepto tamen prius trium mensium stipendio, adeò ut nonnullis Rex non tam eos à se dimittere, quàm in Italiam mittere uoluisse uideatur. Hoc nuper ad nos allatum est, Reginam nonnunquam in uenationem exire solitam, sectaríque ceruos, ueluti alteram Dianam: equum uerò tanta uelocitate incitare, ut quodam die Regem ipsum anteuerterit, ac dum per deuia & saltus ad latratus canum, modò huc, modò illuc uagatur, prior ad cerui interempti

spectaculum peruenerit. Hæc lætiora sunt, & leuiora: quæ sequuntur, grauiora. Rex *Ligures omnes seuerissimis edictis propositis primo quoque tempore è* Gallia *iussit excedere.* Edictorũ *multa sunt capita: unum quod ad nouas tabulas pertinet, quorum tertia pars ad debitorẽ, duæ reliquæ ad* Regem *redeunt.* Quanta *in trepidatione sint amici nostri* Ligures, *tu existimare potes.* Rumor *est eos apparare omnia ad bellum necessaria.* Rex *quid in animum induxerit, diuinare non possum: multa tamen concurrunt, ut bellum proxima æstate fore existimem.* Nõ *minimum signũ, quod audiui de quodã certo homine,* Regem *ad exædificandas naues longas animum adiecisse, quæ tu nemini dixeris.* Quid *præterea? quid? dicebant* Reginam *ad fratrem uelle proficisci.* Hactenus *de rebus publicis, ut quodque ueniebat in mentem tibi scripsi, non latinè quidem, quod in hac epistola magna ex parte facere neglexi, sed apertè.* Audi *nunc pauca de priuatis.* Binæ *literæ eodem ferè tempore à* Georgio *redditæ, in quibus hoc significabat, se* Tholosam *rectà proficisci, causam non explicans: tãtum adscribebat, se de uoluntate patroni id facere: hortabatur ut si uellem,* Romam *uenirem, fore mihi omnia cum* Iacobo *communia: nihil ferè præterea, nisi se nostras literas accepisse, & alia quædam, quæ ex amicorũ literis iam intellexeram.* Fratris *enim & amicorum iam triduo antè literas acceperam.* Tholosæ *fœliciter omnia.* Qui *iurisdictioni ordinariæ præerat,* Regi *à libellis est.* Michael Faber *in fratris locum successit.* De *matrimonio res confecta, clàm, tamen ex animi sententia.* Quid *quæris? ut ad eorũ fœlicitatem, ita ad meam lætitiam, quam ex his rebus capio, nihil addi potest:*

uterque pius, uterque meus ciuis, uterque mihi amicissimus. Ego quidē quodāmodo mihi tribui existimo, quod illis datū est. De morte Domini ab Anna, puto te audiuisse, cuius loco Patus ius Pontificium interpretatur: est à bonis literis non abhorrens: gaudeo tales uiros augeri honore. Rector Saxensis Tholosæ est. Rescripsi ad omnia, nisi de Haloandro: sed hoc erit alterius epistolæ argumentum. Bene uale, & ualetudinem tuā cura diligenter. Saluta ex me Ludouicum, tum Franciscum, & alios amicos, si qui sunt Marosticæ qui nos amēt. Sed heus tu, ne tibi quod ad me scribas, desit, exerce te in hac deliberatione, Romámne mihi eundum transacta hyeme putes. In altera parte hæc insunt: Oratoris humanitas, & eruditio, quibus studiorum meorum ratio nititur: suspicio leuitatis, cùm bono loco sis, uelle aliò transfugere: stultitiæ reprehensio, quæ ueniam non habet, si me facti postea pœnitebit. In diuersam partem ista impellunt: Venetiis non esse consenescendum: uidēdam Romam necessariò: nullum tempus magis idoneum inueniri posse, quàm dum noster Iacobus illic est, qui & se, & sua defert, & quodammodo meum aduentum cupere uidetur: incōstantiam ab eo abesse, qui annum & quinque menses Venetiis uixerit: stultum non esse, qui studio rerū pulcherrimarum inde se commouet: me per literas Græcas usque eò progressum, ut per me possim nonnihil consequi. Quæ me magis his omnibus pungūt, memini me tibi Patauij dicere: tu hæc omnia diligenter expendes, & ubi primùm per otium licebit, per literas, quid tibi placeat, significabis: quas tu non nisi certo homini. De discessu illius, scin' quē dico? scriptorem illum antiquitatum, nihil dum certi habeo. Iterū Vale, & me, ut facis, ama. Venetiis. 2. Calend. Octob. 1531.

IACOBO SADOLETO S.

QVOD ueritus sum antea, Sadolete doctissime, si ego adolescens, neque bonis artibus excultus, neque in recta dicẽdi ratione satis exercitatus, ad te prouecta ætate uirum, ab omni doctrinæ genere instructissimum, Romanæ eloquẽtiæ hac nostra ætate cum paucis facilè principem, literas darem: ne meum istud factum cum temeritate coniunctum uideretur, id totum penitus sublatum est, meúmque hunc siue pudorem, siue metum uicit beneficij erga me tui magnitudo. Nam iuueni quidẽ plusculum etiam audere, quàm par sit, ab omnibus ferè cõcedi solet: non habere gratiam quibus debeas, omni ætati sanè turpissimum est. Itaque uetus illa dubitatio in præsentia nihil me mouet, neque tam uenit in mentem uereri reprehensionem quòd scribam, quàm quòd serius id faciã. Equidem meũ silentiũ in tuis illis ad Bonamicum doctissimè scriptis literis mihi subaccusare usus es, in quibus locum de Melphitana conditione ita concludis: Qui siue profectus est, siue non, meum tamen officium in illum constitit. Hoc ego sic accepi, quasi diceres, cùm meum in re sua studium perspexerit, etiamsi hanc spem aut sequi noluerit, aut cùm uellet, non potuerit, est tamen cur mihi gratias agat. Hoc tu siue ita sensisti, siue cùm aliud significares, ego ita interpretatus sum, iure tamen tuo à me, quem iam tibi obligaras, expectare potuisti: & ego, nisi nimis magnam modestiæ rationem habere uoluissem, maturius fecisse debui. Cuius enim humanitatis illud est, eum, quem ne de facie quidem noueris, ob unius, aut ad summum alterius epistolæ lectionem tam amanter complecti libera-

litate tua, tam solicitè, tam sæpe de illius negotio scribere, facit quidem superioris uitæ tuæ cõsuetudo, ut minus hæc mirabilia uideãtur. Quod cùm in aliis multis, tum uerò in Longolio *ornando te eundem præstitisti.* Sed *in ipso* Longolio *incredibiles erant ingenij dotes, quæ te ad eum amandum raperent, ac tum sibi studium deberi quasi contenderent.* Ego *uerò quò à summis illis uirtutibus absum longius, eò plus me tibi debere sentio, propterea quòd cùm nihil in me sit, quod quidem tuam beneuolentiam colligere possit, sponte tua tamen ad me subleuandum omnem operam & studium contulisti.* Ergo *tua ista uoluntate, quam in negotio* Melphitano *apertissimè declarasti, ita me tibi deuinctum esse scito, ut à multis beneficia ipsa grata mihi multò minus acciderint.* Neque *enim per te stetit, quò minus ampla conditione, magna spe, apud optimũ principem uiuerem. Quid autẽ in causa fuerit, ne quo me uocabas profectus sim, paucis accipe.* Vt *primũ mãdato tuo* Lazarus Bonamicus *mecii egit, dixi quibus cõditionibus nobilissimos adolescentes docere uellẽ.* Illud *imprimis petij, certam sedẽ, & quietã constitui studiis nostris: circuncursationes illas, quibus nobilissimi quiq; in* Gallia *sursũ ac deorsũ perpetuò iactarẽtur: & istã uitæ rationẽ ostendi mihi uehemẽter displicere.* Bonamicus, *quòd de omnib⁹ his, quæ esset* Melphitani *principis uolũtas, se certũ nescire diceret, ad te omnia diligẽter perscripturũ respõdit: fecisse puto.* Dũ *expectamus tuã, &* Principis *de rebus istis sentẽtiã, ecce tibi* Vaurẽsis Antistes Lazaro Bayfio *successurus* Venetias *uenit, hortatus ut seci manerẽ.* Ego *qui in Galliam antea cogitabã, simul atque eũ præsentẽ uidi, de cuius sãctissimis morib⁹, eruditione, humanitate à multis plurima prædicari audiueram, nõ*

solùm ut discædere liceret non pugnaui, uerumetiam quò me apud se esse pateretur, obsecrare non destiti. Cuius mei *consilij quid ego tibi scribam me fructũ maximum capere?* Nusquam *sanctius, ita me* Deus *amet, nusquam suauius.* In *quo homine cùm cætera ad meã naturam apta sunt, tum illud percommodè cadit, quòd te, quem obseruare necesse habeo, amat facitque plurimi.* Complexus *ferè omnia, superest, ut illam ipsam gratiarum actionem, quæ me ad scribendum impulit, in epistolam includam.* Sed *stultissimum fuerit, uelle me iuuenem infantissimum tibi uerbis satisfacere, cùm tu homo eloquentissimus re ipsa rationibus meis consulere conatus sis.* Obseruantia *summa, & beneficij accepti memoria opus est: quas quidem nisi in me esse perspexeris, indignum omnino, in quem conferatur aliquid beneficij, indicato.* Bene *uale.*

AEMILIO PERROTTO S.

QVO *in statu essent res tuæ cognoscere sane laborabam, quò etiam mihi gratiores fuerunt literæ tuæ.* Probatur *mihi sanè studiorum tuorum ratio.* Vnum *uide, ne dum nimium festinas, offendas uspiam, aut etiam te præcipitem des.* Nolo *damnare institutum hoc tuum, quòd in istum angulũ te abdideris: iam enim hoc præteriit, & in integro non est.* Hoc *solùm peto, ne tantus studiorũ ardor animum occupet tuum, ut interim ualetudinem non cures, qua scilicet amissa, amplissimũ fructus industriæ, ingeniíque tui in discrimen uenient.* Quòd Marosticæ *potius, quàm* Bassani *tabernaculum tuum constituisti, quod ad solitudinem quidem pertinet,*

quam

quã tu magnopere optare uidebaris, non ita multum interest. De rebus meis quid ego tibi scribam? nuper Patauij non satis rectè habebã: nunc sum planè restitutus. Quæ causa fuerit profectionis, puto te ex Iacobi nostri literis intellexisse. In studiis eandem ego uiã sequor, quam antea: Orator tamen quotidie de pristina diligentia nonnihil remittit: ergo me tamẽ idem est qui fuit. Quòd si eum uel tantillum immutatum sensero, næ ego statim ad Georgium. De libris Germanicis, allatus est totus Aristophanes Græcus. Authẽticæ Græcæ, quas ad te mitto, emptæ sunt 7. lib. Venet. Lugduni Lexicon Hebraicum ualde copiosum excusum est. De simulatione quod ego scripseram, ad Simonem non pertinebat, quem uirum bonum, & amicum minimè fucatum cognoui: aut si aliter est, mihi planè imposuit. Quòd ad res Mediolanenses pertinet, certum nescimus, quo authore Marchio Mustrensis hæc misceat: omnia sunt densissimis simulationum integumentis inuoluta. Rex quidem præ se fert, se nihil minus uelle: tu de eius uoluntate coniecturam facito. Res Gallicæ bono sanè loco sunt, &, uti speramus, erunt meliore. Bene uale. Venetiis.

BENEDICTO RAMBERTO
Patricio Veneto S.

NOLI queri Ramberte suauissime, si serius, quàm fortasse expectabas, ad te scribo, ne ego, quod contrà quàm mihi isthinc discedenti receperas, adhuc Patauium non ueneris, tecum expostulem. Quòd si occupationes in causa fuisse dices, cur mihi in hac urbe hospiti, cui bi-

bliotheca explicanda, & noua quædam studiorum ratio primis hisce diebus constituenda fuit, non liceat istud ipsum reponere. Adde etiam, quòd nihil magnopere dignum scriptione habebã, & ne nunc quidem aliquid in mentem uenit, nisi te multis de causis plurimi fieri. Quid autem de te sentiam, Manutius noster optimè testis est: quæ ideo in præsentia omitto, ne ego impudenter ad te scripsisse uidear, quæ sine summo pudore, qua es modestia, legere non possis. Vnum abs te peto, ex quo etiam me tui cupidissimum facilè cognosces, ut si tibi ingenium, moresque probaui meos, si earum artium, quas tu iam inde à pueritia constantissimè coluisti, nonnullũ studium in me esse uides: si & in posterum non solùm amari, sed etiam obseruari intelliges, peto inquam abs te, ut Bunellum in aliquo amicorum tuorum numero esse patiare. Hoc si mihi das, ut nullũ præterea quæstum bonarum artium faciam, nunquam me in Italiã uenisse, & Venetiis uixisse pœnitebit. Bene uale.

AEMILIO PERROTTO S.

CVM mihi redditæ fuissent priores literæ tuæ inter prandendum, à prandio statim uix dum perlectis, libros de Oratore dedi Bellonio, qui se nocte sequẽti Patauium traiecturum confirmaret: quos ex postremis intelligo tibi non esse redditos, teq; id iniquo animo ferre. Ego uerò etiam aliquantò molestius tuli: ab eo die Belloniũ non uidi. Nomodunensis Episcopus cõmutauit hospitium, non possum conuenire hominem, & cùm cõuenero, ne irasci quidẽ licebit. Si perferre non potuit, aut reddere mihi debuit, aut curare, ut liber ad te perferre-

tur. Allati sunt libri è Germania, inter quos Codex: eũ ad te misissem, sed pertimui pretiũ: uænit enim 10. Marcellis Venetis. Excusus est recens libellus Bayfij Oratoris nostri de re Vestiaria, cui adiunctus est Tractatus de Vasculis, cuius lectio ita me delectauit, ut ea causa tardius tuis literis responderim. Si quæris quanti? duobus Marcellis: scribe an eos mitti tibi uelis. Cura, si placet, ut reddãtur literæ, quas unà cũ tuis accipies, Paulo, quæ quidem cùm mihi à Pandolpho datæ sunt, aliter obsignatæ non erant. Chãdonio dices sic factum de fasciculo literarum, ut iusserat: me etiam cum Oratore locutum de eo, quod me tacente satis intelligis. Ille se nihil magis uelle, queri etiam, quòd nescisset, cùm alter tantopere de discessu urgeret. Nunc nescio quo pacto is retardatus est, uel quòd sensit, quod inter nos agebamus, uel quòd aliquid aliud minimè successit. Si tamen discedet, ita fiet ut uolumus. Bene uale. 6. Non. Mart.

AEMILIO PERROTTO S.

REDDITAE mihi fuerunt tuæ literæ, unà cum his quæ Iacobo & Alixantio descriptæ erant. De OEconomo quòd Romam iuerit, non magis tu miraris, quàm ego. Orator quidem ubi resciuit, iniquo sanè animo tulit: ille enim ad Lauretanæ uirginis, quòd uoto obstrictus esset, se uelle proficisci dixerat. Tulit autem casus, ut interim dum abesset Orator, eius opera magis egeret, quàm unquam antea. De facto eius, quis sit meus sensus, puto te intelligere. Nihil apertius scribo, uides inter quos mihi uiuendum sit. Hæc est sanè mea ratio, ut quantũ quidẽ in me est, offendã

neminem. Verùm hæc & alia, si quæ erunt, præsenti sermoni reseruemus. De Georgio quæ scribis, omnia sanè mihi iucundissima fuerunt. De animo eius erga me nunquam mihi dubium fuit, sempérque in eo si mihi discedēdum esset, tutissimum perfugium posui, quam spem mihi adhuc præcisam non esse gaudeo. Quāquam enim, quomodo nūc est, bono loco sunt omnia, & ego summa erga me Oratoris benignitate fruor, tamen quis scit an perpetua hæc erunt? & tamen ego priusquam ex Italia discedo, uidere Romam cogito. Quod utinam aut exiguo sumptu, aut etiam nullo facere possim: in qua re si quis hoc tēpore iuuare me potest, Georgius noster imprimis potest, à quo epistolam de rebus omnibus mihi afferas uelim: sed quæ pondus habeat: quò enim longior, eò gratior futura est: & tu pro uectura, si bene te noui, nihil exiges: ego quidē certè nihil dabo. Sed heus tu, quis fratri meo me cum Oratore uiuere nūtiauit? ego sanè de ea re nihil ad eum memini me scribere. Eum autem & omnes amicos de industria celabam, id metuens quod euenisse iam uideo. Omnino literas permutationis mihi mitti à fratre nolo: si erit opus, utar: si non erit opus, nihil nocebunt. Episcopum Nemodunensem mihi saluta, si tamen meam illi salutem non ingratam fore existimas. Ad eum non scripsi: primùm enim satis tēporis non habebā, cùm has festinātèr, ut uides, scripserim: deinde res prorsus me deficiebat, ne, ad te quidem quid scriberem habuissem, nisi ex tuis literis argumentum mihi natum esset. Hāc epistolam cum Georgio nostro communicabis, cui & Iacobo Bernoio plurimam salutem. Bene uale. Venetiis.

AEMILIO PERROTTO S.

ETSI *nihil habebam, quod ad te scriberem, tamen quòd literas ad* Nouiodunēsem *meas ei per te reddi uellem, facere non potui, quin hanc schedulam quoque ad te exararē.* Ad episcopum Nouiodunensem *scribo: discedens enim à me petierat, alioqui nunquam hoc mihi sumpsissem.* Hortor *ut literas sua benignitate complectatur, & ex ea re potissimum laudem petat: ac quod* Episcopi *nostri in canes & equos alendos insumunt, ipse eosdem sumptus in uiris bonis iuuandis & ornandis faciat.* Tu, *si uidebitur, epistolam priusquam reddas, leges, ut possis, si opus erit, meam cohortationem sermone tuo subsequi.* Cupio *sanè, quod commodo tuo fiat, te adesse cùm leget, ut non solùm orationem, sed etiam uultum legentis mihi per literas exprimere possis.* Non *est satis æquus* Ciceronianis, *fures exclamat, ubi quid à* Cicerone *sumptum uidet.* Scripsi *tamen, quoniam ita se uelle ostenderat: quod meum obsequium, si ei gratum non erit, non committam, ut sim iterũ molestus.* Bene *uale.* Venetiis. 4. Non Ianuarias.

PETRO FABRO SVPPLI-
cum libellorum magistro, S.

ETSI *ei qui maleuolorum & improborũ iniuriis oppressus iacæat, à quouis subleuari gratissimum est: tamē nescio quo pacto iucundior est salus, quæ ab eo proficiscitur, cui te charissimum semper fuisse iudicaris.* Nam *cùm res ipsa per se magnam lætitiam affert: tum opinio illa non frustrà in hoc uiro spem posuisse, non in*

errore uersatum esse, mirificè delectat. Quòd ego propterea ad te scribo, ut scias, me duplici uoluptate affectum esse, simulatque intellexi, te meæ causæ patrociniũ apud Regem suscipere decreuisse. Quanquã enim suspicione criminis in me falsò collati, liberatum restitui, cuiuscunque tandem gratia & authoritate id fiat, non poterit non accidere gratissimum: à nemine tamen facilius, quàm à te ipso me hoc genere beneficij patiar obligari. Alius fortasse ab uno omnia expectanda neget: ego contrà, cùm plurimum tibi debeã, cupio immensa illa merita erga me tua, maxime huius muneris accessione cumulari. Tibi autem pro me laboranti ob eam rem facillima erunt omnia, quòd meam causam potuisti melius nosse, quàm ego, qui prius me condemnatum, quàm meum nomen delatum, me prius exulem, quàm reum esse cognoui. Quòd si de me aliquid dicendũ erit, poteris non quæ ab alijs acceperis, sed quæ tu aut in omni uitæ meæ actione uideris, aut in collocutionibus audiueris, sine ulla dubitatione confirmare. Ego ijs, quibuscum uixi, ut literarum sacrarum lectione animum alerent, rectè piéque uiuerent, semper author fui. Qui ita uitam instituerunt, si à plebe indocta seditiosorũ nominibus inquinãtur, nihil me mouet rei tam sanctæ sacrilega appellatio. Ego sanè huius ordinis uel princeps haberi uolo. Sed omittamus hæc, quæ in præsentia subtilius disputare nihil attinet: illud potius agamus. Obsecro, ut quam uoluntatem mei tuendi ostendis, eam conserues, aut etiam, si potes, augeas. Quòd si de constantia tua dubitarem, licet in Gallia tutò mihi esse non liceat, præsens, ut in sententia permaneres, humiliter & demissè peterem. Sed cùm mihi sponte tua dederis maxi-

mam spem, innocẽtiæque meæ præsidium in te positum esse uolueris, à te ipso desiscere iam tibi integrũ non est. Ego longissimè absum, res me absente minore periculo trãsigetur. Præsens enim quid aliud in memoriam redigere possem? at hoc ipsum per alium commodius administrari poterit. Itaque tutissimum in omnem partem illud consilium uisum est, nõ prius Italia excedere, quàm Vaurensis Antistes, patronus meus ex hac Legatione in Galliã reuocetur. Erit mihi omnino ad omnes res aptius, & ad morũ commẽdationem honestius, in uiri amplissimi & optimi comitatu redire. Caue enim putes probitate, eruditione, rerum administratione, prudentia, comitate, humanitate, caue inquam putes ullum esse hac nostra ætate, quem omni uirtutum laude huic præferre queas. Addo etiam, quod tamen sine ullius contumelia dictum uelim, qui cum eo iure conferri possint, esse perpaucos, id quod tu ipse aliquando uerum esse experiundo cognosces. Quare, ut paulò antè exposui, magnum adiumẽtum afferet rebus nostris talis uiri, qualẽ tibi depinxi, me comitẽ esse. Ergo unà cum eo in Galliã. Interea studiorum meorum, quibus mihi nihil charius est, cursum tenebo, conabórque ad aliquem gradum eruditionis peruenire, ne tu obscurum planè, & nullius pretij ciuem patriæ reddidisse uideare. Venetiis.

AEMILIO PERROTTO S.

DE petitione tua Lodouicus tuus cætera tibi exponet, hoc ex me cognosce. Nuper cùm Patauium ab Oratore missus essem, cùm id diligenter cuius causa uenerã

curassem, placuit experiri an possem res sanè turbulẽtas componere. Sed cùm mihi Venetias primo quoque tempore redeundum esset, re tentata quidem, sed non perfecta discessi. Nunc audio non solùm res pacatas non esse, quod optabam: sed quod minimè omniũ uellem, & quod ne accideret, semper sum ueritus, Iacobũ nostrum superioribus diebus à nescio quo oppressum, duobus uulneribus acceptis uix euasisse. Disrumpor mehercule nostrorum animos ita exarsisse, ut de re leuissima usque ad uerbera & cædem sibi decertandũ putarint. Hic ego quid tibi consilij dem, non uideo. Quòd si potes sine illorum, qui tibi student, offensione: malim te penitus hanc petitionem abiicere, quàm ut rẽ in dimicationem periculi plenam deduci patiare. Quãquam enim tu neminem tua causa ad arma uenire uis, tamen uereor ne tu omniũ malorum author fuisse uideare. Hoc meũ consiliũ sat scio nõ probaturos eos, quorum animi hac recẽti iniuria maximè sunt exulcerati, sed tu uoluntatis amicorum ita demum rationem habere debes, si sine illorum periculo res obtineri poteſt. Quis enim iure non laudet Ciceronis consilium, qui maluit in exilium abire, quàm suorum ciuium corpora telis improborum obiicere? prius tamen quàm ad hæc ultima descendas, præsens, si quidem te tutò esse Patauij putabis, aut si id non potes, per literas absens Limantij animum quauis ratione tentes uelim: oportet enim cãdidatum ambire, prehẽsare, supplicem esse. Ad extremũ, si precibus nihil proficies, omnia potius deponas censeo, quàm ullius salutem in discrimen adduci patiare. De libris tuis quid actum sit, ex literis Baptistæ bibliopolæ intelliges, qui huic negotio præfuit. Bene uale.

AEMILIO PERROTTO S.

DE Demosthene quoniam te uehementer desiderare cùm ex superioribus literis, tum ex proximis perspexi, petij à Legato, & facilè impetraui: commemoraui tua erga me summa merita, ueterémque inter nos necessitudinem, quam ego lædere, & non mediocriter uiolare uiderer, si tu, qui pro tuis in me officijs omnia à me expectare debeas, non acciperes: quod ego sine meo incommodo, si tamen ut ipse uellet adduceretur, præstare possem. Permisit igitur, ac lubens, neque si uerum scire uis, antea de eius humanitate & facilitate diffidebam, sed prohibebar pudore, aut etiam metu, ne peterem. Tuis uerò literis perlectis, ubi te non modò cupere, uerumetiã sperare cognoui, dimisi pudorem, & fregi me ipsum, rogaui gratum me esse pateretur: respondit humanissimè, se ne de suis quidem libris quos habet, negaturum fuisse. Itaque habes quaterniones Demosthenis quos petebas. De Dictionario, cõfeci, emptúmque est octo libris: compactum nullum erat, & ne hîc ligandum curarem, bibliopola ipse author mihi fuit, & quòd expectandum diutius fuisset, & quòd non minoris quàm Patauij, & quòd improbos huiusmodi homines rationem quæstus, non operis habere solitos, cõfirmaret. De Lazaro, si me amas, ut cœpisti, omnia etiam minima perscribe. Nam quanquam ego non indiligenter Ciceronem legere nunc mihi uideor, magnum tamen adiumentum adfert audire ea, quæ uocet in dubium uir in istis studiis multum uersatus. Quòd ostendis te non antè scripturum, quàm argumentum nactus eris, mihi quidem placet, sed tum bene lõgam epistolam mittito: sic enim neque tam sæpe

tua studia intervellabis, & me tamen omnium rerum certiorem facies. Pecunia ad me fideliter perlata est: *sex sol. minus expensum, quàm acceptum: hos cùm uoles, repetes.* Iacobus mihi diutius debere noluit, eũ mihi *saluta, rogáque, ut si quando uidebitur, cum meo hospite de pecunia mihi debita agat.* Equidem quicquid *extorquere poterit, lucro deputabo.* Arnoldi nostri literis non respondeo: *nihil enim necesse est.* De causa nostra curabo diligenter: cui quidem, quod perspicere potui, Legatus fauet ex animo. Bene uale. 5. Calend. Decemb.

AEMILIO PERROTTO S.

QVANQVAM *peruetus est nostra coniunctio, magnísq; tuis erga me officiis & meritis, meáque in te obseruãtia adeò corroborata, ut leuis aliqua suspicio, quæ uulgares amicitias dissoluere potest, in nostram sanè cadere non possit: tamen interdum uereri cogor, ne tu de me secus existimes, quàm uellem.* Id nunc propterea *scribo, quòd cùm hîc esset bibliopola* Realtinus, *sic loquebatur, quasi paucis diebus pòst* Codicem & Authẽticas *esset habiturus: quod si factum esset, quoniam tu eos libros te uelle mihi ostenderas, si per me stetisset, quò minus eos iam haberes, equidem saluum ius amicitiæ nostræ non putarem.* Sed scito *libros illos in tabernam adhuc allatos non esse, ut tu potius uanitatem horũ hominum accusare, quàm officium in hac re meum desiderare possis.* Nullum *ferè diem intermitto, quin hominem conueniam: is præteriti temporis accusationes nescio quas affert.* Cùm *autẽ rogo, num propediem, sic*

respondet, ut cùm tu aderas. Vbi primùm allati erunt, mea fides & diligentia tibi non deerit. De lineis risi me hercule, sed facilè patior te in ea re uelle Lodouici tui fidem liberare: equidem huius rei iudicium facere non poteram, sed quicquid habui industriæ, totum id consumpsi, quò tibi satisfacerem. Quòd si pluris empti sunt, quàm par est, aut tibi minus dignæ tuæ liberalitate uidentur, ego fidem meam & diligentiam tibi præstiti: sed tu homini harum rerum penitus rudi negotium dare minimè debuisti. itaque te ipsum accusa: aureum quidem totum in eam rem impēdi, at tu, quin ne pluris emerem, præscripseras? noli commoueri, mercatus sum ad eam summam, quam uolebas, XXX solidis nostratibus, aut etiā minoris: reliquos enim habeo quatuor Marcellos argenteos: cupio tibi hanc emptionem non solùm ratam, sed etiam gratam esse. Lazarum non uelle sua mysteria proferre, fero ut debeo: neque uerò miror, quòd inter nos liceat dicere, Italos sui similes esse. Quoniam igitur de ratione sua nos ille celat, artificium aliquod excogitabimus, cùm diligenti lectione, tum exercitatione quotidiana: fortasse nonnihil consequemur. Speramus quidem certè. Quòd autem non solùm Ciceronem, sed alios quoque ex latinis attingendos putat, non uideo quid Budæo succenseat. De Ceruoto quæ in extremo literarum adscripsisti, mihi sanè iucundissima fuerunt. Bene enim illi cupio: tu quod opus præclare, Deo adiuuante, instituisti, uide ne inchoatum relinquas. Vrge igitur occasionem, hortare hominem ad meliorum literarū lectionē: cuius quidem rei perficiendæ tu nonnullam spem ostendis.

Scripſeram ad te, Reynaldum nihil meis literis reſpõdiſſe: quod ſi fecit, ne mea ſtudia interpellaret, gratum eſt. Si uerò ſatiſfactionem meam non accepit, atque adeò offenſus eſt, moleſtè fero. Tu ſi mihi eũ iratũ eſſe cognoſces, ecquid mihi ſuccẽſeat, perſcribas uelim: ſi nihil huiuſmodi erit, eũ meis uerbis ſalutato. De uerbo Cõſulo, tu neſcio quid mihi dixiſti, quod ego aliter apud Ciceronem nõ uno in loco legiſſe mihi uideor: tu ſi quid Lazarus ſuper hac uoce præceperit, mihi cùm ſcribes, apertius expoſueris: ego locos in quibus aliter ſcriptum eſt, ad te mittam. Quid adhuc? quid? Pecuniam mihi ab hoſpite debitam, equidem in perditis habeo, niſi induſtria tua, & Iacobi mei procuratoris recuperetur. Bene uale. Venetiis. 2. Calend. Ianuar.

ANTONIO A' PAVLO
Senatori Tholoſano.

MIRARIS mi Paule unà cum amantiſſimo fratre meo, nihil me ad ueſtras literas reſcribere. Ego antea quidẽ utrique ueſtrũ ſuccenſebam, quòd de meis rebus à uobis certior non fierem. Nunc uerò literis tuis perlectis, nuntiorum aut negligentiam aut improbitatem accuſare cœpi, quorum perfidia, literæ ueſtræ aut perierũt, aut interceptæ ſunt, priuſquam in manus meas peruenirent. Quas ad me non eſſe perlatas, propterea mihi grauius ferendum eſt, quòd non ſolùm iucunda ſcitu, ſed etiam pernecęſſaria complectebantur. Nunc & ego in ſumma rerum omniũ ignoratione uerſor, & quid ad illa quæ in literis erant, uobis reſpondeam, prorſus nihil habeo. De me ipſo ſi aliquid ſcire uis, ego à tuo

discessu optima ualetudine, Dei Opt. Max. *beneficio semper usus sum:studiorum rationem,quam,cùm tu hîc eras,institueram,eãdem sequor: literis* Graecis *&* Latinisquantum *possum operam do:non quidem ut ad honores mihi uiam muniam,uerùm ut aliquando in solitudine aliqua, procul ab hominũ improbitate,cum meis literis quasi colloquar, & eam uitae trãquillitatem, quã semper adamaui, tandem aliquando mihi parare , & partam tueri possim:quae à magna parte hominum hac nostra aetate fiunt, cùm mihi uehementer improbentur, emendare non ualeã, reprehendere non sit tutum,eripere me ex hac sceleratorũ colluuie, & cum paucis bonis uiris aliquò secedere decreui.* Ad *eam rem, quam paro,& literis & libris opus est,in quibus,ut in hominibus,etsi nonnulli mali sunt, libros tamen malos legere nemo coget: ab improborũ autem hominũ faece, nisi me subtraxero, multa ab eis dici quae nolim audiã, multa quotidie inuitus fieri uidebo.* Sed *haec melius tum cõstituentur,cùm in* Galliam *unà cum* Antist*ite me recepero : quod quidem quando futurum sit, confirmare tibi non possum: hoc certò scio, redeat cùm uolet, nunquã tam citò,quàm ego uellem,id futurum est.* Huius *caeli & soli taedium, quanquam ad hanc molestiã leuandã plurimũ ualet, quòd apud eũ uiuo, cuius mores, ut sanctissimi,ita suauissimi sunt:in cuius uita,cũ nulla ne tenuis quidem suspicio turpitudinis haereat, nulla etiã in dictis aut factis asperitas, omitto rerũ gerendarum prudentiam,quae maxima in hoc uiro est,supráque aetatem ac omnium fidem,literae* Graecae *in eo plurimae,orationis facultas summa.* Quid *quaeris? hunc finxisse* Deus Opt . Max. *hoc consilio uidetur, quo haberent nostri*

Antistites, quem imitarentur, cuius similes esse uellent. Videbor tibi fortasse, & aliis nõnullis, in huius uiri laudatione nimiũ profusus, ego mihi nimium parcus. Sed redeo ad id, quod cœperam. Leuant hæc ægritudinem, simul & Danesij uiri optimi & doctissimi iucunda cõsuetudo: nulla tamen remedia tam magna sunt, ut mihi Galliæ nostræ desiderium penitus adimere queant. Quod ut paulò facilius feram, interdum per literas me de rerũ mearũ & uestrarũ statu facite certiorem: neque id rarius, propterea quòd nõ sæpius ad uos meæ literæ afferuntur. Vos enim quæ me scire magnopere mea intersit, scribere potestis: ego quod uobis iucundum cognitu sit, prorsus nihil habeo: impediũt præterea uariæ occupationes, quibus distineor, ne bellam aliquam epistolam, quemadmodum uellem, ad amicos perpolire possim. Negligenter scribere minimè decet me, nisi tibi fortasse, cum quo, propter amicitiæ uetustatẽ, uitia mea communicare non dubitem. Itaque uides quàm dissoluta hæc sint, quæ tu potius cum fratre meo locutum esse, quàm literis consignasse iudicabis, & ualebis. Venetiis.

AEMILIO PERROTTO S.

QVAE *mihi mandaras per literas, ea omnia diligenter curaui. Locutus sum cum Panchato: pecuniam dabit, cũ uoles, sed tibi ipsi. Cùm rogarem literarum aliquid ut ad te daret, respondit nihil opus esse: & tamẽ se de hac re scripturum ad filium, quẽ Patauij habet. Literas tuas illi commisi, sed iussit inscribi, ut pro uectura soluerent ij, quibus redderentur. Hoc præter expectationem meã sanè euenit. Quod cùm uultu ostenderem mihi parum*

placere, dixit hoc in consuetudine positum esse. De Lazaro *quod scribis, non satis intelligo quale sit: an exẽplũ, quo uteris, eam habeat uim, ut in hoc dũtaxat genere loquẽdi, cùm quid aliquis senserit dicimus, non liceat sic loqui,* Arbitror Aristotelem *ita sensisse: an uerò ne sic quidem,* Arbitror te hoc scire, *quod* Cicero *libenter usurpat. Cùm habebis otium, me de hoc & aliis multis facies certiorem.* De Codice & Authenticis *erit mihi curæ.* Scribo *ad* Reynaldum*: nam binas ad me scripsit, & queritur per posteriores, responsum non esse: tu illi meas redde simul, & labora quò meam satisfactionem accipiat.* Non *possum, ut nunc quidem res habet, sine studiorum meorum detrimento tam sæpe scribere.* Bene *uale.* Idib. Decemb. *ante lucem.*

AEMILIO PERROTTO S.

QVONIAM *tu mihi omnem penè aditum mei purgandi præclusisti, utar eo genere satisfactionis, quã te accepturum ostendis, tibíq; ad omnia, quæ petis, rescribã diligẽter.* Hoc *multò satius erit, quàm in pigritia mea defẽdẽda paginã implere.* De profectione Romana *multò incertior sum quàm antea: nã si è re mea non est, ut tu quidem uerè existimas,* Romæ *diutius esse, itionis & reditionis sumptus sustinere uix potero.* Nosti *facultates meas: præterea autẽ* Orator, *quãquã integrũ relinquit mihi, tamẽ author est, ut in aliud tẽpus peregrinationẽ hãc differã: hæc cupiditatẽ meã minuere poterãt.* Nũc *ueluti cumulus accedit maximi belli metus, quod à* Rege Turcarũ *illatum iri* Italiæ *sub ueris initium plerique non dubitant: atque adeò hac fama impulsus* Rom. Pontifex, Anconiæ *portum quanta potest cũ festinatione*

muniendum curat: quæ res facit, ut ne si uelim quidē, Romam proficisci possim. Vera fortasse non erunt, quæ rumore minimè dubio ad nos afferuntur. Sed malo nimiū timidus, quàm temerarius non sine magno meo malo uideri. Si quæris meā coniecturā de huiusmodi rebus, paucas accipe. Cùm inter Imperatorē atq; Regē minimè conueniat, sitque hæc non tā pax, quàm simulatio quædā pacis, Italiā autem intestinis seditionibus laboret, adeo ut plæriq; tacitis notis Turcarū in Italiā aduentum expectent, Florentinorum etiam nonnulli ad eū transfugisse dicantur, facilè adducor, ut credam, eum ubi primùm per anni tempus licebit, copias in Italiam traiecturū. Primùm, quis nauigationem eius impediet? Veneti? ij enim maritimis copiis imprimis ualent: at illi arctissimis fœderibus cum Turca sunt colligati. Rex? at ille se eiectum Italia dolet, & potentiam Imperatoris à quouis minui facilè patietur. nam quòd eos in colloquium uenisse audisti, falsum est: fuit quidē, cùm ego id fieri posse non desperarem: nunc, quantum uideo, spes eius rei omnis præcisa est. Habes de Turca, & de nostrorum Principū congressu: nunc audi de rebus Gallicis. Vnus de quæstoribus regis, cognomento Sapinus, ablatis secum L. millibus scutorum, in Flandriam se recepit: qua re permotus Rex, totum illū Quæstorum ordinem, ut ad nullā rem æquè atque ad furta exercenda idoneū pene sustulit: hoc quidē præclarè, illud etiā prudēter, quòd ciuitates hostiū agris finitimas obit, fossa muróque diligenter muniri imperat. Omnino defunctam periculis spero esse nostram Galliam. Habes de rebus nostris, quæ maximè sunt egregia: neque enim minutissima quæque succurrunt. Illud penè præterieram,

præterieram, Heluetiorum *seditiones* Romani *Pontificis artificio excitatæ*, Regis *nostri consilio sedatæ sunt*. De *studiis tuis quæ scripsisti, ea sunt gratissima omnia, facileque mihi persuades, cùm te de antiqua illa tua diligẽtia nihil detraxisse, tum non multa iuriscõsultis nostris penitus incognita, ex obscurissimis tenebris, quibus usque adhuc tecta iacuerunt, in clarissimam lucem eruisse. Quòd si ita in hæc studia incumbes, ut interim tamen rationem ualetudinis habeas, non uinces tu quidem expectationem meam: à te enim omnia summa expecto: uerùm & institutũ facilè perpolies, & incredibilem gloriam ex eiusmodi re consequêre. Hactenus ad tuas literas: nunc de me paucas accipe. Ego bona imprimis ualetudine fruor, do operam* Græcis *& latinis literis quantum possum: percurri duodecim ferè libros* Homeri*: deliberatum est apud me, totum perlegere, nisi quid cursum meũ remorabitur.* Habeo *nunc* Thucydidem *in manibus, intermissa lectione* Demosthenis. Hebraicè *quotidie ferè aliqd lego, ut si nihil aliud, hoc saltem consequar, ut linguæ asperitatem minus reformidem.* Bene *uale.* Cùm *complicare uellem hasce literas, ecce tibi* Franciscus, *unà cum tuis alteris literis.* O *te diligentem.* Si *quid igitur erit in his prætermissum, illud proximis complectar: uolo enim, quoniam tu eò me uocas, intermissam scribendi consuetudinem reuocare.* Nuntius *autem, qui superiores tuas mihi reddidit, cras bene mane, ut mihi confirmauit, discessurus est.* Itaque *ignosces & festinationi meæ, & breuitati epistolæ, si tamen tibi breuis uidebitur.* Iterum *uale.* Venetiis *pridie* Nonas Ianuarij M. D. XXXI.

REYNOLDO CHANDONIO S.

CONTENTVS erã à te mi Reynolde, iis beneficiis quæ tu, in Italia dum esses, in me plurima & maxima contulisti: nihil amplius expectabam, nisi ut quem præsentem tantopere adamasses, eius quoque absentis meminisses, cætera studiorum meorũ præsidia, tum à me, tum ab aliis amicis in posterum petenda uidebantur. Tu tamẽ, quasi hoc unum in uita, ut me tuearis, tibi propositum sit, quem semel beneuolẽtia complexus es, omni officiorum genere cumulare nunquam desistis. A me nihil unquam in te, ne mediocre quidẽ profectum est, ut mihi accepti beneficij gratiam nunc uelle rependere uideare. Quid autem speres in posterum, planè non uideo: is sum, qui amicorum potius auxilium desiderem, quàm ipse aliis opitulari possim. Accedit illud, quòd si rempublicam recta ratione geri uiderem, & ad summos honores acquirendos mihi facillima essent omnia, ascendere tamen altius non magnopere laborarem. Nunc uerò cùm insignia ista dignitatum, non uirtuti, industriæque, sed improbitati inertiæque tribui uideam, neq; huiusce modi præmia, si mei similis esse uolo, optare debeo, neque cùm ab iis artibus, quibus hæc parãtur, pessimè instructus sim, sperare possum. Quam ego instituti mei rationem eò libentius ad te perscribo, tum quò scias, me nihil eorum magnopere admirari, ad quæ tu me amantissimis tuis literis uocas: tum si de me cogitandi finem nullũ facere decreuisti, quid ego te posthac sequi uelim, intelligas. Ego animi tranquillitatem mihi proposui, ad quam meas actiones & cogitationes omnes referri uolo: quicquid ab hac abducit, auersor

& abominor. Quo magis tibi cauendũ est, nisi idẽ expectabis, dũ meis rationibus maximè cõsultũ uis, me & studia mea funditus euertas. Ego ne maximas ambitionis & inuidiæ procellas subire cogerer, in portũ hunc literarũ me abdidi: tu me egredi, & turbulẽtissima tẽpestate uela facere iubes: magnũ est id quidẽ, quod me cõsecuturũ speras, sed nõ satis ad id, quod uolo, accõmodatũ. Perexiguũ est mi Reynolde, quod mihi deest, quoniã in rebus humanis tantũ cuiq; opus est, quantũ quisq; cupit: cui cupiditati angustos cãcellos circũdedi, eisdẽ terminis inopiã, quibus desideriũ rerũ definio. Hanc sententiã si quis non laudat, aut si etiã meũ hoc consiliũ contemnit, nihil me mouet, modò ne mihi molestus sit: ruat quò cææ cupiditates eũ constrictũ trahũt, me in hac philosophia Christiana liberũ acquiescere patiatur. Volo igitur tibi solicitudinẽ minuere, nõ penitus adimere. Nõ magnũ est quod studia mea postulant, quod ut aliquando cõsequar, ne semper ex aliorũ uoluntate pendeã, tibi, qui me tuendũ suscepisti, omni ratione prouidendũ est. Lazarus quidẽ Bayfius, cuius incredibilis eruditio cũ summa iucunditate coniũcta, nunquã satis laudari potest, nuper Lugduno literas ad me dedit, perbreues quidẽ illas, sed amoris ualde significãtes: in quibus cũ alia plura, tũ illud imprimis liberale erat, se in emolumentorũ meorũ procuratione, ne tibi quidẽ cõcessurũ. Sed ego mi Reynolde à uiro ornatissimo nimis multa habeo, quorũ initiũ à te quoq; profectũ est: magnitudine officiorum obrui nolo, tãtũmq; abest, ut aliquid amplius flagitẽ, ut partem etiã acceptorum, si fieri possit, cupiã reponere. Est enim quemadmodũ in re nummaria, sic in officiorũ genere, ne nimium alicui debeas, diligenter proui-

dendum. Quàm libenter, quàm suauiter apud eũ Venetiis tres annos uixerim, praeclarè memini, quanta facilitate me penitus literarum Graecarum rudem tulerit, atque etiam penè docuerit, obliuisci non possum. Ad ista, quae maxima sunt, si aliquid accesserit, nae ego mihi nullam libertatis partem prorsus relictam putabo. Tu igitur elabora, & contende, ne plus cuiquam, quàm tibi uni obstrictus sim: cui propterea libentius omnia mea accepta refero, quòd in Italia, cùm ex magna rerũ omnium difficultate laborarem, tu princeps sponte tua, ad me amandum & tuendum, omnes conatus tuos & impetus contulisti: à te igitur extrema cum primis cõtexi cupio. Sed non ualde urgeo, cùm existimem ad annum unum, & item alterum hîc res meas liberalitate Vaurẽsis Antistitis satis bellè cõstitutas: de cuius moribus quid ego existimem, ex meis ad Michaëlem literis facilè perspicies. Interim aut tu uirtute tua altius euolaris, aut ego Dei Opt. Max. uoluntate ex hac uita decessero. Vtrumuis horum satis est ad me omni molestia penitus liberandum.

AEMILIO PERROTTO S.

QVÒD te meis literis magis, quàm tua uoluntate adductum scribis, ut taceres, nihil quod sciã in literis meis est tale. Neque enim si frequenter rescribere non possum, ideo tuas ad me legere nõ possum. Scriptione nimis frequẽti mea studia impediri nolo. Au uerò quod pro me dictum est, perinde atque sit à te accipis: nimis callidum est hoc artificium. An tu quia iuriscõsultus es, nos homines minimè malos fallere studes? An iam

forum & curiam meditaris? sed hæc iocatus sum. Mea *studia tibi esse curæ quanquam mihi dubium non erat, tamen uehementer gaudeo. Quòd si meæ istæ artes aliquem fructum unquam ferent, de quo nihil tibi ualde confirmo, tu eum iure tuo tibi uendicare poteris.* E-*quidem ex studiis tuis aliquando me uberrimos fructus percepturum confido.* Tu *modò qua ratione ius ciuile tractare instituisti, eandem ad extremum tene.* Ni-*hil te moueant uoces indoctissimorum hominum, quibus institutum tuum non ita fortasse probatur.* Mihi *quidem quicquid eiusmodi stipibus displicet, eo nomine imprimis placet: ad quæstum festinant isti iuris, uel potius litium mercatores, quicquid ad nummos rectà non ducit, illis maximè deuium uideri solet.* Sed *tu longè alia tibi proposuisti, quæ omnibus bonis maximam & utilitatem & uoluptatem afferent: tu autem uel mutus ex ea re immortalem gloriam consequêre.* Q*uanquã non te hortor, quòd de constantia tua dubitem, quem omnium constantissimum noui, & à uia, in quam nullo authore sponte tua ingressus es, ac nemine impellente tam latè processisti, nõ honestè recedere non potes.* Sed *propter particulam illam literarum, in qua tuorũ studiorum meministi, non potui, quam ego spem de illis cõceperim, tibi non significare.* Verũ *hæc hactenus.* Meas *literas quã in partẽ acceperit* Nouiodun. *episcopus neque tu intelligere potuisti, neque ego à quoquam uerbum de hac re elicere potui.* Coniicio *autem non ita gratas fuisse, quòd homo plebeius* Episcopũ *ausus fuerim monere aut hortari: neque ea me fefellit coniectura: nam ita fore prouidebam, proptereáque ad te scripserã.* E-*quidem in hac parte uiri boni functus officio mihi ui-*

deor. Quàm gratum illi fecerim (quod inter nos dictũ sit) non magnopere laboro. De libris faciã quod uis, *sed adhuc dies breuiores sunt.* Noui quod scribã *nihil habeo, nisi fortè illud scire uis:* Egnatius Vergilij *libros* Georgicos, Epistolas *familiares* Ciceronis, & *septimum* Plinij *interpretatur. Video quid petas, nihil admiratione dignum.* Faustus *orationes* Thucydidis *enarrat, &* Aristophanẽ, *sed ita ut facilè appareat cũ alieno animo hæc facere: in hoc potius prudentiã & uoluntatẽ, quàm linguæ* Græcæ *eruditionem desidero. Ego utrique do operam. Tu hæc comprimes. Bene uale.* Superioribus *diebus accepi à* Georgio *literas, in quibus cùm alijs omnibus amicis, tum tibi imprimis plurimam salutem adscribebat, nondum meas acceperat.* Scribo ad Piochetũ & Petrã Viuam: *tu, si placet, utriq; meas literas reddes. Dic salutẽ ex me* Iacobo, *omnibus, ne singulos enumerẽ. Iterũ uale. 4. Calẽd.* Februar. M.D.XXXI.

AEMILIO PERROTTO S.

VBI *primùm* Bononia *redij, quò* Oratoris *iussu profectus eram, intellexi de contubernalibus meis, dũ abessem, binas à te literas uenisse. Verũ quòd me illic diutius cõmoratum crederent, cum fasciculo* Oratoris Bononiã *missas esse: quo factum est, ut in præsentia quidem ad eas nihil respondeã: neque enim coniectura assequi, quid in illis esset, possum: aliquid tamen scribã, ne tu ignarus rerũ omnium diutius animi pẽdeas.* Bononiæ *nouẽ dies plus minùsue fui, & primis quidẽ diebus patribus purpuratis, qui è* Gallia *cum satis magno comitatu uenerant, à* Bayfio *literas reddidi: reliquum omne tẽpus tum sursum ac deorsum cursitãdo, tũ cum amicis suauissimè colloquẽdo, consumptũ est.* De Põti-

fiæ & Cæſare quid ego tibi ſcribã, cùm & tu utrũque de facie noris,& meã de illis ſententiã pulchrè calleas? Venio igitur ad alia quædã,quæ quidẽ ut tu magis ſcire uis,ita ego libẽtius exponã. Scis Dionyſiũ Choronæũ & Rodolphũ Ponyſſonũ apud Cardinalẽ Tornoniũ uiuere: horũ ego cõſuetudine ac ſermone, quãdiu Bononiæ fui,ita ſũ delectatus,ut inde redire, & ab optimus uiris auelli mihi grauiſſimũ uideretur. Nullus interim ſermo de te & ſtudiis tuis: quid quæris? mcẽdi homines,alioquin ad te amandum ſponte ſua incitatos deſiderio tui, qui cùm nihil nõ magnũ prædicatione tũ Daneſij,tũ aliorũ adducti, ſibi de te polliceantur: longè tamen maiora eos expectare iuſſi. Et ne putes hæc ſolùm inter nos obſcurè acta eſſe, Ponyſſonus & Choronæus, ut mihi poſtea narrarunt,de tuo inſtituto,audiente Card. honorificentiſſimè locuti ſunt,adeò ut is non ſolùm laudarit,ſed te in ſuis habere, ſi quo pacto fieri poſſet, uelle dixerit. Quod illũ optare quanquã tibi eſt perhonorificũ, tamẽ ab illo comitatu te quãlongiſſimè abeſſe, ſi tibi ſtudiorũ fructũ cõſtare uoles,mea quidẽ ſẽtẽtia fuerit utiliſſimũ. Hæc ad te ſcripſi,nõ tã ut mihi tuã exiſtimationẽ curæ eſſe cognoſceres,de quo te non dubitare certò ſcio, quàm ut te ad hãc ſuſtinẽdã magis ac magis cõfirmares: & hæc quidẽ de priuatis rebus. De publicis uix ſanè quicquã ſcribi poſſit: Cæſar cũ Principibus Italiæ in Gallorum principẽ ſe colligere uult. Veneti nouis pactionib⁹ aſtringi nolunt. Imperator Turcarũ Cæſari & Cæſarianis omnibus bellũ indixit. Purpurati iſti quibus de rebus miſſi ſint, certũ neſcimus, & quidẽ res magnas miſceri, & ſũmæ pacis, aut ſummi belli fundamẽta iaci exiſtimo. Sed uti ſpero breui ſciemus, quorſum euaſura ſint omnia. Bene uale. Venetiis.

AEMILIO PERROTTO S.

SAPIENTER *tu quidē, quòd unà cum literis pecuniā mihi debitā misisti: nam nisi ad diē soluisses, ego usuras tam magni nominis exigere cogitabā. Miraris me tā subitò factum negotiatorē aut etiā fœneratorē: hui, an me Venetiis tot menses frustrà uixisse existimas? an uerò tu id initio dabis, quod Longolium factitasse ferunt? Equidem quoniā literas Græcas hîc discere non possum, & me locus admonet, rem facere decreui, ne ex omni parte mihi tempus hoc pereat. Hæc ego AEmili charissime propterea iocatus sum, quod mihi debere diutius noluisti. & certè rem aliam quam scriberem non habebam: scribendum autem erat aliquid, cùm tu meas literas requireres. Nam de rebus Gallicis quòd suspicaris me quiddam certius habere, ídque non esse complexum literis doles, amabò, quid tibi uenit in mētem, petere ab homine aulico, ut hæc mysteria proferat? ego sanè si tacere nō possem, indignus meritò uiderer, cui aut tu, aut aliquis omnino sua cōsilia crederet. Quare etsi nomine negligentiæ suspectus tibi sim, quòd ea quæ tu scire auebas prætermiserim, amicéque admoneas, ne posthac aliquid simile committam, in omnia te uertas licet, nūquam tamen ex me uerbum elicies. Igóne res quæ tantum momenti habent, quas uix corā m, ídque non nisi in aurem, literis quæ intercipi possunt, cōmitterem? cur igitur scripsi superioribus literis, res Gallicas bono loco esse, & fore meliore? omnino de futuris affirmandi temeritatem effugere uolo, sed quantum coniectura prouidere possum, ita erit: in Gallia summa est pax, summum otium, atque ut nunc quidem est, nullū uidemur*

hostem habituri, nisi nos priores prouocauerimus. Italia *quidem etsi belli incendio uniuersa non ardet, aliqua tamē in eius parte scintilla relicta est: praeterea nescio quo suo fato ita infecti partibus sunt* Itali, *ut in publica rerum omniū trāquillitate, priuata tamen odia inter se exerceant, quouis bello perniciosiora.* Qui Gallorum *imperium detrectabant,* Hispanis, *ne quid grauius dicam, seruierunt: ulti sunt me hercule uocem nostram, qui cum à* Gallico *nomine abhorrerent, atque adeò se in libertatem asseri uellent, in longè durissimam seruitutē sese coniecerunt.* Neque *enim quicquam inimicis nostris, si quos habeam, imprecari grauius habeo, quàm ut in* Hispanorum *redigantur potestatem.* Bellum, *fames, pestilentia, multò minora uidentur hoc malo: quod & illi ipsi, qui usque adhuc partes* Hispanorum *secuti sunt, propemodum sentiunt: & nisi quosdam puderet inconstantiae, aut etiam si receptum iri sperarent, libenter ad nos deficerent.* Sed *tu haec scio non sine risu leges.* Vix *enim teneo me, cùm de* Hispanis *aut loquor, aut scribo, aut cogito.* Illud *tamen uolui dicere: nos siue hac pace perpetuò fruemur, beatos fore: siue tempestiuè bellum* Hispanis *inferemus, hoc quoque nobis bene ac fœliciter euenturum.* Verùm *inter scribēdum abripuit me transuersum nescio quis aestus animi, inuectus sum in* Hispanos, *concidi proditores, ultus sum utrosque: quid non? ridiculum sanè, sed ut ad animum, non malè.* Bene *uale.*

Heus *tu, omiseram unum, quod tu non minus libenter leges, quàm caetera.* Vites *quae in* Gallia *sub initiū ueris congelarant, ita ut nulla spes esset uindemiae,* Dei Opt. Max. *beneficio refloruerunt, uuísq; penè onustae*

ſpem minimè dubiã fertilitatis oſtenderũt. Quis ex hoc non bene ominetur Galliæ? Reynoldus noſter te ſalutat, qui nunc Venetiis apud comitem Gaſparũ uiuit. Is cũ ſit uir nobiliſſimus, non tamẽ ut noſtri homines à literis eſt abhorrẽs. Quanquã enim Græcè Latinéque luculẽtè ſcit, in omni tamen humanitatis parte libẽter uerſatur. Huius comitis nepos, cui cognomen à Camillo, eodẽ eſt erga literas animo, ſumma eruditione, acri ingenio, & quod paucorum dierũ conſuetudine facilè perſpexi, eleganti iudicio: uterq; cùm firmo ſit corpore, & ad rẽ militarẽ aptiſſimo, tamẽ ita in ſtudia incũbit, ut eruditionẽ ab iis, qui perpetuò in bibliothecis ſedent, ad milites, qui magnam partem tẽporis in caſtris uiuũt, trãſferre uelle uideri poſſint. Quotidie dant operam Mario Nizolio, uiro ſanè doctiſſimo: eo enim præceptore in Græcis utuntur: de cuius literis etſi multa honorificentiſſimè nobis expoſuit Reynoldus, ſcito tamen doctrinam hominis prædicatione maiorem eſſe. Præterea tanta eſt in homine facilitas, quantam ego adhuc in homine Italo nõ inuenerã: non eſt de iis quibus uterque noſtrũ ſuccẽſere ſolet, qui omnia quæ didicerunt, tacita tenent. Patefecit ſe totum mihi, & nunc beneficio Reynoldi utor homine familiariſſimè. De te, inſtitutóq; tuo, inter nos aliquãdo uerba fecimus, quod ille cùm uehementer probat, tum etiã ſperat, per te ius ciuile ex denſiſſimis tot interpretum tenebris in clariſſimam lucem prolatum iri: ego in animũ induxi, prius Iuriſcõſultos nõ attingere, quàm tu hoc non effeceris. In qua tamẽ re te omnes ſic uolumus laborare, ut interim ualetudinis rationem ducas. Iterũ uale. Saluta ex me Bartolomæũ & Franciſcum, ſi fortè iam uenit. Venetiis. Ad XII. Calend. Aug.

AEMILIO PERROTTO S.

EXPECTABAM ex die in diem, dum aliquid noui ad nos afferretur, unde mihi nasceretur argumentum epistolæ: ecce tibi Gulielmus, (scin' quem dicam?) illi inquam Gulielmus, qui quo tempore nos unà Tholosæ eramus, apud Senatorem Vabrensem uiuebat, Venetias uenit: homo sanè tui cupidissimus, is in primo statim congressu, cùm uix inter nos salutassemus, ubi est, inquit, noster AEmilius? ualde hominem uidere cupio. ut ualet? Ad quæ ego cùm & te ualere, & Marosticæ agere respondissem, alterũ libenter audiuit, te esse integra ualetudine: tã longè uerò abesse, ut uidere non posset, id uerò non mediocriter ægrè ferre mihi uisus est. Quare autẽ Marosticã profectus nõ sit, & de omnibus rebus ex literis eius audies, quas cùm ad te mitterẽ, non potui facere, quin ipse quoque aliquid darẽ. Expecto literas tuas, ut sciam qualem quæstionem illam mihi explicas, eundúmne sit, an manendum: an uerò eundũ quidem, sed post unum & alterum mensem redeundũ. Valde enim dubito, nunquid incertum sit quod uelim, sed ualde uereor, ne quid inconsideratè faciam. Mitte igitur epistolam plenam consilij, quo tu abundas. Nouarum rerum hîc quidem nihil audimus, nisi fortè illud nõ adhuc ad uos perlatũ est, Heluetios propter religionẽ ciuili discordia flagrare, adeò ut res ad arma uenerit: pugnatum est inter eos atrocissimè, multi uulnerati, multi cæsi, uicti, si uerũ est quod audio, Luterani. Hæc sunt prælij futuri quædã ueluti initia: nõ enim res tãta inter tã feroces populos tã facilè transigetur. De Matre Regis, quæ ego tibi proximis literis scripserã, certa sunt.

Congressus Imperatoris & Regis adhuc est in aliqua spe. Hactenus de publicis: nunc audi priuata. Ego quam rationem studiorũ meorũ ab initio institui, eandem teneo: illud accessit, do operam literis Hebraicis, sed quasi aliud agens: utor præceptore Aloysio Grisalcone & Oratore. Si quotidie aliquid legeremus, ego fortasse nonnihil promouerem, sed multum intermittimus. Ego ut in tanta interpellatorum multitudine huius linguæ asperitatem degustabo, etsi nihil aliud, hoc tamen consequar, ut si quando in hæc studia toto pectore incumbã, omnia sint mihi faciliora. Iosephus Patauiũ profectus est, post alterum mensem, ut quidem Orator ostendit, rediturus. Piochetus noster discedens reliquit apud me Ruellium, de uerbo mirifico, & arte Cabalistica, ut eũ ad te perferri curarem: dicebat enim te de hac re secum locutum. Tu uide num tibi mitti uelis, & per quem: ego enim de fide nuntiorum interdum dubito, & illi ne libelli quidem pondus sibi imponi patiuntur, ut nuper in Salmonio accidit, quẽ unà cum duabus tabulis, & meis literis tibi redditum esse puto. Rescribe ad omnia. Saluta mihi Lodouicum. Bene uale. 8. Idus Nouemb.

AEMILIO PERROTTO S.

NON *dubium est, quin epistola mea, quam ego duobus rusticanis, qui mihi à te literas illas plenas querelæ reddiderant, commisi, non dubium est inquam, quin ea perierit. Nam si tibi reddita esset, certè si bene te noui, aliqua in parte literarum tuarum, quæ mihi eodẽ tempore binæ sunt redditæ, nonnullam illius mentionẽ fecisses. Miseram enim unà cum epistola orationẽ Iulij*

Camilli, in qua de ratione eloquentiæ multa erant, quæ tu, nisi fallor, magna cum uoluptate legisses, & eam ego summa cum festinatione tibi gratificari uolens, descripseram. Erant præterea in literis meis nonnulla, quæ ego ab omnibus legi non uellem. Quòd si fasciculus ad te perlatus non est, næ ego non mediocriter doleo. Venio ad tuas literas, quibus priusquam respondeo, pauca de me tibi scribam necesse est. Ego antea te consulebam de profectione Romana, quid mihi agendũ putares: nunc uerò quid planè constituerim, paucis accipe. Superioribus diebus cùm Aloisius Grifalco audiente Oratore hanc mihi peregrinationem dissuaderet, & ad metum bellũ Turcicum proponeret, suasit contrà Orator, ut hac ipsa de causa in uiã quamprimum me darem, quò scilicet quæ supersunt Romanæ urbis uestigia, priusquam penitus deleãtur, spectare possim. Hæc cùm audissem, existimaui nullũ deliberationi locũ esse relictũ. Eundũ igitur est: nactus sum comites uiæ fidelissimos, Gallos duos, qui circiter Calend. Martias nauim conscendere uolunt. Nimium quidem urgent, sed ab ea sententia deduci non possum. Ego igitur unà cum illis mari nondũ satis aperto committere me decreui: uellem te mea causa nonnihil ad Fundulum scribere: sed tempus instat: tu si tuo commodo poteris, quãprimum ad me literas mittes: sin minus, ego tamen illi ex te salutem dicam. Xenophontem tuum & Aristotelem de Anima Alixantio, qui nuper Venetias uenerat, commisi. Homerum, quoniam eum iam atteriui, & cõmentarios Budæi apud me retinui. De his omnibus post reditum ego tecum decidam. Nunc pessimè sum instructus à pecunia: sed cùm Romam uenero, Iacobus

Bernoius, ut ego bene spero, non mihi deerit, & fortasse interim nonnihil literarum à fratre ueniet. Ego post duos, aut ad summum tres menses, nisi aduersi quid in uia mihi acciderit, te uidebo. Nunc redeo ad ea quae petis. Quod attinet ad literas, quas ad amicos dare cogitas, uix meam operã propter subitum discessum nauare tibi potero. Tutissimum igitur fuerit, fasciculũ ad Iacobum nostrum mittere, qui ad me, si nondũ abiero, scribet, aut me absente negotium per se administrabit. De Iacobo quod audisti, falsum est: uenerat enim cũ Alardeto Venetias omnium Gallorum nomine. Nã Pedemontani eiecti à nobis, conati sunt astu quodã in nationem Anglicam irrepere. Quod ubi primùm eos moliri resciuimus, obstitimus illis acerrimè. Hac de causa uterque uenerat. Iacobus autem apud me questus est, se nihil à patre iamdiu aut literarũ, aut pecuniae accepisse: is si mihi imposuit, ego quoque tibi impono. Patruo Francisci, quem mihi commendabas, ego omnem meam operã pollicitus sum: is sine me se rem suam posse conficere respondit: habuit tamen gratiam. Cõdixissem illi prandium familiarius, & more nostro, sed puto te intelligere ubi uiuã. Habes ad omnia. Illud quod in principio statim posui de illa epistola, obliuisci non possum. Amabò quaere diligenter qui sint illi quibus tu superiores literas dederas: nam illis ipsis ego epistolã cum oratione Camilli cõmisi. Rerũ nouarũ nunc quidẽ nihil est. De Turca, constantissima fama, eũ apparare omnia. Quid aut quò cogitet, nõ prius certò sciã, quàm copias suas mouerit. Aiũt Imperatorem in Italiã primo quoq; tẽpore reuersurum. Haec publica: illud priuatũ, Orator Abbatia auctus est. Haec raptim ad te scripsi,

ut si quid uelles, ad me ante discessum literas dares. Ego *enim quanquam differre adhuc aliquot dies cupio. tamen aliorum uoluntati necessariò inseruiendum est.* Bene *uale, & me ama.* Saluta *mihi* Franciscum Lodouicum. Venetiis. 7. Calend. Mart.

CLAVDIO PHORCRISIO S.

LECTIS *tuis literis cœpi nonnihil de tua erga me beneuolẽtia dubitare.* Neq; *enim si mihi amicus esses, negotiũ patroni tui,* Tarbelliorũ Antistitis, *tã multis uerbis, tã anxiè, tam demissè mihi cõmẽdasses, & nõ potius quid me ea in re facere uelles, nutu significares.* Quòd *si cœlũ* Britannicũ *te ita nobis immutauit, ut nõ solùm* Senatus *populiq;* Romani, *uerũetiã nostræ necessitudinis obliuio te ceperit, equidẽ doleo te tãdiu in illa prouincia fuisse.* Sin *te aula adeò expoliuit, ut cui omnia onera iure familiaritatis imponere possis, ad eũ supplex uenire non recuses, minus cõmoueor.* Sed *ego, qui in hoc uestro ludo minimè sũ edoctus, si quãdo tua industria ad rẽ aliquã mihi op' fuerit, illud tuũ exẽplũ nõ imitabor.* Extra iocũ. In *re patroni tui curãda, nullũ* Vaurẽsis Antistes *diligẽtiæ meæ locũ reliquit: neq; uerò ut in memoriã redigerẽ, unquã necesse fuit.* Si *quãdo mentionẽ facerẽ, præclarè meminerat, suã rẽ agi dicebat: addebat quãplurima de* Patroni *tui uirtutibus, quæ ego etsi ante annos aliquot de multis cœpisse audiueram, & ex eo tẽpore illũ colere cœperã, gaudebã tamen meã de eo opinionẽ uiri optimi testimonio cõfirmari.* Itaq; Vaurẽsis Antistes *quid effecerit, quid nõ, perscribet: me uerò operi manus ne admouisse quidẽ tibi cõfirmo, quare integrã operã meã ad alia, si quæ restãt hîc agẽda, tibi seruo.* Hactenꝰ *de negotio patroni tui: iã de nobis aliqd.* Tu *in* Italiã *redire cogitas: ego, ita*

me Deus amet, Galliæ desiderio contabesco. Tu in Britannia, quẽadmodũ facetè magis, quàm uerè scribis, Romanè loqui didicisti: ego cùm antea non illibenter Latinè scriberem, Romæ eam exercitationem intermisi. Domo egressus nihil audio, nihil uideo, quod me delectet, præter saxa & uetusta quædã numismata. Sed ego cum hominibus, non cum saxis uitã agere decreui. Meo dices hæc omnia accidere, non loci uitio. sit ita: sed hic error in quo uersor, nisi mutatione loci, mihi eripi non potest. Cùm in Galliam rediero, si unquã in Italiam, nisi coactus, tum demum omnia in me probra coniicito, Bunellúmque omnium, quos unquam uideris, inconstãtissimum iudicato. Interea dum hoc errore totus mihi displiceo, liceat mihi per amicos pigro & negligẽti esse. Quod scribo propter eos, qui in me duriores sunt, si quando in literis scribundis cessare me uiderint. Equidem uim animo meo afferre non possum: alacritate quadam m..tis, si scribere uelis, opus est, quam prorsus amisi. Hæc ego ad te paulò apertius scribo, ut causam nostram apud Baysium tueare, cuius innumerabilia beneficia, quoad literarum studia mihi placebũt, obliuisci quî possum? quoties aliquid aut lego, aut scribo, toties de summa illius erga me liberalitate cogito. Neutrũ enim, nisi me Venetiis domi suæ uir humanissimus aluisset, uix unquã cum aliquo fructu facere potuissem. Nolim igitur eũ sic colligere: tacet, nullas literas iãdiu ad me dedit: ergo ingratus est. Illud potius, ergo piger, & negligens, in latinæ eloquẽtiæ curriculũ uix dũ ingressus, cùm summa animi cõtẽtione progredi deberet: stat in eodem uestigio, aut etiam regreditur (libet enim uerum fateri) Hæc etiam causa præter superiores

fecit,

fecit, ut epistolã mittere ad eum distulerim, quòd nihil doctissimi uiri palato iucundũ hoc tempore ab eo fonte manare certò perspicerem, qui mea negligentia prorsus exaruisset. Ille me in ueteri exercitatione permansisse existimat, & aliquid magnum expectat: at ego uix singulis annis singulas epistolas compono, quod ita uel me tacente facilè cognoscas, cùm haec dissoluta & dissipata leges, nullísque articulis inter se cohaerentia. Sed inter nos peccare licet: Bayfij iudicium, qui mihi Longolium praeponere solebat: magis pertimesco: superioribus tamẽ diebus ad eũ scripsi, sed ualde breuiter, propterea quòd festinaret tabellarius. Spero futurum, ut epistolam uberiorem breui à me accipiat. Interim tu me illi diligentissimè excusabis. Vale. Romae.

AEMILIO PERROTTO S.

DE *peregrinatione mea ad hunc usque diem nihil ad te scripsi, tũ quòd de reditu meo ab aliis certior statim factus es, tum quòd de rebus Romanis, quae tibi sunt notissimae, scribere non ita necesse arbitrabar. Et me hercule adhuc languebã de uia, neque me ad ueteres exercitationes referre poteram. Nunc uerò recuperata aliqua ex parte pristina scribendi alacritate, & libris meis, quos propter discessum iratos habebam, ad intermissam mittendarum literarum consuetudinem redeũdum mihi existimaui. Vt igitur de me aliquid ex me ipso audias, uixi Romae supra XX. dies apud Iacobũ nostrum libentissimè, qui quidẽ non solùm domum suã mihi patere uoluit, sed omnia amici, & Christiani hominis officia liberaliter & prolixè praestitit. Per eos*

dies ego cuius causa ueneram non oblitus, omnia antiquitatum uestigia, quae quidem adhuc conspici possunt, studiose conquisiui. Quod temporis mihi ab hoc spectaculo superfuit, id omne uiris doctis salutandis dedi: conueni Fundulum, & tuo nomine salutaui Marium: est in homine humanitas summa: collocutus est mecum familiariter de multis rebus: multus sermo de te & studiis tuis. Quid quaeris? totum se patefecit mihi, questus est grauiter apud me, quòd spreta tranquillitate & libertate Gallica, in has turbas Italicas & durissimam seruitutem se dedidisset. Sub discessum meum, cùm ab eo quaererem ecquid literarum ad te uellet, respondit se cuidam, qui Patauij philosophiam profitetur, paulò ante aduentum meum literas ad te dedisse. Ad Funduli familiaritatem accessit Pantagathi quotidiana ferè consuetudo, cuius hominis ea est in congressu suauitas, ut cùm à prãdio statim ad eum adirem, ante noctẽ ab eo diuelli minimè possem. Ad pietatem autem nostri sermones, nostraéque disputationes omnes referebantur: est enim in hoc genere literarũ princeps Pantagathus, adeò ut humana omnia studia prae diuinis contemnat. Praeter hos duos salutaui Lascarum, cui me per literas Orator cõmendarat. eruditionem hominis quid ego tibi praedicem? sed est in eo etiam rara quaedam & incredibilis humanitas. Quanquam enim & extrema senectute, quae quidem per se morbus est, & totius corporis cruciatibus ferè semper affligitur, tamen se conueniri à studiosis non solùm facilè patitur, uerumetiam gaudet. Habes de peregrinatione mea, non omnia quidem, sed maximè insignia. Reliqua Paulus noster tibi, ut spero, fusius exposuit, quem ego me her-

cule plurimùm amo, & Marosticæ tecum uiuere, tum mea, tum illius causa uehementer lætor: meos enim ciues non solùm eruditos, uerumetiam probos esse mea referre multum existimo, & ad utrunque cõsequẽdum, consuetudinẽ tuam magnũ adiumentũ allaturam certò scio. Est quidẽ ille sua sponte neque à bonis literis, neque à pietate abhorrens. Sed dum suorũ expectationi satisfacere cupit, non in iure ciuili solùm, quod per seipsum latissimum, perdiscendo, sed in Accursii, Bartoli, Baldi uerbosis & obscuris cõmentariis penè ad uerbum ediscendis magnam partẽ temporis ponere cogitur. Hîc quibus uerbis ego tecum agam, non reperio. Te quidem mihi amicissimum esse, non ullo meo merito, sed animi tui quadã inductione, non dubito: &, quod me ualde cupere intellexeris, facturũ uehementer cõfido. Itaque cõmendo tibi primũ ciuem meum, deinde etiam amicum, ne tu in rogando ambitiosum, ob multa erga me officia mihi charissimũ: quẽ tu, quoniã eo petente libenter Marosticam euocasti, meo nomine arctius cõplectare uelim, studiorũ laborem industria tua subleues, neglectis istis litigandi artibus, ad fontes æquitatis ueluti digitum intendas: in summa, cõsulẽdo, monẽdo, ita cum eo agas, ut intelligat te cõmendatione mea impulsum aliquid ad pristinam uolũtatẽ addidisse: te in doctorũ ordinẽ, approbãtibus Italis, tuámque in iure ciuili eruditionẽ in cælũ extollẽtibus, relatũ esse, pro eo ac debeo lætor, tibíque, quãquã serò, gratulor. Illud quidẽ certè iniquo animo tuli, me huic spectaculo non interfuisse: in quo, nisi necessitate cõpulsus aliqua in id tẽpus incidisti, sanè hercle non satis rationẽ amicitiæ nostræ habuisse uideris. Quòd nisi tui istius facti aliquã iustã causam adfers,

dabis mihi pœnas:idem ſcilicet ego tibi reponã,cùm me ueſtris inſignibus ornari cupiã. Dicis, nunquã id futurũ nõ malè ſuſpicaris:ego enim:in aliã ſtudiorũ ratione lõgè diuerſam à ueſtra me totũ dedi. Hactenus de priuatis rebus:nũc audi perpauca de publicis. De aduẽtu Regis Turcarum ut horribiliora,ita certiora quotidie ad nos afferuntur: nondum tamen conſtat,in Italiam, an in Germaniam inuadat. Quid conſilij ceperit, breui ſciemus. Iam CCC. millia hominum, & amplius,ſub ſignis habet. Ad quem exercitum alendũ cùm incredibilis quædam pecuniæ uis illi opus ſit, tamen ſuperioribus diebus galeam auream gemmis quaſi ſtellulis diſtinctam XV. millibus aureorum mercatus eſt. Imperator,ut nonnulli confirmant,ex morbo Gallico laborat. Accedit ad morbum huius belli impẽdentis metus. Hanc ego in malis uoluptatem capio, quòd eum qui in nos tam crudelis fuit, non ſolùm corpore ægrotare,uerumetiam animo angi uidere mihi uideor. Bene uale. Saluta mihi Frãciſcum Lodouicum, & omnes qui tecum nunc Maroſticæ uiuunt. Venetiis. 2. Idus Iunij M. D. XXXII.

PAVLO MANVTIO S.

FVIT *tempus cùm ego Paulum Manutium ob ſuauiſſimos mores & præclaram ad ſumma omnia indolẽ plurimi facerem,neque ſolùm ad literarum ſtudia,ſed ad probitatis paternæ imitationem currentem quidem cohortarer, tuque me ut Gallum hominem & hoſpitem, non omnino contemnere uiderere. Cuius temporis, ſi nõ prorſus oblitus es,opportunè Phorcriſius haſce literas*

tibi reddet, quæ senescentem quidem, non tamen penitus extinctam Bunelli memoriam in animo tuo renouabũt: atque is quæ mea sit erga te uoluntas, quod meum de te iudicium, quàm frequens, quàm honorificus sermo, tibi multò liberius exponet, quàm si istud ipsum uerecundius, quẽadmodũ mea fert natura, literis comprehẽderem. De eius fide nihil est quod dubites: est enim in eo minimè fucata probitas, & non mediocris in omni genere literarum eruditio: unà multos annos coniunctissimè uiximus. Si quid igitur de uitæ meæ ratione scire uoles, ab illo omnia. Ego pro eo unum abs te peto, ut Claudium Phorcrisium non solùm ut bene doctũ hominem, uerumetiam ut mihi amicissimum, tuâque amicitia dignum, quo poteris officij & humanitatis genere complectare. Bene uale. Saluta meis uerbis Rambertum, quem olim de commodis meis cogitasse, præclarè memini.

AEMILIO PERROTTO S.

LITERIS tuis, quas binas eodem tempore accepi, breuiter respondebo. De libris emendis, & ante discessum tuum mittendis, probas mihi consilium tuum. De genere uecturæ ego diligẽter ab omnib[us], quos hîc noui, quæsiui: magna pars eorum, qui Lugdunum libros mittunt, naui Taurinum usque uehendos curant: est tamen hîc mulio, qui se post quinque aut sex menses discessurum confirmat: sed is pro iusta muli sarcina duodecim aureos sibi dari uult, cùm reliqui mercatores ultra decem dare non soleant: ego tibi author sum, ut quoniam alia quoque de causa Patauium uenturus es, primo quoque

tempore ad nos aduoles: si erit ulla præsens occasio, ea utemur: si non erit, tu tamen libros emptos compones ut uidebitur: ego reliqua solicitudine te liberabo. Hoc *consilium mihi tutissimũ uisum est: tu tamen quid in re tua tibi faciendum sit, optimè pro prudentia tua diiudicabis.* Hæc *pro certo habeto, nunquam defuturos nobis, per quos* Lugdunum *quæcunque uolemus perferri possint, si tamen erit pacata & tranquilla* Italia, *quod ego præstare tibi non possum.* Puto *te memoria tenere, quid ego tibi, cùm hîc esses, dixerim: res quo loco sunt, diutius esse non possunt.* Rex Turcarum *cum sexcentis millibus militum* Viennam *magnis itineribus contendere dicitur.* Rumor *est imperatorem esse planè imparatum, quanquam* Hispani *hîc dissiparunt,* Lutheranos, *pacatis discordiis omnibus, ad causam adiunctos esse.* Genuæ *aiunt armamentarium, in quo omnia ad bellum necessaria asseruabantur, igne conflagrasse.* Dux Mediolanensis, *quò pecuniam imperatori promissam ad diem non solueret,* Cremam, *rebus omnibus suis comportatis, confugit.* Prædo *ille insignis, qui à barba rubra nomen inuenerat, à nepote suo interceptus esse dicitur.* Sed *de his & aliis rebus breui certiora audiemus.* Vale.

IOANNI FRANCISCO SELVAE S.

AMICITIA *quidem nostra tam altè radices egit, & ad eam magnitudinem creuit, ut literarum confirmatione minimè egeat.* Fuit *mihi tamen periucundum ea legere, quæ tu in eam sententiam copiosissimè & elegantissimè scripsisti.* Ego *ut sanctas amicitias, qualis mihi tecum intercedit, facilè omnibus rebus humanis*

antepono, ita ne aut falsa aliqua suspicione, aut maleuolorum artibus labefactentur, maximè laborare soleo: quæ omnia aduersum te nullam uim habuisse lætor. Epistolas *ad fratrem tuum &* Danesium, *perturbato animo, magis mei purgandi, quàm eloquentiæ ostentandæ gratia scripseram: quas tibi & eruditis non omnino displicuisse, quoniam cupio, facilè quoque mihi persuaderi patior.* Quòd *hortationes meas magnum pondus apud te semper habituras dicis, sic existimes uelim, te uiros multò prudentiores, quorum consilio & monitis actiones tuæ nitantur, quamplurimos, amiciorem, & qui tibi magis ex animo bene cupiat, inuenturum esse neminem.* Quæ *à me non leuiter, & ut mos est dicendi, ita scribuntur: cùm neminem dico, uerè & præcisè accipi nolo: ut multos habeas tui amantissimos, me illorum concedere nemini: uberiores fructus aliorum amicitia tibi feret, ego cum illis beneuolentia contendam, quæ me etiam cogit interdum uereri, in hoc genere uitæ quod delegisti, ne ita res humanas complectare, ut diuinarum te capiat obliuio.* Difficile *est non moueri iis, quæ in oculos continenter incurrunt: ea uerò quæ nunquam cernas, nunquam audias, animo inclusa tenere.* Potest *quidem utrunque fieri, sed mihi crede arduum est.* Christi *præsidiis munitum eum esse oportet, qui tot, tantásque difficultates superare uolet.* Ad *eum igitur quàm sæpissimè reuocanda mens est, qui nobis ita loquitur, ut nemo exaudiat, & ea nobis persuadet, quæ multis incredibilia uidentur.* Hæc *paucis in præsentia ad te scripsi: aliàs pluribus, cùm plus otii nactus ero.* Iterum *ualebis, & me amabis.*

AEMILIO PERROTTO S.

ACCEPI *ad Idus Octobreis literas tuas, quinto, nõ octauo datas: quod ideo adscripsi, ne si tardius ad ea quae petis, respondere uidebor, negligentiae meae assignes. Mitto ad te Marij Solomonij paradoxa in l. Gallus, nõ quòd mihi magnopere probentur, nam quantum ex his quae ego perpauca tuo rogatu legi, iudicare possum, non est hic Solomonius aut excellenti doctrina, aut eleganti iudicio. Sed quoniã tu ad hanc legẽ peruenisti, in quã iste satis longos commentarios conscripsit, malui in eam partem peccare, quae tutior erat: non enim decet me, qui à Iureconsultorum lectione longissimè recessi, temerè de illius Iurisperiti eruditione pronuntiare: & tu, ut author sit pessimus iste Marius, in eo magnã iacturam facere non potes. Pro quo libro & duabus tabellis recèns aeditis, in quarum altera formula testamenti, in altera uenditionis, & ea antiqua comprehensa est, expẽsum tibi retuli XXVIII asses. De Haloandro, quae ego me in aliud tempus differre scripseram, paucis accipe: neque enim mihi licet mortem eruditissimi quidem, sed Christiani uiri apud te deplorare. Tantũ rescribam ad ea quae te uelle intelligo. De iure ciuili idem erat sensus illius, atque tuus: illud ipsum agebat, quod tu moliris: ad exemplum Oratoris Ciceroniani, Iurisconsultum ille formabat suum, qualem scilicet post illos antiquos uidimus neminẽ. Itaque statuerat libello quodam, tum à quibus disciplinis instructum esse uellet eum qui ad ius ciuile aspirare audeat: tum qua uia in haec studia unicuique ingrediũdum & progrediendũ sit, exponere. Iam syluam rerum, ut mihi quidẽ*

dicebat, summa diligentia congesserat, atque adeò quæ restabant, multò faciliora existimabat. Venerat in Italiam, ut procul à typographis illis Germanicis, & aliis interpellatoribus molestis opus illud in otio posset absoluere. Quem uerò locum tranquillitatis & quietis ille plenum fore existimabat, in eo febris uehementissima eum corripuit, & septimo die acerbissimus excruciatum doloribus consumpsit. Huius mortem & Longolij nostri, Villanouaui etiam, cùm ego mihi propono, in eam penè adducor sententiam, ut existimem, non solùm homines ipsos, uerumetiam cælum hoc Italiæ præclara ingenia trãsalpinis nationibus inuidere. Quinquaginta Pandectarum libros perlegerat, inter legendum multos locos enarrauerat, quorum laborum fructus ne unà cum Haloandro extinctus sit, uehementer timeo: aut enim legi non poterunt quæ ille negligenter scripserat, aut fortasse in alicuius uenient manus, qui inuidiosè omnia supprimet: atque ut ædantur eiusmodi, tamẽ non erũt, qualia fuissent, si per mortẽ præmaturã extremã manũ adhibere potuisset. Habes de Haloãdro quæ requirebas: cuius casus te quoque admonere debet, ut aliquando de te cogites, ne qui eandem studiorũ rationem iniuisti, & otium istud in Italia, quasi nusquam alibi sit, tantopere sequeris, ne tu, qui omnia similiter atque ille facis, simili oppressus calamitate, nobis ante tempus eripiare. De Romana profectione cupio intelligere quamprimum quid mihi consilij des: necesse enim habeo scribere ad Bernoym nostrum, ut quæ sit eius in hac parte uoluntas & facultas intelligam: aliter enim mihi loquendum est cum Oratore, si uelim Romæ esse: aliter, si post unum & alterum mensem rediero. Habet

me etiam sollicitum illud, an Demosthenem, Platonem, Isocratẽ, Homerum mecum asportare debeam, an illic Aldini libri uenales habeantur. Haec igitur multò antè constituenda, ne quid temerè. Quare quid tibi uideatur, ubi primùm poteris, rescribes. De scriptore antiquitatum miror te non intellexisse. Quòd si Iosephi nomen in mentem tibi uenire potuisset, satis apertè loqui tibi uisus essem. Memini, cùm Patauij in hortis deambularemus, quaedam de Iosephi nostri, illius inquã, qui apud Oratorem mecum uiuit, me tibi dicere. Qua de causa puto te memoria tenere: hic se adhuc non cõmouit. Iam puto intelligis, quae erant in superioribus literis de authore antiquitatum: nam quae de Metona scripseram, non ita obscura erant, sed breuis admodum laetitia fuit huius nuntii: postridie enim eius diei, quo ego literas ad te dederam, allatum est nostros accepta praeda, & nauibus imposita, urbem Turcis reliquisse. Rex Turcarum antea quidem sponte sua satis in nos incitatus, nunc hac iniuria accepta à nobis instigatus, nonnihil ad suam antiquam crudelitatem addet. Rumor est eum naualem apparatum maximum habere, atque adeò in Siciliam: ubi primùm per anni tempus licebit, uelle impetum facere. Erat hîc in sermone, Imperatorem & Regem uelle conuenire in unum, & inter se de rebus suis colloqui: quod ego fieri quidem uellem, sed sperare non audeo. Venetos quorum opes horum principum discordia confirmantur, quae uota facere putas? quid moliri censes, nisi quaecunque ad disturbandã pacem pertinent? Sed heus tu, nescio qualiter accipies hoc nuntium: quàm uereor, ne prae moerore in quartanam reuoluare. Constans est

fama, Regis nostri matrem uitam cum morte commutasse. Orator literas quidem à Rege nondum acceperat: omnes tamen ita loquebantur, quasi minimè dubium id esset. Consolatione uterer, sed huius fœminæ mortem, si me audis, forti animo feres. De Comite D. Pauli, quæ ego tibi scripseram, ut postea intellectum est, falsa erant. Bene uale. 2. Idus Octob. M. D. XXXI.

GEORGIO COGNETIO S. P.

ETSI *cùm Claudius Phorcrysius, utriusque nostrum amantissimus ad te proficisceretur, intelligebam nihil opus esse meis literis: placuit tamen hac breui epistola, pro iure ueteris nostræ beneuolentiæ abs te petere, ut tandem aliquando constituta re familiari, animum tuum à sordidis istis, & docto homine indignis occupationibus, ad ingenuas ex omni genere disciplinarum delectationes traducas. Non reprehendo præterita, quoniã mutari, corrigíque non possunt: & ego quibus argumẽtis factũ tuum defendas, præclarè memini, quæ, ut nescio quid è uulgi ignorãtia ductum habeãt, philosopho tamen nunquam probarentur, Theologo quidem certè Christiano multò minus. Verum sinamus hæc quæ integra non sunt impræsentia: quoniã multorum industria aliquãto locupletior factus es, repulsa ea, quam tantopere metuebas, inopia, studia literarum diutius quàm oportuit intermissa, reuoca, & excellens ingeniũ tuum quoad uiues, in maxima rerũ cognitione cõsume: ita enim ea quæ incurrũt in reprehensionẽ necessitate magis, quàm iudicio, te fecisse existimabimus, si ubi primũ potueris, ad ea quæ magis te digna erant, rediisse animaduertemus. Bene uale.*

REYNOLDO CHANDONIO S.

MIRABAR *hoc meo tristissimo tempore, cùm scires me discruciari miserè, ne literam quidem leuandi doloris causa scripsisse. Quid in causa esset, tandem suspicione assecutus sum. Quoniam Regi ea placent, quæ scribis, nos plebei & ignobiles à te cõtemnimur. Antea cùm linguæ Græcæ, Latinæ, addo etiam Italicæ studiosus eras, nihil te cogitari aut fingi potuit humanius: simul atque uerò Gallici sermonis peritia accessit, repêtè exorta est arrogãtia. An quia de fortuna Romanorum uernacula lingua conscripsisti, fortunatus adeò tibi uideris, pluśque fortunæ tribuis, quàm uirtuti? sed extra iocum. Probari maximè Principi quæ adhuc à te profecta sunt, uehemẽter lætor, nouúmque aliquid te quotidie moliri non molestè fero: modò Phorcrysium & Bunellum ames, téque ab utroque non mediocriter amari existimes. Bene uale.*

AEMILIO PERROTTO S.

QVANTA *in perturbatione rerũ omnium uerser, paucis accipe. Allatæ sunt à discessu tuo ad Oratorem literæ, fore ut successor mitteretur, ipse in Galliam rediret. Quis in tanta rerum aulicarum inconstantia constantiã retinere posset, præsertim si ab illis pendeat? & ne nunc quidem de discessu certum est, quanquã eò omnia spectare uidẽtur. Quòd si non discesserit Orator, neque cur, neque ubi in Italia consistã, uideo. Itaque in Galliã cum eo, modò uelit, cogito: non quidem ut in aulam me coniiciam, sed ut Lutetiæ in aliquẽ angulũ me abdã, in*

qua re & tu, uti spero, me adiuuabis. Omnino nihil adhuc tibi confirmo, sed cùm Lugdunum ueneris, facilè ex aulicis, quid de re ista constitutum erit, intelliges, & ex illorum sermone, quid mihi faciundum esse putes, si placet, quamprimum rescribes. Bene uale.

AEMARIO RANCONETO S.

SIMVLATQVE *tuas literas aspexi, existimaui tibi homini acutissimo & grauissimo consuetudinẽ illã ad amicos Latinè scribendi, quam non tam necessitas ulla, quàm linguæ peregrinæ peperit ostentatio, penitus displicere.* Nam quid aliud suspicarer, cùm te uiderem Romanæ linguæ studiosissimum, & eius summa facultate præditum, Gallicè scribere? Itaque ego, qui antea pigritia sensim in hanc sententiam dilabebar, gaudebã, quòd possem meam negligentiam authoritate iudicij tui defendere, tibíque eodem genere sermonis rescribere cogitabam: uix dum perlecto epistolæ tuæ principio, animaduerti te facti tui causam per iocum nescio quẽ adscribere, ac ne exemplo tuo mihi idem licere putarẽ, diligentissimè cauere. Iam uerò uos in iure iudiciísque uersati, homines simplices, & minimè cautos circunscribitis. Quid illa? nónne ingenij tui acumen redolent? te ex inopia Latini sermonis laborare, cuius ego immensas diuitias domi haberem, si tamen Latina posthac à te mallem, uoluntatis meæ potius, quàm facultatis tuæ rationem habiturum. Nempe idcirco, ut cùm eloquentia me facilè multúmque superasses, mutus, & quasi me cogente in certamen descendisse uiderere. Oblitúsne es igitur illius formulæ, Inter bonos bene agier? Ego uerò

Latinè ſcribendi neceſſitatem tantum abeſt ut tibi imponam,ut contrà ne id facias,uehementer abs te poſtulem : diſertus enim mihi uideor tantiſper, dum meas epiſtolas cum tuis conferam . Videórne ſatis callidè occurriſſe conſiliis tuis ? Sed extra iocum, te grauioribus ſtudiis, & honeſtiſſimis actionibus ab iſto genere ſcriptionis auocari, facilè patior: & ego ipſe, quem multa negotia publica impediunt, mentem ſcriptis ueterum intelligendis,quàm ſtylum meis cogitationibus conſcribendis,multò libentius exerceo. Itaque niſi neceſſariò, nunquam ad amicos literas do,eáſque ſimiles iſtarum, id eſt negligentiſſimè ſcriptas,ut facilè appareat,me potius officio ſatisfacere, quàm laudem ullam ex iſthuſmodi exercitatione uelle quærere. Verùm hæc hactenus. De Porphyrij dialogo multum tibi debeo. Xenophontis liber ad ea,quæ de Græco in Gallicum ſermonem conuertiſti,perpolienda, utinam adiumentum aliquod afferat. Mihi quidem certè poſthac iſto nomine erit charior. Res enim meæ ita demum mihi iucundæ ſunt, ſi abs tui ſimilibus in uſum aliquem expetuntur. Eum igitur librum ad te mitto,ut ſit apud te quandiu uoles: ego enim mea omnia iampridem ad te detuli. quod ipſum à me ſæpius,diligentiúſque fieret,niſi planè ridiculum eſſet,eum,qui pecunias non habeat,uenditare ſeſe locupletiſſimis hominibus,eíſque ultrò ſuas opes & copias impudentiſſimè polliceri. Bene uale. Hoſpitalem ſenatorem æquiſſimum, de cuius ſingulari uirtute ſumma omnia ad nos perferuntur, meis uerbis ſalutabis: Chandonium item, iuſtiſſimis de cauſis mihi chariſſimum.

VICECOMITI MONTIS CLARI S.

GRATISSIMA *mihi fuit liberalitas tua: eloquentia, cuius specimen breui epistola dedisti, uisa est mihi mirabilis.* Itaque *de canibus ultrò ad me missis, magnam habeo gratiã.* Quòd *uerò literis tuis politè subtilitérque scriptis non munus quidem tuum, sed me potius ipsum ornare uolueris, infinitum quiddã tibi debeo.* Etsi *enim eas laudes complexus es, quas ego nisi amẽs planè sim, agnoscere non debeo, & nisi impudẽtissimus, non nisi cum pudore legere possum: tamen tãto sententiarũ acumine, & uerborũ delectu eas perstrinxisti, ut licet rem quæ ad me non pertinebat, nõ probarem, genere tamen scriptorũ tuorũ mirabiliter mouerer: quæ omnia eò maiora uisa sunt, quò magis præter opinionẽ euenerũt.* Familiæ *tuæ dignitatẽ cognorã, summũ in te homine nobilissimo esse omniũ bonarũ artiũ studiũ audiuerã: in hac* Latinè *scribendi ratione, quæ magni laboris est, hominem id ætatis domesticis, & aliis curis grauioribus districtum, tãtum operæ ponere non putabã.* In *qua parte me deceptum mirificè lætor, tibíque ex animo gratulor, quòd uestri generis splendorẽ tã multis literarũ insignibus illustriorem facias.* Quòd *si, ut par erat, qui eodẽ loco nati sunt, in* Gallia *nostra similiter efficere conarẽtur, non solũ uiribus corporis & animi in periculis subeundis inuicti magnitudine, sed uaria rerũ diuinarũ & humanarũ cognitione, ex qua prudẽtia, animi moderatio, cæteræq; uirtutes uutiores oriuntur, plurimum reliquis præstarẽt.* Quod *à ueteribus illis sapiẽter fictis fabulis significatum est, dum eãdem* Mineruam *armorum, &* Sapientiæ *præsidem esse uoluerũt.* Sed *reliqui*

quid eos deceat, uiderint. Tu fœlix & beatus, qui nobilitatem à maioribus tibi traditã, propriis tuis, & uerissimus laudibus nobilitas, & antiquitatem familiæ senescentem, non solùm procreandis liberis renouas, sed multò magis omnibus liberalibus disciplinis perdiscẽdis ab interitu & obliuione hominum uindicas. Quas excellentes animi tui dotes cùm ego suspiciam, consequens est, ut me in tua potestate esse confidas. Sicut igitur canes duos non solùm ob incredibilem celeritatem, quam in leporibus assequendis adhibent, sed magis quia essent tui erga me amoris testes, à me accipi uoluisti: ita tu, quemadmodum spero, meam hanc epistolam non ob ullam Romani sermonis elegantiam & uenustatem, à qua plurimum abest, sed tanquam meæ erga te obseruantiæ obsidem inter schedas tuas aliquo modo facere patiare. Vale. Idibus Ianuariis.

TARBELLORVM ANTISTITI,
Regis Galliarum apud Cæsarem Legato, S.

QVI *literas inanes ad uiros grauissimos, ídq; quo tẽpore maximis occupationibus distinẽtur, mittere solẽt, Reuerendissime Antistes, ii similiter sanè facere mihi uidẽtur, ut pueri, qui in rebus ludicris totũ diem consumentes, si quẽ fortè in re seria occupatũ uiderint, eũ uelut ex insidiis interpellant, aut apertè, agmine æqualium facto, adoriuntur. Quam reprehensionem ego ueritus, ex quo tempore à Rege Legatus ad Cæsarẽ missus es, semel quidem ad te, gratis agens, scripsi, quod id sine nefario scelere prætermittere posse non uidebar: in eo autẽ quod scribo, inuitatu aut iussu potius tuo id facio.*

Pupugerunt enim me ea, quæ in tuis ad Vaurensem Antistitem literis de meo instituto addidisti. Si quid igitur hîc pecco, te authore pecco. Si quid erit in epistola, quod tu minus lubenter leges, aut si nulla prorsus sententia, uerbis inanibus subiecta, tua erit certè culpa, qui te, quicquid à Bunello proficisceretur, in optimam partem accepturum significasti. Et quidem mihi hoc loco quærenti, quid potissimum hisce literis complecterer, illud statim occurrit, me pro tuo celeri reditu uota Deo Opt. Max. sæpissimè fecisse, & indies facere. Et quoniã hoc cõmodũ tuis nonnihil aduersari uideri possit, rationem consilij mei tibi pluribus exponere decreui. Si quis est, qui te honestissimum & ornatissimum esse uelit, is ego sum: & si quamplurimos habes amicissimos, qui tuæ dignitati maximè faueant, ego in hac parte illorum concedo nemini. sed fortasse qui tibi bene cupiunt, non eisdem rebus omnes, quibus ego, commoda, laudem, dignitatémque metiuntur. Splendidissimum enim existimant, consiliis & colloquiis principum interesse: legatione honorificentissima fungi, maximam esse hominum authoritatem apud omnes, & eximia sui laboris solere consequi præmia. Hoc non solùm imperitis, uerumetiam doctis & prudentibus ita ad ueritatem persuasum est, ut difficillimum sit, hanc opinionem, quæ penitus insedit, ex animis hominum reuellere. Verùm ego in hac controuersia diiudicanda hoc mihi ante oculos propono, humanis diuina quid præstent, cælestia terrenis, æterna caducis. Sit magnum (quando ita multis uidetur) consilia Regum nosse: perspecta habere Dei Opt. Max. consilia quantò est magnificẽtius? Sit præclarum à Rege de rebus maxi-

mis ad Cæsarem mitti: à Christo non ad unum aliquem, uerùm ad omnes homines de re longè maxima, & in qua salus omnium inclusa est, legari, quantò splendidius? Sit suaue locupletari, & honoribus augeri: diuinitate donari, & uita perpetua frui, quantò est iucundius? Vehementer errant, meo iudicio, qui tuam dignitatem, propterea quòd ad rerum humanarum administrationem adhibearis, augeri putant. Si quis ab excelso loco in humilem & decliuem, atque adeò à cælo in terras delapsus, se ascendisse mihi persuaserit, ego quoque gloriam tuam crescere, dum de ea plurimùm decedit, confitebor. An non laudabilius esset, te eorum, quorum tibi salus à Christo commissa est, curam gerere? de emendandis hominum moribus, de instauranda religione, de placando summo illo numine, dies noctésque cogitare? Præposterè enim faciunt, qui inter summos Principes concordiam stabilire conantur, priusquam Deũ Opt. Max. principibus & cæteris hominibus propitium reddiderint. Nihil succedet: utinam sim falsus uates. Sed ego rerum humanarum prorsus imperitus, hoc audeo affirmare, nihil succedet, aut certè diuturnum non erit, quod neglecta religione, contempta morum disciplina, spreto Deo, de hominũ utilitate trãsigetur. Quare si Tarbellis tuis & exemplo, & oratione, qualiter eos uiuere par est, præires, mea sententia longè firmiora pacis fundamenta iaceres, magísque operam tuam Reipub. nauares, quàm cùm apud Cæsarem mandata Regis exponis. & Patronus meus cùm Vauri officium suum, bonis omnibus approbantibus faciebat, plus operæ in communem hominum utilitatem conferebat, quàm si iussu Regis proficisceretur in Ger-

maniã. Esset quidem optabile, & quod ad omnes Christianos pertineret, reuocare Germanos ad sanitatẽ: uerũ multa sunt, quæ me non solùm dubitare, sed etiã planè desperare cogunt: eundum tamen erit, si rex iusserit, tibíq; in Hispania manendum, quãdiu is uolet: sed ego opto, ut nos Vauri uiuere quietos uelit, & te ad nos quamprimum redire patiatur: te enim id non nolle mihi persuasi. Sin aliter res habet, facies me, si placet, certiorem, ne ego uoluntati tuæ diutius aduerser, & beneuolentia adductus in odium tuum incurram. Bene uale. Vauri apud Aquitanos. Idib. Mart.

IO. FRANCISCO SELVAE S.

NISI *bene tibi notus essem, excusarem me de negligentia literarũ, causámq; aliquam aut uerã, aut uerisimilem afferrem, quare humanissimus tuis literis prouocatus, nihil ante hunc diem responderim. Verùm apud te nihil opus est: accusa me pigritiæ, quantum uoles, statui hoc crimen ne nutu quidem refellere. Sed caue, ne propterea quicquam de mea erga te beneuolẽtia detractum suspicêre: hoc enim mihi grauius accidere nihil potest. Nam cùm in omnium amicitiis tuẽdis constantissimus uideri uolo, tum uerò tui memoriam animo affixam esse meo, tibi penitus persuasum esse cupio. Equidem multæ causæ te ut primùm complecterer, impulerunt, sed illa fuit grauissima, quòd summam ad uirtutem indolem in te esse facilè cognoui. Ad hanc indolẽ, cùm disciplina Christiana ac studium summum accesserit, tu, uti spero, hoc tuum sanctissimum institutum semper conseruabis: & ego, quoad uiuam, in hac mea erga te uoluntate perma-*

nebo. Sed de his satis. Venio ad res meas, quæ tibi, cùm unà uiuebamus, non minori curæ erant, quàm mihi. Negotium illud meum adhuc me sollicitum habet: agitur quidem Tholosæ per procuratores meos diligenter, & illi prosperos exitus pollicentur: sed ego non usque prius aduersa timebo, dum omnia ex animi sententia confecta uidero. Istis molestiis, quæ me tot annos acerbissimè torquent, semel liberatus, ad ueteres quidē, sed diu intermissas scribendi exercitationes me referam, maioremque mihi tranquillitatem afferre, amicis omni genere officiorum facilius satisfacere potero: quæ nunc expectatione rerum mearum anxius præstare nequeo. Vt autem hæc incommoda minus sentiam, fratri tuo Lazaro, cùm uenatum proficiscitur, me sæpissimè comitem adiungo. Nos enim, si nescis, post primos illos dies, quibus in aula fuimus, in agrum hunc Villorianum, amœnissimum sanè, libentissimè secessimus, & ueluti ex turbulentissima tempestate in tranquillissimum portum consedimus: hîc expectamus, quid tandem constituetur de fratris tui in Germaniam profectione: de cuius onere etsi nihil hæc res ad me pertinet, mirificè torqueor, neq; quid optare debeam satis scio. Vobis quidem honestissimā legationem, & reipublicæ Christianæ utilissimam uideri scio: sed ego non tam initia rerum, quàm euentum mihi ante oculos propono: quæ quanquam dubia sunt, tamen in alteram partem facilius casura mihi uidentur. Cum ingeniis Germanorum confligendum erit, qui ut in bello eum quem semel occuparunt locum tutantur: sic quam semel arripuerunt sententiam, quæcunque ea sit, mordicus & pertinacissimè defendunt. Huc accedit, quòd

ij,qui hæc opinionum uenena in uulgus sparserunt, quorum authoritatem cæteri sequuntur, ut se impiè sensisse intelligant, fateri tamen aliis,quibus imposuerunt,errorem sine uitæ periculo non possunt. Qui ex templorum spoliis patrimonia sua auxerunt, an sibi tam opimam prædam è faucibus eripi, imò uerò è uiscribus euelli sine dimicatione patientur? Sed tu hæc omnia facilè diluis,scribísque Deum non passurum,ut cuiusquã priuata cupiditas communis utilitatis cursum impediat. Verùm audi quid ego pro hoc tibi referam: non patietur Deus hunc morbum periculosum & inueteratum sanari,quandiu uera non adhibebuntur remedia. Siccandus est fons,aut obruendus,si uelis exhaurire hæc, quæ totum ferè orbem inundant, sectarũ flumina. Quòd si quis est, qui adhuc se scire dissimulet, unde tantum malorum in nos redundarit, ego digitum ad fontes intendam. Nostri corruptissimi mores, summáque negligentia hanc pestẽ nobis inuexerũt. Mutemus ergo in melius quæ deprauata sunt: mores nostros ad ueteris disciplinæ regulam dirigamus. Hæc ubi facta erunt, id est, præcisa morbi causa, non multò pòst hæc opinionum commenta exarescent. Hæc autem ut fiant, non à Germanis petendum est, sed à nobis ipsis impetrandum. Hoc in potestate sua magna ex parte duo principes habent, & solo propemodum nutu conficere possunt. Res minimè dubia est, & disputatione non eget: extãt sanctissimæ leges, & ueterum patrum decreta minimè dubia aut obscura: sit sacrosancta illorum inter nos authoritas, quod non uerbis & simulatione, sed factis & syncera uiuendi ratione assequemur. Hæc uera, hæc certissima, hæc à ueteribus illis

usurpata sanandæ Reipub. Christianæ *ratio, qua omissa, proptereà quòd acrior nonnullis esse uidebatur, ad remedia quædam leuiora confugimus, quæ non secabunt, non urent, dolorem denique mitiorem facient.* Sed *certè audeo hoc affirmare, uulnus non sanabunt: cicatricem fortasse obducent, quæ leuiter tacta, paulò pòst acerbius recrudescet.* Habes *meam de hisce rebus sententiam, quam ego proptereà pluribus ad te scripsi, ut intelligeres, me, qui res priuatas expedire non possum, de* Repub. *sollicitum esse, & simul quoniam in tractatione rerum humanarum totus es, uolui te habere, in quo acumen illud ingenij tui exerceres: ac si non probares quæ à me scripta essent, ut firmioribus argumentis ea refelleres.* Bene *uale.*

PETRO CASTELLANO
Antistiti Matisconensi S.

FACIT *humanitas illa tua propè singularis, qua me præsentem sæpissimè comiter amplexus es, quæ etiam in te unà cum authoritate, & fortunarum accessione mihi creuisse uidetur, ut absens ad te uirum excellenti eruditione, summáque apud* Regem *gratia, hoc nescio quid literarum exarare minimè uerear.* Vt *enim nihil aliud adferat epistola, meæ tamen ergà te obseruantiæ testis erit.* Quanquam *ne prorsus inanis sit, decreui unum abs te petere, quod tu non solùm nullo postulante, uerumetiam multis reclamantibus, magna cum laude facis: illud scilicet, ne in iuuanda* Repub. *literaria defatigere.* Nactus *es liberalissimum* Principem, *nobis diuinitus datum, qui omnes bonas artes superio-*

rum temporum iniuria in Gallia *penè sepultas, in lucem reuocaret: cuius benignitate incredibili etsi tantum effectum est, quantum optare perpaucis, sperare certè nemini in mentem uenerat, tamen ea quæ restãt sunt eiusmodi, ut sine illis hæc, quæ præclarè instituta sunt, diutius stare nõ possint.* Muniẽda *est arx ista literarũ, non solùm contra uim præsentem, impetúmque barbarorum, quos repellere superstite* Francisco Rege *non erit difficile.* Illud *etiam prouidendum, si amisso duce, ab hostibus in oppidum compulsi, fossa & uallo cingemur, ut longè obsidionis incommoda sustinere possimus.* Qui *ante nostram hanc ætatem in* Gallia *regnum obtinuerunt, uarias appellationes nacti, diuersis quoque laudibus floruerunt.* Francisci *nomen antea inter* Reges *inauditum, ad ingenuas disciplinas instaurandas, fatale mihi uidetur: ac ne unà cum* Francisco Rege, *Patroni quoque literarum concidant, non mediocriter pertimesco: nemo enim illi hoc nomine succedet.* Illud *meum augurium non satis firma obseruatione niti fortasse uideatur: sed ego timeo ne nimis uerum sit.* Itaque *esset optimo principi gloriosum, curare ut ea laus, qua præcipuè excellit, diuturna permaneret: tibi honestum, non solùm rei præclarissimæ patrocinium suscipere, uerumetiam perficiẽdæ omnes occasiones urgere.* Multum *est positum in temporibus: sed noui ego prudentiam tuam.* Neque *uerò propterea hæc scribo, quòd te mihi, aut cuiquam mortalium, qui magis hæc cupiat, concedere existimem.* Sed *quemadmodum in curriculo qui spectãt, eos, quibus maximè fauent, etiamsi summa incitatione ferantur, plausu tamen & acclamationibus adiuuant: ita ego te, quem rerum pulcherrimarum*

cupiditate ardere certò scio, cùm nihil melius agere possim, abundantia quadam amoris ad ea quae persequeris adipiscenda, magis ac magis inflammo. Bene uale.

VIDONI BRAELEO S.

IACOBVS Faber *tui studiosissimus, & studiorũ meorum hoc tẽpore patronus impulit me, uel potius coegit, ut nõnihil ad te literarũ darem. Quia facti mei defensione propterea epistolã praetexui, quòd uerebar ne simulatq;* Bunelli *cognomẽ aspexisses, temeritatis & ineptiarũ me condẽnares.* Is igitur Faber *quàmplurima de excellẽtissimis uirtutibus tuis, de singulari in rebus administrãdis prudẽtia, uberrima omniũ bonarũ artium sciẽtia, & in earũ studiosos summa propensione, cùm mihi semper narret, ad te licet absentẽ obseruandũ & colendũ mirabiliter incendebat.* Vt *uerò scripto aliquo tuam beneuolentiã elicerẽ (sic enim loquebatur) ut autẽ ego interpretor, ornatissimo uiro, maximis & honestissimis occupationibus districto molestus essem, nihil omnino causae subesse existimabã: uitae meae institutũ tibi neq; omnino improbari dicebat, ego totũ hoc partim humanitati tuae adscribebã.* Cùm *ille nihilominus cogeret, & interdum apertius urgeret, quid me, inquã scribere iubes? literas inanes, nulla subiecta sententia: hic ille, istud ipsum literis cõsignato, me epistolam ut exarares uehemẽter à te cõtendisse: te cũ aliquandiu repugnasses, tãdem uoluntati meae cessisse.* Vt *iussit, ita facio.* Tu *uerò doctissime* Braelee, *qui summae* Iurisdictionis *praesides, peccati culpã in authorẽ cõiicito: me autem inter eos, qui egregias animi tui dotes admirantur, & in omni actu, quàm bene de te existiment, oratione testificantur, si placet, adscribito.* Bene uale.

IACOBO FABRO S. D.

EX tuis ad fratres literis facilè perspexi, me magna in offensa apud te esse, quòd post tuũ discessum ne literam quidẽ. Tu uerò de me suppliciũ pro arbitrio tuo sumito: dũ tamẽ duo hæc tibi persuadeas, primũ pigritia, cuius crimen effugere uix possum, istud accidisse: deinde, me re ipsa, & omni officiorũ genere facilius, quàm inanibus epistolis tibi posse satisfacere. Quam enim sententiã literis cõplecterer? gratiarũ actionẽ? At cùm istud à me libẽter, studiosẽque fieret, totum præcidisti, affirmãs te potius accipere, quàm dare beneficiũ. Quoties occurret aliquid, quod te scire, aut tua, aut mea intersit, equidẽ non prætermittam, ut in præsentia euenit. Gratulor igitur tibi Ferreriũ, singulari integritate, prudẽtia, eruditione uirũ, Regis quidẽ liberalitate, Card. Turnonij summa authoritate, Cæmantii præclaro, uerissimóq; testimonio, tua tamẽ opera, fide, industria, diligẽtia his temporibus in senatoriũ ordinẽ cooptatũ esse. Quantum cuique debeat, ipse uiderit: sed ego uirtuti eius omnia accepta fero, neque tam propter dignitatis accessionem, quàm propter exemplũ mirificè lætor. Hoc cùm à me dicitur, omnes qui huic negotio uel interfuerũt, uel præfuerũt, uehemẽter & uerissimè laudari puto. Sed hactenus de Ferrerio. Reliquum est, ut tuis literis ordine respõdeã: & primo loco tibi, sicuti debeo, gratias agam, quòd negotium illud, quod propinqui mei efflagitatione compulsus, tibi subtimidè commendaram, confici curaris. Quod cùm per se magnum est, tum uerò multò maius, quòd authoritatem & operã tuã ad meos, meorũmque casus subleuandos, prolixè pollicẽris. Quæ tua uoluntas eò carius à me æstimatur, quòd nullis offi-

ciis prouocatus, me tuendum susceperis, quò mihi ne imprudenter aliquid abs te postulem, diligentius est prouidendum. Marliaci beneficio tibi ad Castellani Matisconensis Antistitis amicitiam aditum patefactum esse, non mediocriter gaudeo. Nam & in omni genere literarum ita excellit, ut eius consuetudine uiri principes delectentur: cuius eximiam humanitatem uel ex hoc liquidò cognoscere potes, quòd cùm tantùm gratia apud Regem ualeat, ut fortunis quotidie & honore augeatur, Bunelli meminerit. Huic, si placet, ex me salutē. Est etiam quòd Marliaco gratias agam, quòd fratrem meum, quemadmodum Ferrerius confirmauit, superiore æstate, tum propter æquitatem causæ, tum meo etiam nomine libenter adiuuerit. Hoc tu illi, nisi molestū est, meis uerbis significabis. Quid prætereà? nihil, nisi ut incolumis ad nos primo quoque tempore reuertare. Bene uale.

PETRO ET IACOBO FABRIS S.

SI *diuturnā cōsuetudo lites alienas cognoscendi & componendi, facit ut in uestra causa, litigandi acerbitates minus sentiatis, genus hoc uitæ laboriosum uobis hoc tempore fructum ferre gaudeo: sin utrique uestrûm idem usu uenit, quòd medicis, qui in aliorum morbis curandis exercitati, si quando ipsi ægrotare cœperunt, maximè omnium perturbantur: ita uos, si controuersiis aliorum dirimendis assueti, non tamen sine magno sensu doloris iudicio conflictamini, de uestra sollicitudine (ut debeo) uehementer angor. Atque eò magis, quòd haud ita pridem istiusmodi turbulentissimis tempestatibus afflictus, aliorum pericula & casus commu-*

ſereri didici. Neque uerò quemadmodum tunc ueſtra authoritate ſubleuatus ſum, ita ego nunc nulla re, niſi propenſione uoluntatis uobis opitulari poſſum: & iſtuc ipſum, quod à me iure ſuſcipitur, de ueſtris moleſtiis nihil omnino detrahere poteſt. Sed quid refert? ego tamen tantiſper gratus & memor eſſe mihi uideor, dum pro uobis omnia aduerſa timeo, dum uobis omnia ſecunda opto, qui ne inopiam, grauem ſtudiorum meorum aduerſariam metuerem, néue quid maius, quàm quantum à uobis habeo, optare deberem, ueſtra liberalitate effeciſtis. Valete, & re fœliciter tranſacta, huc quamprimum reuertimini. Tholoſæ.

IOANNI FRANCISCO SELVAE S.

VEHEMENTER lætor, te maleuolorum de me ſermonibus non modò non ceſſiſſe, uerumetiam conſtantiſſimè reſtitiſſe. Ita enim ad me ſcripſit Ferrerius noſter, cùm à nonnullis oppugnarer, te mei nominis propugnatorem fuiſſe acerrimum. Equidem pluris facio teſtimonium tuum, quàm reliquorum calumnias. Itaque ualeant qui inter nos diſſidium quærunt: amicitia noſtra, quoniam hac tempeſtate turbulentiſſima euerſa non eſt, nullo unquam rerum humanarum motu labefactabitur. Te mihi chariſſimum fuiſſe tu ipſe teſtis es: quàm ſim conſtans in amicitiis tuendis non ignoras: de tua erga me uoluntate & fide poſthac dubitare quî poſſum? Illud igitur curemus, ut ex noſtra animorũ cõiũctione honeſtiſſimus aliquis fructus effloreſcat. Quod nulla certiore ratione aſſequemur, quàm ſi tu literis tuis me ad patris olim mei, ego te meis uiciſſim ad fratris demortui imitationẽ cohorter & excitẽ. Bene uale.

LAZARO BAYFIO S.

QVONIAM *quidem Venetiis studiorum meorũ fundamenta liberalitate tua iacta sunt, equidem facile mihi persuadeo, te interdum de Bunello, id est, de maximis beneficiis tuis cogitare.* Itaque *uisum est mihi, qui sit hoc tempore rerum mearum status, his literis tibi homini occupatissimo breuiter significare.* Ego *in morte* Vaurensis Antistitis *patroni mei tam sæua tempestate iactatus sum, ut omniũ quæ mihi erant charissima, iactura facta, non in tranquillum aliquem portum inuectus, sed ad extremum naue afflicta naufragus in littus scopulosum eiectus sim.* Nunc *uerò non reficere nauim, & huiusmodi pericula & incommoda iterum experiri, sed animum meum paupertatis patientia armare constitui.* Hoc *nullum rectius remedium contra malas cupiditates inueniri potest.* Satius *esse duco, agellum in continenti colere, & ex eo parua quidem, sed certa uectigalia percipere, quàm ob parandas opes & diuitias ingentes, uentorum & procellarum ancipites casus quotidie subire.* Habes *consilium meum: quod si tibi probabitur, uti eo poteris cùm uoles: sin displicebit, mihi tamen ignosces.* Bene *uale.*

Q*ui has tibi reddet, uir probus est, & bene doctus, mihíque amicissimus: habet isthic nõnihil negotii, quod quale sit, ab eo, si placet, intelliges: atque ad id explicandum, authoritate tua, quantum poteris, non solùm propter æquitatem causæ, sed mea etiam causa libentius adiuuabis.* Hoc *te uehementer rogo.*

AEMARIO RANCONETO S.

ET tu à me petieras, & ego tibi spoponderam, fore simulatque Vauri consedissem, ut sæpius ad te literas darem: sed quæ sunt consecuta uides. Itaque superioris temporis excusationem nullam affero, quod fuit eiusmodi, ut ab amicis consolationem potius expectare, quàm ad eos epistolas scribere potuerim. Sed neque in præsentia quicquam literis dignum occurrit: in rebus meis nihil est noui: studiorum nullam certam rationem inire possum, mihique idem usu uenit, quod iis, qui turbulentissima tempestate diutius iactati, postquam terram attigerunt, adhuc tamen in mari esse, & procellis agitari se falsò putāt. Sic ego acerbissima morte patroni mei, aliísque malis adeò superioribus mensibus afflictus sum, ut quanuis iam euaserim, & ea quibus premebar conquieuerunt, simulachra tamen in animo meo tantæ calamitatis resideant, quæ me planè respirare non sinunt: sed eæ quoque ægritudinis reliquiæ die ipsa consenescunt, breuíque, uti spero, penitus extinguentur. Recuperata animi tranquillitate mihi in animo est, in desertissimam solitudinem secedere, ibíque cum libris meis, & uno fortasse studiorum socio annos aliquot soluto & uacuo animo Neptunum procul à terra spectare furentem. Quod meum consilium rei familiaris angustiæ impedire posse uiderentur, nisi Fabri huic malo liberalitate sua mederi se uelle confirmarent. Quòd si res ex sententia succedent, equidem neque Regibus potentiam & uoluptates, neque Ducibus uictorias & triumphos, neque fœneratoribus diuitias, neque tibi & Montauro nostro Reipub. gerendæ laudem inuidebo. Bene uale.

ODETO SELVAE S.

DE memoria fratris tui ab obliuione hominum uindicanda quæ scripsisti, eadem quoque mihi in mentem uenerant: & certè recenti adhuc uulnere ad nonnihil simule aggressus essem, nisi quædam pestes hominum, dum mortem uiri optimi, mihíque charissimi deplorare conor, meipsum meæ uitæ potius timere coegissent. Postquam uerò die ipsa dolore mitigato, unà quoque ille ueluti scribendi calor aliquantum refrixit, cœpi rem omnem mecum attentius perpendere: cogitaui fieri posse, ut multi consilium illud meum pessimè interpretarētur, meíque nominis illustrandi potius, quàm memoriæ patroni celebrandæ quæsitam occasionem dicerent. Alij quibus operis argumentum non ita displiceret, genus scriptorum meorum ualde contemnerent, atque ut uir ille propter eximias uirtutes pingi, fingíque dignus fuerit, me tamen neque Apellem, neque Lysippum esse iure contenderent: quorum alterum suppresso authoris nomine uitari facilè posset, alterū si uestro iussu, quorum rem quàm diutissimè manere maximè interest, id totum susciperetur. Quòd si ea facultate, quam in me existimatis esse, uos contenti estis, quid attinet in hac re meam uoluntatem exquirere, quæ tibi præsertim neque dubia, neque obscura esse potest? Et quidem in præsentia ea mihi studiorum ratio instituta est, ut ueterum scripta legenti, noua non admodum scribere uacet aut libeat. Sed neque in istiusmodi rebus magnopere festinandum censeo, & cùm animum meum diuturna lectione expleuero, tum demum (uti spero) omnes meos impetus ad scriptionem conuertam.

Hoc interim spatio ualde cuperem ea quæ ille partim de Græco in nostrum sermonem iussu Principis cõuerterat, partim sua sponte ad religionẽ Christianam pertinentia scribere instituerat, à uobis diligenter asseruari. Etsi enim perpolita non sunt, ea tamen si uestro beneficio aliquando in manus hominum peruenient, Georgium Seluam non solùm uixisse, sed optimum sapientissimúmque Antistitem fuisse posteris testabuntur. Hac ratione facillimè poterunt refelli maleuolorum calumniæ, quæ ut prorsus manes sunt, ita omnino indignæ, quibus aliquid respondeatur. Fratrem tuum nemo bonus & prudens nouit unquam familiariter, qui non illius similis esse optauerit. Horum ingenia & mores qui bene perspexerit, nisi stultissimus, aut improbus, imitari cupiet nemo. Bene uale. Tholosæ prid. Calend. Ianuar. M. D. XLI.

Ioannem Franciscum fratrem tuum literis meis prouocatum, nihil rescripsisse demiror, cui, si placet, ex me salutem.

PETRO DANESIO SAL.

NVPER *cùm Ferrerius cõmunis amicus in aulam proficisceretur, cupiebam quidem ei nonnihil literarum ad te dare, quò de mea erga te uoluntate, ac potius obseruantia nihil aut immutatum aut imminutum temporis spatio esse cognosceres: sed ita recentibus molestiis undique urgebar, ita magnitudine doloris, quem ex morte Georgij Seluæ patroni nostri incredibilem ceperam, animus meus æstuabat, ut neque ad scribendum, neque uerò ad cogitandum posset ullo pacto consistere. Angebar, mi Danesi, ereptum nobis eum*

Antiſtitem eſſe, in quo ueterum patrum ſanctitatem illam minimè fucatam facilè poſſes recognoſcere: & eo tempore ereptum, quo Reſpub. Chriſtiana maximè laborat ex taliũ uirorũ inopia. Deplorabam non meam ſolùm, ſed Chriſtianorum omnium calamitatẽ: ueniebat in mentem, quàm multos uir ille, ſi diutius in uita manſiſſet, exemplo ſuo ad religionis Chriſtianæ labentis & inclinatæ ruinas fulciendas allicere potuiſſet. Extinctum integerrima ætate, uix dum bene iactis fundamentis ædificij, quod planè diuinum in animis hominum excitare cogitabat. Quid quæris? Valde ſub ipſum obitum perturbatus eram, contabuiſſémque angoribus, niſi mentem meam ſenſim à rebus triſtiſſimis abducens, conſolationes, quibus hanc ægritudinem mihi adimerem, aut certè minuerem, undique collegiſſem. Equidem cùm de meo erga illum officio quærerem, reperiebam, omnia, quæ à mei ordinis homine proficiſci potuerunt, officia me ei conſtanter, & optima fide præſtitiſſe. Amaui illum ardentiſſimè, colui diligentiſſimè nulla præmiorum ſpe propoſita. Cùm enim uiderem eum nihil ſua ſponte, ſed Chriſtianorum cauſa agere, non iam quid mea intereſſet, ſed quid ille uellet, in omnibus ſpectabam. Nihil tam humile, nihil tam abiectum, nihil tam ſtudiis meis contrarium, quod ego non eo petente libenter ſuſceperim, ſimulatque eum ad res diuinas acerrimè contemplandas euolare, neque ſolùm diuitias & honores contemnere, ſed parum etiam ualetudini parcere animaduerti. Quid prætermiſi, quò eum à nimia illa animi contentione reuocarem? Quoties illud uſurpaui, curandum eſſe, ut quæ libenter, ea etiam diutius faceret? Ego interdum liberius, & eam

quam

quam nunc uideo rerum commutationem, & penè genus ipsum mortis prædixi. Cùm enim corpus, meo iudicio, neque satis ali, neque exerceri, animum autem ad cælestium rerum cogitationē continenter seuocari animaduerterem, non fuit difficile colligere, hoc diuturnum esse non posse. Qui aliò morbi & mortis causam conferunt, eúmque, quòd res nonnullæ ad uoluntatem non fluerent, mœstiorem fuisse, atque ea re morbum adauctum prædicant: ij uel ex sua natura uirum, omnium quos unquam uiderim, prudentissimum, & ad humana omnia ferēda constantissimum fingunt, uel ab imperitis & leuissimis, ne quid grauius dicam, hominibus decepti, quibus minimè oportuit, uehementius irascuntur. Scio doctissime Danesi, *breuitate & subtilitate epistolarum te magnopere delectari: sed quoniam aliò cursum meum dirigentem nescio quis æstus animi in hunc sermonem me abripuit, da mihi hoc, ut bene longam, & prorsus inelegantem epistolam perlegas: spero enim, cùm meam causam tibi probauero, fore, ut multi, quos adeò auersos à me esse non uellem, authoritate & oratione tua commoti mitigentur.* Nam *alios, qui propterea hæc in me conferūt, quòd eorum intemperantiam repressi, nihil moror. Qui quàm stulti sint, uel ex hoc ipso intelligi potest, quòd dum me imprudentiæ insimulant, ad quam omnium criminum, quæ ab eis confinguntur, summa referatur necesse est, seipsos perditè flagitiosèque uixisse confitentur.* Sed *ego imprudenter in hac parte nihil egi: illi certè improbi fuerunt. Quibus diebus* Vaurensis Antistes *febrem non habebat, ego ad eum, quoniam ita iusserat, sæpius accedebam.* Ille *statim de rebus diuinis, de bene beatéque*

uiuendo aliquid. Querebatur interdum, quòd morbo impeditus, omnibus quæ gerebãtur interesse non posset: scire se ob eam causam & domi, & apud alios geri maiore licẽtia quàplurima, ad quæ meam & aliorũ operã deposceret. Hîc ego, *cùm eum res serias, & quæ atram bilem augere possent, in præsentia ut omitteret peterem supplex: ille in hanc sententiam libentissimè disserebat, nunquam se iucundius, quàm cùm suum officium faceret, uiuere, id sibi antiquissimum esse.* Neque uerò *se perturbari aut angi, si eos, quibus præesset, tardius ingredi in rectam uiuendi rationẽ intelligeret: nunquam id suscepisse, ut animis hominum uim adferret: suam culpam non alienam præstare uelle.* Ne *de superiore loco hortaretur ad pietatem suos, se quidem morbo impediri: ne ea, quæ ad sanandos eorum animos pertinerent, procuraret, ne morte quidem proposita reuocari debere, aut posse.* Quare *uelle ab aliis exquirere, quæ per se nosse non posset: non quò esset in quenquam durior, uerùm ut omnia remediorum genera experiretur: huiusmodi cogitationibus, quòd essent suauissimæ, non augeri bilem atram, sed minui.* Hæc *oratio delicatis hominibus, qui libenter nihil agunt, nihil curãt, uix probabitur: tibi, qui in grauioribus studiis magnam partem ætatis consumpsisti, non usquequaque displicebit.* Rem *enim, nisi fallor, probabis. modum adhibitum esse cuperes: in qua sententia, ita me* Deus *amet, semper fui.* Ve*rùm age perpendamus istud mi* Danesi, Neminem *mortalium ad eum gradum sapientiæ peruenisse, ut in omnibus actionibus mediocritatem, tanquam lineam, nunquam transiliat.* Alij *in honoribus petendis nimis ambitiosi sunt: alij auaritia inflammati, ad parandas quauis ratione diuitias præcipites feruntur: alij*

uoluptatibus undique conquirendis nimium student. Sed omittamus hæc, quæ libero homine uix sunt digna. Tu, ut per optimas disciplinas longius progrederere, nunquam diutius, quàm ualetudo, aut etiam rei familiaris ratio postulabat, affixus libris fuisti. Quòd si ita est ingenium hominum, ut in alteram partem semper propendeat, Georgio Seluæ, dum omni uirtutum genere animum exornare conatur, si corporis interdum oblitus est, non ignoscemus? Vtinam quamplurimi in hãc partem peccent: nõ quòd negem mediocritatẽ in omnibus optimam, sed ut sunt tempora, utinã quamplurimi in hãc partem peccẽt: neque enim istiusmodi homines ad ipsum modũ reuocare esset difficile. Nũc multi in contrariã potius partem ruent, hanc excusationem prætexentes, quòd audierint hunc uirum, dum se non respicit, in ipso ætatis flore concidisse. Verùm neque illi uoluptatibus consectandis mortem effugiẽt, neque fortasse ad extremam senectutem peruenient: pacatiore quidẽ certè, & maiore animo nequaquã moriẽtur. Sed redeo ad id, quod cœperam dicere. Præbuit mihi solatium, quòd culpa uacarem: uerùm & illud ante oculos mihi proposui, hunc Pontificem innocentissimè uixisse, ad Deum Opt. Max. omne otium, negotium, actiones, cogitationes denique retulisse. Itaque illũ Deo curæ fuisse, qui ne passerculos quidẽ temerè interire sinit, nedũ Antistitem, in res sanctas toto pectore incumbentem: quod nos homuncul iacidisse fortuitò quereremur, diuino gestum esse consilio. Obseruasse etiã illud mihi uideor, eos, qui quàm celerrimè maturitatem assecuti sunt, rarò ad summam uiuere senectutem. Quid enim homini prouecta ætas adferre queat, præter moderationem, prudẽtiam, rerum maximarum usum

& scientiam, quæ in hoc uiro tanta fuerunt, ut primùm Senatus Venetus, *deinde* Rom. Pontifex, *ad extremum* Cæsar,*ad quos omnes eum* Rex *de rebus maximis legauerat, eius excellentem uirtutem, maximum rerum humanarum usum, summámque in eis administrandis prudentiam sint admirati.* Complecterer *hoc loco eius laudes, nisi tibi notæ essēt, & magna ex parte à te fluxissent, qui moribus optimis & liberalibus disciplinis eum à puero ita instituisti, ut quæ restabāt, facilia illi reliqueris.* Sed *certè cùm animus mortalium infinitas res capere non possit, fit mihi uerisimile interdum, eum qui tam multa supra ætatem adeptus esset, maiora aut plura sustinere nō potuisse.* Vsus *sum præterea illo uerissimo & certissimo genere consolationis, præclarè cum illis agi, qui quo tempore rerum diuinarum desiderio maximo tanguntur, illicò iubentur è uita discedere.* Interesse *nostra fortasse, ut diutius in terris morarentur: sed nos qui illorum mores imitari cùm possemus, nolumus, indignos talium uirorum consuetudine ita plecti, ut probitatem, quam præsentem & oblatam contempsimus, eandem absentem & sublatam ex oculis requiramus.* Vnum *restabat, quod explicare non poterā, eum iuuenem interiisse, cùm* Respub. Christiana *maximè illius auxilium & consilium implorare uideretur: uerùm hanc quæstionem maiore alia disputatione dilui.* Quis *enim non iure miretur* Christum, *nostræ salutis authorem, cùm messem expectare posset, uix dum semente facta religionis* Christianæ, *contumeliosè in crucē actum esse?* Istis *rationibus adductus, paulùm quidem respiraui, intellexíque, scelerate impiéque nos facere, qui propterea quòd rerum*

causas non intelligamus, acta Dei Opt. Max. quodammodo rescindere uelimus, eiúsque decretis æquissimus summa temeritate resistamus. Posthac igitur tanti uiri mortem, qua nihil mihi in uita contigit acerbius, feram fortiter, animúmque ab angoribus ad literarum studia traducam: quæ, dum alienæ potius, quàm meæ uoluntatis rationem habeo, maiore, quàm par erat, spatio intermissa esse, nunc demum magno meo malo sentio, & tu ex huius epistolæ lectione, uel me tacente, facilè iudicabis. Equidem initio quòd scirem, quàm tibi placeret breuitas, & quàm deceret epistolam, paucis tecum agere decreueram: sed inter scribendum complexus sum plura: primum, quòd te bene de me existimare uolo: deinde, cùm rem omnem cognouisses, fieri posse speraui, ut eos qui in me duriores sunt, pro tua in me beneuolētia flecteres & lenires: quibus enim ex animo semper faui, quorum familiam uerissimis laudibus illustrari uolui, eos iratos minimè habere uellē. Quòd si pergent rectè factis magnam pœnam constituere, feram ut potero, consolabitúrque me hoc unum, quòd Georgio Seluæ Vaurensi Antistiti, patrono meo, ad supremum usque uitæ diem satisfecerim, quo ij, quibus institutum meum tantopere improbatur, neque prudentiores sunt, neque uiri certè meliores. Bene uale, & me, si placet, ama. Tholosæ 14. Calend. Sextil. M. D. XLI.

ODETO AMBROSIO SELVAE S.

DE libris fratris tui ita satisfactum est iustissimo desiderio tuo, ut nemo tamen queri possit, quicquam hæredibus ademptum esse. Prudēter mea quidem sententia,

& quẽadmodum oportuit, administrata sunt omnia: nisi fortè in eo lapsi sumus, quòd arcæ tuæ nimiũ pepercimus. Nam *in auctione licitatoribus multis clàm admonitis, & tuo nomine deterritis, factũ est fortasse, ut omnia aliquãto minoris uænierint. Quod si ita esse rationibus subductis cõperies, facillimè hoc damnum tua liberalitate sarcies.* Illud *quidẽ animaduertisse mihi uideor, bonarũ artium studiosos omnes eò libentius tuæ uoluntati morem gessisse, quòd cùm de cæteris tuis uirtutibus, tum de animi candore multa à nobis prædicari audiuerint.* Confirmaui *enim illis, te hunc thesaurum librorum non magis tibi, quàm bonis omnibus emere, libentérque diuitias istas ob subleuandam literatorum inopiam profusurum.* Sed *de his hactenus. Quod attinet ad negotium illud, cuius tu in posterioribus literis meministi, ego* Mezentio *rem omnem exposui, qui longè melius corà m, quàm ipse literis cõplecti possem.* Ab *eo igitur omnia.* De *fratre tuo, quoniã ita iubes, ad quem res maximè pertinet, &* Salomonium, *cuius ego iudicium plurimi facio, hoc non solùm expectare, uerumetiam flagitare dicis, conabor aliquid conscribere: atque utinam uoluntati animóque meo facultas respondeat.* Sed *amabo priusquam ad istud opus aggrediar, sine ut legendis ueterum monimentis quasi sitim expleam.* Interea *dabo operam, quemadmodum sapienter mones, ne acumen styli ita retundatur, ut exacui cùm res postulabit, facilè nequeat.* Bene *uale.* Datæ Tholosæ *7.* Calend. Maij M. D. X X X I.

IACOBO FABRO S.

APVD *homines gratos merita noua beneficiorum ueterum memoriam non expellunt: fructus tamen quem ex*

liberalitate tua hoc tempore percipio, tantus est, ut innumerabilia beneficta, quæ ab amplissimus uiris in me profecta sunt, longè minora esse uideantur. Neque ue*rò propterea hoc accidit, quòd aliorum præterierint, tua munera sint præsentia: à me sanè utraque non perturbatione aliqua animi, sed maiore quadam ratione ponderãtur.* Nam *ut cæteri uoluntatis erga me propensione, & rerum magnitudine tibi non concedant, hoc certè in tua benignitate præcipuum est, quod me in summa trãquillitate cõstituit, dies noctésq; sine ulla interpellatione in studiis literarũ uersari patitur, non me diutius inuitũ certo in loco retinet, nõ eò, quo minimè uellẽ, proficisci iubet, nõ auocat à libris: quã querelã habuit superiorũ beneficentia.* Hæc *quæ per se magna sunt, alio insuper cumulo augẽtur: fratrũ tuorũ summa erga me beneuolentia, quæ mihi omnibus in rebus ad me, meósque pertinentibus, adeò prompta & parata est, ut non familiæ uestræ cliens, sed penè quartus* Faber, *& frater existimari queam.* Omnia *enim mihi uobiscum quodammodo sunt communia, præter* Reipub. *gerendæ molestias, quas tantùm abest ut uobis inuideam, ut hoc nomine fœlicior propemodum mihi uidear, quàm uos ipsos meæ fœlicitatis authores.* Quod *ita esse tu facillimè iudicabis, si uere ineunte negotiis exolutus ad nos reuertere.* Duo *interea mihi diligenter prouidenda sunt: unum, ne ego minus gratus & memor sim in habenda gratia, quàm tu in largiendo fueris liberalis: alterum ne hoc liberum & uacuum tempus sine fructu effluat, ne ego præ otio iners fuisse iudicer, tu uerò tua bona profudisse & perdidisse uideare.* Bene uale.

ODETO SELVAE S.

PAVCIS *diebus antequam literæ tuæ humanissimæ mihi redderentur, scripseram ad* Ferrerium *epistolam, cuius exemplum quoniam ad te missum existimo, non repetam hîc, quæ ne semel quidē à me sine summo dolore scribi, neque fortasse à te sine aliqua molestia legi potuerūt.* Illud *potius dicā: nihil gratius, nihil suauius, nihil iucūdius literis tuis: metum enim omnem, in quo erā, & quo, ne antea ad te scripserim, prohibitus sum, mihi ademerunt.* Bene *habet, quòd tuum de mea erga te uoluntate iudiciū retines, parémque ac mutuam propensionem animi polliceris.* In *qua parte, meritorum quidem magnitudine longè superior esse potes; amore & beneuolentia me uincere nunquam potes: quam ego tibi, cæterísque omnibus quocunque potero officiorum genere declarabo.* Nam *quòd primo loco ponebas, te adductum, quòd scires me fratri tuo fuisse charissimum: uirum illum, quoad uixit, propter eximias eius uirtutes tanti ego feci, quāti mortaliū prorsus neminem: méq; ab eo diligi, nullo tamen merito meo credidi, neq; in hoc me deceptum puto.* Eius *mortē grauius tuli, diutius luxi, quàm patris aut matris, omniúmq; qui mihi unquam fuere charissimi: illius memoria mihi in uisceribus hæret, quam ego quotidie renouo, non solùm ut de amore nihil detrahatur, sed ut illius exemplo ad uirtutum quidem omnium, sed imprimis* Christianæ *religionis studium magis incendar.* Quod *quidem,* Deo *adiuuante, si assequar, tum id, quod de uirtutibus meis amicè in literis tuis addebas, uerè aliqua ex parte poterit scribi.* Interea *non solùm laudem aliquam mihi*

tribui non postulo, uerumetiam summam uituperationem ualde pertimesco. Si enim, cùm ducem habebam, per curriculum pietatis tam lentè procedebam: nunc cùm neminem uideo qui praeeat, qui uocet, qui excitet, tam multi reuocent, deterreant, detrahant: quid futurũ sit, id est, in quam partem animus meus se patietur impelli, non satis scio. Neque enim diuino solùm praesidio, quod nobis uolentibus & petentibus praesto semper est, sed summa etiam constantia, incredibilique animi robore opus est, ut tot tantásque difficultates, ueluti moles oppositas, fortiter perfringamus & obteramus. Verùm haec in praesentia nimis multa: posthac autem saepius ad te, & diligentius, si intellexero, meam in hoc genere diligentiam tibi non displicere. Bene uale. Tholosae Idib. August. M. D. X L I.

IOANNI BERTRANDO
aequissimo Praesidi Sal.

SCRIPSIT *ad me nuper Claudius Phorcrisius, id quod antea de nonnullis acceperam, se domi tuae non solùm in literis uiuere, uerumetiam singulari tua humanitate & liberalitate foueri. Magnum sanè hoc ego duco, quod placuit tibi, qui turpi secernis honestũ. Lectis igitur illius literis, cogitaui statim, quibus uerbis tibi gratias agerẽ: nam cùm tanquã me alterum amem, beneficia, quae in illum conferũtur, in me quodammodo redundare necesse est. Neque uerò hoc fortuitum, sed planè diuinum, ut cùm arctissima sit inter te & Fabros amoris necessitudo, eodem tẽpore quo illi me tanquam quartum fratrem omnibus studiis & beneficiis com-*

plectuntur, tu Phorcrisium omnibus amicitiæ uinculis mihi astrictum diligere & tueri cœperis. Agam igitur gratias non fortunæ, sed Deo Opt. Max. qui te in hanc mentem impulit: tibi quoque, qui uetera tua erga me merita, quæ quidem ego obliuisci non possum, hac recenti accessione cumulare uolueris. Adscriberem hîc nonnulla de eruditione Phorcrisii, de modestia, de rerum humanarum usu: sed tu hæc omnia ex aliquot mensium cõsuetudine aliqua ex parte facilè perspicere potuisti: & ego de hominis mihi amicissimi uirtutibus loquens, uereor ne summam beneuolentiam potius declarare, quàm religiosè testimonium dicere uidear. Non dubitans tamen hoc tibi confirmo, te non solùm in literis, sed in omni uitæ ratione uberiores indies ex eo fructus esse percepturum. Bene uale.

ARNOLDO FERRERIO S.

SCRIPSI *ad Danesium, hortatu atque adeò periculo tuo, non epistolam, sed uolumen: si qua erunt, quæ eius limato iudicio munus satisfaciẽt (ut necesse est esse quamplurima) tu culpam temeritatis meæ magna ex parte sustinebis. Equidem non laboraui, ut disertus essem, quòd cùm antea semper, tum hoc tempore intermissis iamdiu scribẽdi exercitationibus esset longè difficillimum: illud potius spectaui, ut falsas nonnullorum criminationes refellerem, quæ quoniam multorum uocibus & literis ad me perferuntur, quid est, quòd taceam aut dissimulẽ? Duo sunt hominum genera, quos mihi succensere minimè miror, & non ita molestè fero: unum est eorũ, qui Vaurensem Antistitem Vaurum secedere molestè ferebãt: quod perinde est, atque si ducẽ*

exercitus in castra uenire, in acie uersari, cum hoste, si res ferat, cõfligere nunquã patiare. Verùm ij, quoniam rerum humanarũ splendore capti, serpunt humi, neque in cœlum suspicere queunt, ferendi sunt: etsi incursabit aliquando in nos eorũ dolor, non sunt asperius repellẽdi. Oppressi sunt opinionibus, magnos sequuntur duces, ut iam quod exemplo multorũ faciãt, iure quodammodo facere uideãtur. Sed interim quid mihi uitio uertant, satis intelligere non possum. Georgius Selua Vaurensis Antistes religionem Christianam suis, & suorum commodis, diuina humanis, æterna caducis prætulit. Quid ad me? si hoc mihi tribuunt, rerum pulcherrimarum authorem me laudant: quod ego neque agnosco, neque sanè mihi tribui postulo. Si uerò ita sentientes, aliud tamen obiiciunt, quò me in inuidiam adducant, non satis candidè mecum agunt: neque tam sponte sua, quàm aliorum impulsu id eos facere existimo. Sunt enim nonnulli, à quibus ista manant, qui ad secundum distributionis meæ genus pertinent, quorum ego rationibus cum unà uiuebamus, optimè quidẽ consultum semper uolui: sed quia iussu patroni illorum cupiditatibus aduersabar, odisse me pessimè nunquam destiterunt: horum ego testimoniũ, quoniã nullius ponderis est, refellere non cõstitui, neque scelera & flagitia acerbius insectari. Ergo & illos priores minimè miror, & istos facilè contẽno. Restãt duo fratres, à quibus me amari semper & uolui, & credidi, quos propter leuissimos rumores adeò immutatos esse molestè fero. Nihil actũ, nihil à me cogitatũ, cuius ambo nõ fuerint conscij: qui fratris institutũ etiã, cum rei familiaris iactura cõiunctũ, laudare & admirari semper mihi uisi sunt.

Erant nonnulla seueriora, sed ea ne mihi quidem probantur, quæ à me mitium non duxisse, sed ab alio, cuius ego mores & eruditionem magis, quàm iudicium laudabam, præclarè sciunt. Ab eodem fonte manauit contemplandi ratio, ad quam me non ascendisse fateor. Ea ut mentem uiri optimi rerum diuinarum desiderio inflammauit, ita corpori ualde nocuit, quod postea facilè intellectum est ex genere mortis. Si mihi fidem non habent, percontentur à uiris probis & doctis, qui sine ulla animi perturbatione de rebus incorruptè iudicant, quemadmodum ego in omnibus me gesserim. Hæc ego propterea apertius scribo, mi Ferreri, ut cum utroque, si fieri potest, agas: & hãc epistolam, quæ pro me loquitur, eis legas. Quanquam enim conscientia fretus, facilè possum huiusmodi calumnias contemnere: tamen eos, quos certo iudicio complexus sum, & ut ab eis diligerer, omni ratione prouidi, sine causa abalienari à me non uellẽ. Valde sunt in me, quod facilè intellexerim, quorundam artibus & mendaciis incitati: quo factum est, ut ad eos nihil literarum dare ausus sim, sed Danesium, & te potius allegarim, per quos facilius negotium omne administrari, eósque ad æquitatem reuocari facilè posse credidi. Sed de his hactenus. Consilium meum hîc manendi tibi probari lætor, ex quo ego maiorẽ indies uoluptatem capio. Quanquam enim postulare uidebatur fortunarum mearum tenuitas, ut longè mihi in posterum prospicerem, tamen ut uerum fatear, ego mei dissimilis esse non possum. Post Deum, in studiis literarũ mihi sunt omnia, quæ etiam dabo operam, ut ad eum ipsum referantur. Dices hominem egestate oppressum, præclari nihil efficere posse:

Verum id quidem est: sed ego cùm paruo contentus sim, nunquam existimaui id mihi deesse posse: quae spes adhuc me non fefellit. Post Patroni mei obitum, cùm in maximas angustias coniectus uiderer, ecce tibi accurrunt tres Fabri, qui architectos se fortunae meae pollicentur fore. Vtar igitur, quoniam illis ita placet, in praesentia hoc perfugio: postea, ne eorum liberalitate abuti uideamur, aliquid excogitabimus. Vale. Tholosae.

FRANCISCO OLIVARIO Galliarum Cancellario S.

RESTITI multum, diuque uir amplissime, cùm Iacobus Faber tui obseruantissimus, magnopere mihi author esset, ut nonnihil literarum ad te darem: ego contrà ineptiarum, ac potius stultitiae crimen defugerem: ille instabat, ego repugnabam: nonnulla afferebat, quae ego nullo negotio refellebam: peruicit tamen ad extremum, non tam aequitate causae, mea sententia, quàm authoritate superior. Quam enim causam aut ueram, aut uerisimilem comminisci queam, cur hoc tempore tibi uiro grauissimo, & maximis occupationibus districto, meis scriptis molestiam exhibeam? Nihil abs te in praesentia petere uolo, & si res cogeret, alios, qui pro me id facerent, ad te allegarē. Quid ergo Faber? dixit quamplurima de tuis uirtutibus, quibus ille commemorandis & celebrādis expleri non potest. quae omnia, sicut ego arbitrabar, summam uim ad deterrendum habebant: quo enim tu excellentior es, eò praestantissimarū actionum tuarum cursum impediri minus decet. Confirmauit praeterea te lectis quibusdam epistolis meis, genus

earum non improbasse. Amens planè mihi uidear, si tibi, uiro omnibus ingenuis artibus perpolito & subtili, synceróque iudicio, literas meas placuisse credam. Tibi tamen immortales gratias, sicuti debeo, ago, quòd nugas meas dignas esse, quæ à te legerentur, atque etiam laudarentur, Iacobo Fabro, studiorum meorum patrono persuaseris. Nam cùm ille in omni genere doctrinæ tibi meritò tantùm tribuat, quantum nemini, nec quem abs te commendari audiuit, suis beneficiis dignum iudicat: huius eximiæ humanitatis tuæ memoria ex animo profectò nunquam discessisset, meo scripto tamen id ipsum, quia necesse non putabã, minimè declarassem, nisi me is, cui roganti negare non potui, propemodum coëgisset. Cuius periculo, quoniam in præsentia pecco, progrediar longius, tibíque, si pateris, hac postrema epistolæ parte liberius gratulabor. Facilè enim intellectũ est ex eo, quod nuper te Consiliario & impulsore Rex, bonis omnibus plaudentibus, edixit, de sanandis uulneribus, quæ superiorum temporum iniquitate Galliæ nostræ imposita fuerunt, te diuina quædã animo cogitare, & quæcunque apud ueteres philosophos de moribus & legibus scripta diuinitus legisti, quǽque longo rerum communium tractandarũ usu cognouisti, constituisse hoc tempore expromere. O te beatum, qui non solùm uelis, sed etiam possis prodesse quamplurimis. Quid enim non potest is, quem Rex maximus summo Magistratui præfecit, cuius consilium in legibus ferendis & abrogandis imprimis sequitur? Sed quoniam ea, quæ rectissima sunt, paucis admodum probantur, pro tua singulari sapientia pedetentim ad causam ingrederis, multáque occultas, & in aliud tempus dif-

fers, ut tardius quidem quàm optares, fœlicius tamen quàm plærique existimarent, rem ad exitum perducas. Quæ igitur à nobis adhuc intelligi non uis, ea curiosius non exquiremus. Quæ uerò ad immoderatam quorundam hominum ambitionem frangendam, & lites restinguendas in lucem protulisti, cur non summa cum laude tua commemoremus? Nulla ratione, meo iudicio, *Galliæ melius prospicere potes, quàm si controuersiarum seminarium, quoniam radicitus euelli non potest, magna ex parte circuncidas & amputes.* Nulla *enim est capitalior pestis hac rixandi consuetudine, qua non solùm omnium fortunæ absumuntur, uerumetiam præclara ingenia ad liberales artes percipiendas, & res maximas gerendas idonea, fœdissimo genere morbi exeduntur & extabescunt.* Audebo *affirmare ego, rerum humanarum planè imperitus, & qui libenter* Reipub. *gerendæ laudem aliis concedo: non dubito tamen pace hoc asseuerare tua, tum demum beatas fore ciuitates, cùm milites à bello, medici à morbis, iudices à litibus abhorrebũt.* Nam *si nemo ex alterius damno quæstum facere studeret: si nemo ex alterius incommodis suum pararet cõmodum: omnes aduenientibus malis, quoad fieri possit, occurrerẽt:* Rei *militaris periti, bellorũ causas præciderẽt, nunquam nisi necessariò, & extremorum hostium iniuriis compulsi, arma caperẽt:* Medici, *ne quis ægrotaret, diligenter cauerent:* Magistratus, *multò propensius nascentibus concertationibus obuiam irent, quàm in eis diiudicandis ætatem contererent.* Quid? Tu *ergo hasce honestissimorum hominum nationes fame necare uis? imò uerò in pace & otio militibus stipendium persolui:* Medicos *ab iis, qui*

optima ualetudine utuntur, mercedem exigere, causidicos & iudices ab iis, qui non litigant, honorarium accipere iuberem. Non dubium, quin hæc tibi otio abundanti homini optata esse uideantur. *Præclara quidem illa, sed quæ in tam perditam hominũ colluuiem induci non possint. Quid refert? tamen in istis cogitationibus summa cum uoluptate mens mea uersatur: etsi non istud ipsum quod dico, aliud simile tamen, & quod eandem ferè uim habeat, excogitari posse acutissimè uidisti: ac rem tanta prudentia temperasti, ut nullum ordinem, aut omnino hominem læseris. Tam bene positis initiis, quæ consequentur, quemadmodum speramus, illustriora erunt: uerùm ad res magnas efficiendas, multis præsertim aduersantibus, temporis longinquitate opus est.* Te Deus Opt. Max. *quoniam in* Rempub. *tuẽdam & ornandam, omnem curam & industriam insumere decreuisti, quàm diutissimè saluum custodiat.* Bene uale.

IACOBO FABRO S.

QVOD *ego præclarè à ueteribus scriptum diligẽter memoriæ mandaram, uerúmque esse mihi persuaseram, difficilem esse diuturnam uirtutis simulationẽ, id paucis antè diebus, quàm hæc scriberem, experiẽdo didici. In eo qui homines bene de se sperare diutius noluit, & cùm repugnante natura omnibus admirantibus, plerisque diffidentibus, filij disciplinam diuitiis antiquiorem sibi esse aliquot mensibus simulasset, rediit ad ingenium, méque singulari perfidia prodidit.* Sed *minimè mirum est, in hoc eum negotio sui similem fuisse.*

Neque

Neque verò tam dolendũ est, quòd hoc suo facto mercedem illam annuam (quæ erat mihi propter angustias rei familiaris necessaria) detraxit, quàm quòd adolescentem, qui iam tum nepotum tuorum exemplo, tum Gulielmi, uiri probi & docti labore, meisq; præceptis, ad probitatem & literas bona cum spe formari incipiebat, ualde repugnantem scelerate perdidit: poterit enim meum illud damnum aliunde resarciri. Iuuenis ille, cuius uitiosa natura diligentia nostra, & bonorum consuetudine hac tenera ætate corrigi fortasse potuisset, iis remediis amissis, uix unquam ad bonam frugem perueniet. Ita is, quem tu bonum ciuem olim, & patriæ utilem fore dicebas, patris culpa uitia paterna imitabitur. Equidem optarem aliter euenire, falsúmque esse hoc meum auguriũ: sed quis scit, an longè æquius sit, rem malis artibus quæsitam, ab hærede conuiuiis & alea dissipari? Ita patris improbitatem liberorum corruptissimi mores ulciscentur. Scripsi hæc uerbosius contra meam consuetudinem, commotus indignitate rei, quo breuior in reliquis ero. Cùm hasce literas dabam, quæ ad nostram in Italiam profectionem pertinebant, ita parata erant omnia, ut nihil impedire, aut etiam diutius remorari discessum nostrum posse uideretur. Nepotes tui sanctissimè iurãt, mihíque persuadent, se hanc peregrinationem eo animo suscipere, ut prudẽtiores, doctiores, meliores domum reuertantur: ad quam rem ego illis studium meum, operam, diligentiam, fidem sine ulla exceptione polliceor. Quid quæris? Magnam spem habeo, fore ut uolumus, ita tamen ut à corruptiore illa prouincia, & ab adolescentiori ætate nonnihil pertimescam. Sed hæc omnia Deus

optimè moderabitur, ad cuius nutum & uoluntatem omnes actiones & cogitationes meas referre constitui. Si quid aliter, atque ego cupio & spero, acciderit, cùm uacem culpa, ita rem cecidisse, ut optimè potuerit, interpretabor. Bene uale, *& me absentem non minus quàm præsentem ama.*

ODETO AMBROSIO SELVAE S.

NVPER *dum* Patauii *unà essemus, cùm alia multa mihi ex amicorum consuetudine iucundissima acciderũt, tum ex* Marij *uiri sanè optimi pietate fructũ cœpi uel maximum. Quem cùm* Pauli *epistolas enarrantem libenter audirem, illud me in eo sene imprimis delectabat, quòd institutum eorum uehementer reprehenderet, qui philosophiæ studiis plusquam necesse* Christianis *esset, dediti, literas sacras aut nunquam, aut serò admodum attingerent.* Et *cùm mihi quæ in hanc partem afferebat, ualde probabat, tum etiam nonnullos harum rerum prorsus insolentes sua oratione permouere usus est.* Gaudebam *sanè, & bonos omnes non mediocrẽ facere quæstum arbitrabar, si doctrina summa & præstanti ingenio præditi uiri, ad optimũ istud & planè diuinum philosophandi genus, à quo antea abhorrebant, se totos conuerterent.* Memoria *tenes, cùm ego tibi de fratris tui patronique mei* Vaurẽsis Antistitis *sanctitate, de* Poli *etiam suauitate, & minimè fucata probitate multa dixissem, à quibus hæc studia summa animi contentione coli sciebam, quòd etiam de* Sadoleto *addiderim: cuius testimonium eò plus habere ponderis uidebatur, quòd cùm nullum scientiæ genus pror-*

sus ignoraret, in ipsa autem philosophia etiam excelleret, sibi tamen Platonem & Aristotelem prae Paulo frigere asseuerabat. Quod ego non ut maiorem authoritatem apud te res haberet, dictum ab eo fingebam, sed istud ipsum & de Polo, qui à Sadoleto sibi dictum confirmaret, praedicari non semel audiueram, & ex eius scriptis, quae breui tempore non pauca in hoc gênere aediderat, ita esse mihi facilè persuadebam. Hanc meam de Sadoleto persuasionem & praedicationem refellere uidetur eleganter sanè ab eo scripta epistola, cuius authoritate & eloquentia, quoniam nonnullos ita commoueri audio, ut in eo quod facere statuerant, non perseuerent: magis autem repudiata Theologia, quam paulò antè, ueluti castissimam coniugem sibi desponderant, ad ueterem pellicem, quam à se dimittere cogitabant, & eius blandissimas illecebras reuoluantur: placet in praesentia tecum singula rationum momenta expendere, prolixiúsque de omnibus istis agere, quàm epistolae breuitas patiatur. Petierat Polus, ut est religionis amplificandae cupidissimus, à Sadoleto per epistolam, ut Lazarum Bonamicum, suum contubernalem ad studia literarum sacrarũ impelleret: uelle id Antistitem non dubitabat: ualere plurimum apud Bonamicum authoritatem eius sciebat. Quòd si id fieri posse desperaret, saltem ab eloquentiae studiis ad grauiora illa philosophiae moralis praecepta traduceret: se sperare, ut cùm eò peruenisset, non consistendum sibi in ea disciplina putaret, quae altius euehere hominem certè non potest, quàm ut tandem fateatur, se hoc unum scire, quòd nihil sciat: maiore quadam luce opus esse ad tam crassas ignorantiae tenebras discutiendas. Haec

erant ferè, sed fusissimè dilatata, & oratoriis coloribus depicta, in ea Poli epistola. Cum respondet Sadoletus, se aliquantum ægrè ferre, quòd uidere uideatur hæc ornamenta ab eo contemni, quæ tanta sunt, ut sine his illa quæ omnibus præfert, constare non possint. Atqui non magis philosophiam contemnit Polus, quàm Socrates, qui eam suo loco, non supremo tamen collocat, qui ab ea nos ascendere ad altiora iubet: is eam non spernit, sed inferiorem aliis esse demonstrat. Illud uerò quis ferat Theologiam sine philosophia ius suum tueri non posse, id est, diuina sine humanis non ualere consistere? At Sadoletus se intelligere de Theologia, quatenus in scientiæ genere & ratione ponitur, paulò pòst indicat. Quis unquam uerè pius illam rixandi & litigandi magistram laudauit? Polúsne mansuetissima natura Lazarum Bonamicum à fragrantissimis eloquentiæ flosculis, amœnissimis philosophorum hortulis, ad saxa prærupta & aspera, spinis uepribúsque obsita, à Sadoleto, cuius elegans iudicium in omni genere perspectum habet, uocari uellet? Ad ueram, ad solidā, ad germanam Theologiam, qua nihil dulcius est, hominem sibi amicissimum allici cupiebat: cuius sanè uis non tam uerbis exprimi, quàm sensu quodam mentis intimo percipi potest. Quæ neque à Dialecticis disserendi rationem, neque à philosophis rectè uiuēdi præcepta, aut naturæ cognitionem petit: ipsa non aliunde pendet, neque aliarum artium externis eget præsidiis: seipsa contenta est, quam in ædificio Paulus, si quis eum architectum adhibere uolet, non tecti aut fastigii, sed fundamenti loco ponet. Ac ne nos ab ædificandi similitudine discedamus: nisi fundamenta firmissima ie-

ceris, quicquid exædificaueris, aut aquarum inundatione, aut uentorũ procella impulsum ruet. Quid autem imbecillius philosophia, siue de bene uiuendo, siue de rerum natura loquatur? Quid? Tu ergo disciplinas à ueteribus inuentas uituperas? Imò uerò summopere laudo, si intra domicilium proprium manebunt, & non in alienum irruere conabũtur. Sed de hoc aliàs pluribus. Iam quod ait, à bonarũ artiũ studiosis laudem præcipuè non expeti: speciosè sanè ista dicuntur: et Sadoletus, quod facilè appareat, alios ex ingenio metitur suo. Ego uerò auiditatem hanc gloriolæ in maxima quæque ingenia facilè irrepere, à nullisq;, nisi Christianis, & ne iis quidẽ uulgaribus, ex animo contemni posse, omni asseueratione cõfirmo. Simile est illud, Omnem uirtutis actionem, si ad perfectionem sui quæque generis perducatur, sibi præmium amplissimũ esse. Quis putaret quicquã posse dici melius? Et tamen Christianus non tam in actionibus suis, aut ullo uirtutũ genere, quæ, quoad uiuimus, ad summum peruenire non possunt, quàm in perspecta erga se Christi beneuolẽtia acquiescit. Hæc autem à me non propterea reprehẽduntur, quòd multũ displiceant, quibus in Philosophia, mea quidẽ sentẽtia, dici nihil potest diuinius: sed ut intelligant Philosophi, si nobiscũ signis collatis cõgredi uolẽt, quàm debiles sint futuri. De iis autem loquor, qui nostris sacris initiati sunt. Quòd si quis unum aliquem ex Epicureorum genere producat, hoc argumentorũ genere satis scio nihil proficiam. Sequuntur similitudines quædã perbellæ illæ quidem à moribus, à cultu & conformatione totius corporis petitæ, sed quæ minimè cogunt nos id fateri, Christiano, qualem in suis epistolis

finxit Polus, & nos animo concipimus, haec omnia artium adiumenta esse ita necessaria. Nam ut demus Basilium, Chrysostomum, Augustinum, reliquósque illos praestãtes uiros, ab omnibus disciplinis instructos fuisse, eas tamen artes, quae liberales à nobis appellantur, tanquam ancillas Theologiae, ueluti Reginae grauissimae, seruire uoluerunt: Nemo etiam eorum, quod sciam, inuentus est, cui degustata semel literarum sacrarum suauitate, philosophorum decreta non insipida, aut etiã amara uisa sint. Et quoniam Sadoletus intelligere se negat, quid sit illud, quod Polus dicit, tantum operae in rerum diuinarum cognitione se ponere, ut ad caeteras artes ne aspiciendas quidẽ spatii quicquam relinquatur: praesertim cùm instituti nostri ratio paucissimis libris, iísque non ita obscuris contineatur: libenter ex eo scire cuperem, num Gregorium, Basilium, Augustinum tot annos, quot in hoc genere contriuerunt, perdidisse putet? Quicquid mihi de sanctissimis illis uiris respondebit, idem ego de Polo ei reponam. Nemini, ut ego sentio, mirum uideri debet, eum qui meliora se adeptum sentiat, ad deteriora non relabi: quin si quis agro feracissimo, quem habebat, relicto, ad sterilem terram colendam se conuerterit, is uel soli prioris fertilitatem non cognouisse, uel planè stultus, & nullius iudicij existimari debet. Ego uerò Poli consilium satis laudare non possum, qui omnia humana Christo postponat: cùmq; philosophandi scientia, & dicendi facultate excellat, eos tamen imitari non uelit, qui parũ Ciceroniani, si Christum nomine appellent, parum philosophi, si de religione bene sentiant, sibi uidentur. Hi si Sadoletum ipsum sibi proponerent, non quid ille in una aliqua epi-

ſtola ſcripſerit, ſed quid in tota uita egerit, ſpectarent. Cur igitur in hanc ſententiam ſcripſit? Si dicerem animi cauſa quicquid in mentem ueniſſet, amico reſcripſiſſe oportebat eum, qui omnia candidè interpretari didiciſſet, hoc contentum eſſe. Addamus tamen aliud, quod mihi ueriſimile fit interdum: Sadoletus, quo tempore Philoſophiæ defenſionẽ in Hortenſio illo ſuo, quem breui expectamus, accuratè conſcribit, incurrit caſu in Poli epiſtolam, ueluti in ſalebram, in qua quoniam non iis laudibus, quibus ornandam ſuſceperat, philoſophiam efferri uidit, unum de uituperatoribus, contra quos quotidie commentabatur, ſibi oblatum credidit. Commotus eſt: leuiter tamen quod uiſum eſt, reſpondit: philoſophiæ pluſculum, quàm ego uellem, tribuit: non propterea tamen eius de Theologia mihi dubia eſſe poteſt ſententia, qui in ciuitatẽ noſtram princeps ueterem eloquentiam importauit, neque ſolùm odas aliquot diuini illius poëtæ, uerumetiam Pauli ad Romanos ſcriptam epiſtolam piis Latiniſque commentariis illuſtrauit. Quòd ſi ſemel in manus hominum uenerint, eos non ſolùm uni epiſtolæ, ſed omnibus etiam Hortenſii libris facillimè opponemus. Ad hunc igitur ſacrarum literarũ portum ueluti ex tempeſtate quadam confugit Sadoletus, quod apertè eius libri declarant, ut dubitandum non ſit, quid ſentiat, cùm appareat quid fecerit. Contarenus, in omni diſciplinarum genere facilè princeps, ut non poſſit uideri ea quæ non didicerit, parui ducere, hanc quam iamdudum laudamus, Theologiam Chriſtianam in deliciis habet, neque ab eius amplexu ſe diuelli patitur. Quòd ſi uiri grauiſſimi iudicio, minuti iſti Philoſophi ſtare uolent, petam

ab eo, nitidissimum istud ingenium & mores castissimos unde habeat: respondebit, nihil horum reprehensionem ueritus, se Christi, non Platonis, aut Aristotelis beneficio hæc omnia consecutum. Polus in hoc studio totus est, quo doctiorem, suauiorem, probiorem, cognoui neminem. Frater tuus Vaurensis Antistes, etsi studiis philosophiæ & eloquentiæ perpoliri uult, quò tres illos, quorum mentio facta est, penitus exprimat: hæc esse tamen externa fatetur, ad animum componendum aspirare posse negat: & sanè ita res habet. Veteres illi philosophi & iuricõsulti pulcherrimis præceptis, æquissimis legibus, libros suos refersserunt, in mentibus hominum non potuerunt insculpere. Maiore quodam afflatu opus est: quod qui nesciũt, ij qua de causa Christus in terras se demiserit, rursúmque in cælum receperit, ignorare, aut prorsus ista esse facta nobi non credere uidentur. Cogor hîc finem facere, non rerũ inopia (ueniunt enim in mentem quamplurima) sed quia quodam animi calore, longius quàm constitueră, processisse me uideo: reliqua in argumentum alterius epistolæ referuemus. Bene uale. Salutem ex me fratri tuo Francisco, Ferrerio, Iacobo, plurimam. Venetiis 14. Calend. Febr. M. D. XXXIIII.

EXCVDEBANTVR LVTETIAE, CVRA AC DILIGENTIA CAROLI STEPHANI, ANN. M. D. LI. XIII. CALEND. OCTOBR.